

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
GÖÇ ENSTİTÜSÜ
GÖÇMEN VE MÜLTECİ SAĞLIĞI ANA BİLİM DALI

**ENGELLİLİĞİ OLAN VE OLMAYAN SURİYELİ
GÖÇMENLERİN SOSYAL DIŞLANMALARININ VE
YAŞAM DOYUMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet HAVARE

**GAZİANTEP
Ocak 2025**

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
GÖÇ ENSTİTÜSÜ
GÖÇMEN VE MÜLTECİ SAĞLIĞI ANA BİLİM DALI

**ENGELLİLİĞİ OLAN VE OLMAYAN SURİYELİ
GÖÇMENLERİN SOSYAL DIŞLANMALARININ VE
YAŞAM DOYUMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI**

Yüksek Lisans Tezi

MEHMET HAVARE

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Safiye ÖZGÜÇ

GAZİANTEP

Ocak 2025

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde, bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakların kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

İmza:

Adı ve Soyadı: Mehmet HAVARE

Öğrenci Numarası: 213207111014

Tezin Savunma Tarihi: 16/01/2025

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu araştırma, Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü, Göçmen ve Mülteci Sağlığı Ana Bilim Dalında Doç. Dr. Safiye ÖZGÜÇ'ün rehberliğinde gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın amacı, engelliliği olan ve olmayan Suriyeli göçmenlerin sosyal dışlanmalarının ve yaşam doyumlarının karşılaştırılmasıdır. Araştırma, tanımlayıcı desende yürütülmüştür. Araştırma sonucunda katılımcıların sosyal dışlanmışlıkları ile yaşam doyumlarının karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Engelli olmayan Suriye'li göçmenlerin engelli olanlara göre yaşam doyum düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Sosyal dışlanma, engelli bireylerin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyen önemli halk sağlığı sorunlarından biridir. Sağlıklı bir insanın bile göçmen olarak birçok sorunla karşılaşacağı düşünüldüğünde, engelli bir birey için barınma, beslenme, sağlık, eğitim ve istihdam sorunları katlanarak artmaktadır. Bu durum engelli bireylerin toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel süreçlerinden dışlanmasına ve sosyal izolasyon yaşamasına yol açmaktadır. Engelli bireylerin yaşadıkları sosyal dışlanma sorununun anlaşılması, onlara sunulacak destek ve hizmetlerin daha etkin yürütülmesini sağlamaya katkısının olacağı düşünülmektedir.

Araştırma sürecim boyunca akademik bilgi ve birikimleriyle bana yol gösteren, mütevazılığı ve çalışma disipliniyle benden desteğini esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Safiye ÖZGÜÇ'e,

Araştırma sürecinde desteklerinden dolayı mesai arkadaşlarım başta olmak üzere bu süreçte manevi desteğini esirgemeyen tüm arkadaşlarıma,

Araştırmaya gönüllü olarak katılım sağlayan, sabır gösterip tüm soruları samimiyetle cevaplayan engelli olan ve olmayan Suriyeli göçmenlere,

Eğitim hayatım boyunca beni her zaman destekleyen ve benimle gurur duyan annem Nezira HAVARE, babam Muhyittin HAVARE ve eşim Gülşen TATLI HAVARE'ye teşekkür ediyorum.

Eşim ve Oğlum OZAN'a ithafen ...

Mehmet HAVARE
Ocak, 2025

ÖZET

ENGELLİLİĞİ OLAN VE OLMAYAN SURIYELİ GÖÇMENLERİN SOSYAL DIŞLANMALARININ VE YAŞAM DOYUMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

HAVARE, Mehmet

Yüksek Lisans Tezi

Göç Enstitüsü

Göçmen ve Mülteci Sağlığı ABD

Tez Danışmanı: Doc. Dr. Safiye ÖZGÜÇ

Ocak-2025, 86 sayfa

Bu araştırmanın amacı, engelliliği olan ve olmayan Suriyeli göçmenlerin sosyal dışlanmalarının ve yaşam doyumlarının karşılaştırılmasıdır. Araştırma, tanımlayıcı desende yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini Hatay İli Yayladağı ilçesinde ikamet eden Suriyeli göçmenler oluşturmaktadır. Araştırmaya katılmayı kabul eden ve çalışmaya katılma kriterlerini karşılayan 53 Suriyeli engelliliği olan birey ve 53 Suriyeli engelliliği olmayan göçmen birey araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Veriler kişisel bilgi formu, Sosyal Dışlanma Ölçeği (SDÖ) ve Yaşam Tatmini Ölçeği (YTÖ) kullanılarak elde edilmiştir. Engelliliği olmayan Suriyeli göçmen bireylerin SDÖ toplam puan ortalaması 92.07 ± 9.80 olarak belirlenmiştir. YTÖ toplam puan ortalaması $12,63 \pm 4,40$ olarak saptanmıştır. Engelliliği olan Suriyeli göçmen bireylerin SDÖ toplam puan ortalaması 91.83 ± 6.45 'tir. YTÖ toplam puanı $9,34 \pm 2,75$ olarak belirlenmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS for Windows 24 (Statistical Package For Social Sciences) bilgisayar programı kullanılmıştır. Katılımcıların tanıtıcı özelliklerini incelemek amacıyla yüzdelik, aritmetik ortalama ve standart sapma, ölçek puan ortalamalarının karşılaştırmasında t-testi, varyans analizi ve regresyon analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda engelliliği olan ve olmayan Suriyeli göçmenlerin sosyal dışlanma algılarının orta düzeyde olduğu ve sosyal dışlanmışlık algıları açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık görülmediği belirlenmiştir. Engelliliği olan ve olmayan Suriyeli göçmenlerin yaşam doyumlarının karşılaştırılmasında gruplar arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Engelliliği olmayan Suriyeli göçmenlerin engelliliği olanlara göre yaşam doyum düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca katılımcıların sosyal dışlanmaları yaşam doyumlarının %11.6'sını açıklamaktadır. Bu sonuçlar doğrultusunda Suriyeli göçmenlerin yaşam doyumlarının artırılmasında, sosyal dışlanmışlık algılarına yönelik girişimlerin planlanması önerilir.

Anahtar kelimeler: Engellilik, sosyal dışlanma, yaşam doyumu, göçmenler.

ABSTRACT**COMPARİSON OF SOCIAL EXCLUSION AND LIFE SATİSFACİON OF
DİSABLED AND NON-DİSABLED SYRİAN MİGRANTS**

HAVARE, Mehmet

Master's Thesis

Migration İnstitute

Immigrant and Refugee Health Department

Thesis Advisor: Assoc. Prof.Dr. Safiye ÖZGÜÇ

January-2025, 86 pages

The aim of this study is to compare the social exclusion and life satisfaction of Syrian immigrants with and without disabilities. The research was conducted with a descriptive design. The universe of the research consists of Syrian immigrants residing in the Yayladağı district of Hatay Province. The sample of the research consisted of 53 Syrian individuals with disabilities and 53 Syrian individuals without disabilities who agreed to participate in the research and met the criteria for participation. Data were obtained using the personal information form, Social Exclusion Scale (SES) and Life Satisfaction Scale (LWSS). The total SES mean score of Syrian immigrant individuals without disabilities was determined as 92.07 ± 9.80 . The total LWSS mean score was determined as 12.63 ± 4.40 . The total SES mean score of Syrian immigrant individuals with disabilities was 91.83 ± 6.45 . The total LWSS score was determined as 9.34 ± 2.75 . SPSS for Windows 24 (Statistical Package For Social Sciences) computer program was used in the evaluation of the data. In order to examine the introductory characteristics of the participants, percentage, arithmetic mean and standard deviation, t-test, variance analysis and regression analysis were performed in the comparison of scale score averages. As a result of the research, it was determined that the social exclusion perceptions of Syrian immigrants with and without disabilities were at a moderate level and that there was no significant difference between the groups in terms of social exclusion perceptions. A significant difference was determined between the groups in the comparison of life satisfaction of Syrian immigrants with and without disabilities. It was determined that the life satisfaction levels of Syrian immigrants without disabilities were higher than those with disabilities. In addition, the social exclusion of the participants explained % 11.6 of their life satisfaction. In line with these results, it is recommended that initiatives be planned for the perception of social exclusion in order to increase the life satisfaction of Syrian immigrants.

Keywords: Disability, social exclusion, life satisfaction, migrants

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	i
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
EKLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii

GİRİŞ

A. Araştırmanın Amacı	2
B. Araştırmanın Önemi	3

BÖLÜM I

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Engellilik	4
1.1.1. Engellilik Olgusu	4
1.1.2. Engelliliğin Yaygınlığı	5
1.1.3. Engelliliğin Sınıflandırılması	5
1.1.4. Engelliliğin Nedenleri	6
1.2. Göç ve Göçmenler	7
1.2.1. Göç ve İlgili Kavramlar	7
1.2.2. Göç Türleri	10
1.2.3. Göçün Nedenleri	12
1.2.4. Göçün Etkileri	13
1.2.5. Dünyada Yaşanan Zoraki Göçün Sonuçları	14
1.2.6. Göç ve Engellilik	18
1.3. Suriye Göçü ve Suriyeli Göçmenler	20
1.3.1. Mevcut Durum	20
1.3.3. Suriye Göçünün Etkileri	24
1.3.3.1. Göç eden kişilerin üzerindeki etkisi	24
1.3.3.2. Ev sahibi ülke üzerine etkileri	25

1.3.3.3. Uluslararası etkileri	27
1.4. Sosyal Dışlanma.....	28
1.4.1. Sosyal Dışlanma Kavramı	28
1.4.2. Sosyal Dışlanma Türleri.....	30
1.4.2.1. Ekonomik dışlanma.....	30
1.4.2.2. Mekânsal dışlanma	30
1.4.2.3. Kültürel dışlanma	31
1.4.2.4. Siyasi dışlanma.....	31
1.4.2.5. Söylemsel dışlanma.....	32
1.4.3. Sosyal Dışlanmada Risk Grupları	32
1.4.4. Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi.....	33
1.4.5. Sosyal Dışlanma ve Engellilik	34
1.4.6. Sosyal Dışlanma ve Göç.....	35
1.4.6.1. Sosyal dışlanma ve göç ilişkisi.....	35
1.4.6.2. Göçün nedeni ve sonucu olarak sosyal dışlanma	36
1.4.7. Sosyal Dışlanmanın Sonuçları.....	37
1.5. Yaşam Doyumu.....	38
1.5.1. Yaşam Doyumu Kavramı	38
1.5.2. Yaşam Doyumunu Etkileyen Faktörler	40
1.5.3. Yaşam Doyumu ve Engellilik	41
1.5.4. Yaşam Doyumu ve Göç	41
1.5.5. Engellilik, Göç, Sosyal Dışlanma ve Yaşam Doyumu.....	42
1.6. İlgili Araştırmalar.....	43

BÖLÜM II

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı	45
2.2. Araştırmanın Yöntemi.....	45
2.2.1. Araştırmanın Tipi.....	45
2.2.2. Araştırmanın Yapıldığı Tarih	45
2.3. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikler	45
2.4. Araştırma Evreni ve Örneklemi.....	45
2.5. Araştırmaya Dâhil Olma Kriterleri	45
2.6. Araştırmadan Dışlanma Kriterleri.....	46
2.7. Araştırmadan Çıkarılma Kriterleri	46

2.8. Veri Toplama Araçları	46
2.8.1. Kişisel Bilgi Formu	46
2.8.2. Sosyal Dışlanma Ölçeği (SDÖ).....	47
2.8.3. Yaşam Tatmini Ölçeği (YTÖ).....	47
2.9. Araştırma Süreci.....	47
2.10. Verilerin Değerlendirilmesi.....	47
2.11. Araştırmanın Etik Boyutu.....	48
2.12. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	48

BÖLÜM III

3. BULGULAR

3.1. Birinci Bölüm.....	49
3.1.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımı	49
3.2. İkinci Bölüm	50
3.3. Üçüncü Bölüm	54
3.4. Dördüncü Bölüm.....	56

BÖLÜM IV

4. TARTIŞMA

4.1. Engelliliği Olan ve Olmayan Suriyeli Göçmenlerin Sosyal Dışlanma Algıları ve Yaşam Doyumu Düzeyleri Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılması	57
4.2. Engelliliği Olan Suriyeli Göçmenlerin Aile Yapıları ve Medeni Durumlarına Göre Sosyal Dışlanma Algıları Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılması	59
4.3. Suriyeli Göçmenlerin Sosyal Dışlanma Algılarının, Yaşam Doyumu Düzeylerini Yordama Durumu.....	60

BÖLÜM V

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç.....	62
5.2. Öneriler	62
5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	62
5.2.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	62
KAYNAKLAR	64
EKLER.....	77

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. <i>Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin yaş ve cinsiyete göre dağılımları (01.02.2024 tarihi itibarıyla)</i>	22
Tablo 2. <i>Engelliliği olan ve engelliliği olmayan göçmen bireylerin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı</i>	49
Tablo 3. <i>Engelliliği olan ve olmayan göçmen bireylerin SDÖ ve YTÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması</i>	51
Tablo 4. <i>Engelliliği olan göçmen bireylerin medeni durumlarına göre SDÖ ve YTÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması</i>	52
Tablo 5. <i>Engelliliği olan göçmen bireylerin aile yapıları ve kiminle yaşadığı göre SDÖ toplam ve alt boyut ortalamalarının karşılaştırılması</i>	54
Tablo 6. <i>Engelliliği olan göçmen bireylerin sosyal dışlanmalarının yaşam tatminlerini yordama gücünün belirlenmesi</i>	56
Tablo 7. <i>Engelliliği olmayan göçmen bireylerin sosyal dışlanmalarının yaşam tatminlerini yordama gücünün belirlenmesi</i>	56

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. Yıllara göre Göçe zorlanan kişi sayıları (2009 – Haziran 2023).....	15
Şekil 2. Kaynak ülkeye göre ülke içinde yerinden edilmeler ve sınır ötesine geçmek zorunda kalan kişiler (2009 – Haziran 2023).....	16
Şekil 3. Kaynak ülkeye göre mülteciler, mülteci benzeri durumlardaki kişiler ve uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer kişiler (2022 – Haziran 2023)	17
Şekil 4. Sığınma ülkesine göre mülteciler, mülteci benzeri durumdaki kişiler ve uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer kişiler (2022 – Haziran 2023)	17
Şekil 5. Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sığınmacı sayısı (2011 – 2023).....	21
Şekil 6. Türkiye’de ikamet izni bulunan ilk 10 uyruk (01.02.2024 tarihi itibarıyla).....	23
Şekil 7. Düzensiz göçmenlerin uyruk dağılımı (2014 – 2023).....	24

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
EK- 1. Bilimsel Araştırma İzni	77
EK- 2. Bilimsel Çalışma Kurum İzni	79
EK- 3. Etik Kurul İzni	80
EK- 4. Sosyal Dışlanma Ölçeği İzni.....	81
EK- 5. Yaşam Tatmini Ölçeği İzni	82
EK- 6. Kişisel Bilgi Formu.....	83
EK- 7. Sosyal Dışlanma Ölçeği	84
EK- 8. Yaşam Tatmini Ölçeği	85

KISALTMALAR

ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
CDC	: Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
EUAA	: Avrupa Birliği Sığınma Ajansı
ICF	: İşlevsellik, Engellilik ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırması
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
IOM-GMDAC	: Uluslararası Göç Örgütü Küresel Göç Verileri Analiz Merkezi
IOM-GMDP	: Uluslararası Göç Örgütü Küresel Göç Veri Portalı
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
NDA	: İrlanda Ulusal Engellilik Kurumu
SDÖ	: Sosyal Dışlanma Ölçeği
TDK	: Türk Dil Kurumu
UN	: Birleşmiş Milletler
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UN-OHCHR	: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
YTÖ	: Yaşam Doyumu Ölçeği

GİRİŞ

Göç, yaşamın sürdürüldüğü bir yerden başka bir yere gitmek veya bir ülkeden diğerine geçmek olarak tanımlansa da bireylerin yaşamı üzerinde somut ve önemli etkileri olan karmaşık sosyo-psikolojik bir süreçtir (Akhtar, 2018). Göç, başta Ortadoğu olmak üzere dünyanın birçok yerinde özellikle yoksul, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde yaşanan iç karışıklıklar, savaşlar, ekonomik, siyasi ve sosyal çalkantılar sonucunda hoş olmayan görüntülere sahne olmaktadır (Akpınar & Arslan, 2023, s.55-60). Ancak geçmişe göre günümüzde farklı olan; silahlı çatışmanın boyutunun değişmesi ve sağlık üzerindeki olumsuz etkilerinin gün geçtikçe artmasıdır. Savaş, sadece profesyonel ordular arasındaki çatışmalardan ibaret değildir. Daha da ötesi, aynı ülkedeki askerler ve siviller arasındaki veya silahlı sivillerden oluşan düşman gruplar arasındaki mücadeleler de savaşın farklı bir yönünü oluşturmaktadır. Savaşlar, giderek artan bir şekilde düşük yoğunluklu iç çatışmalara dönüşmektedir ve daha uzun sürmektedir. Artık savaşlar, apartman pencerelerinden veya evlerin sokaklarından yürütülmekte, savaşı ve savaşımayan arasındaki ayrımlar hızla bulanıklaşmaktadır (UNHCR, 2024). Bu açıdan bakıldığında göç, göçmenlerin içselleştirdikleri kültürlerini, geleneklerini ve dillerini bırakıp belirsizliğe yolculuk yapmalarına neden olmaktadır. Ayrıca göç eden bireylere derin kayıplar yaşatmaktadır (Akhtar, 2018). Göçmenler, kendilerini menşei ülkelerini terk etmeye zorlayan durumlar, seyahat ettikleri koşullar veya gittikleri yerde karşılaştıkları koşullar ya da engellilik gibi nedenlerle kendilerini savunmasız durumlarda bulabilirler (UN-OHCHR, 2024).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) engelliliği, bireyin fiziksel özellikleri ile içinde bulunduğu toplumun özellikleri arasındaki karşılıklı etkileşimi ifade eden karmaşık bir durum olarak tanımlamakta ve bu tür bozuklukları olmayan bireylere kıyasla normal kabul edilen faaliyetleri gerçekleştirme yeteneğinin kaybı veya kısıtlılığı olarak görmektedir (WHO, 2011). Dünya Sağlık Örgütü, dünya nüfusunun %15'inin engelli olarak yaşadığını tahmin etmekte (WHO, 2011) ve çatışma veya yerinden edilmeyi de

içeren insani krizler, engelliliğin yaygınlığının ve şiddetinin artmasına neden olabilmektedir. Bu durum, savaşa bağlı yaralanmalar veya psikolojik travmalar yoluyla oluşabilir (Kien vd., 2019, s.1295-1310).

Göçmenler neredeyse tüm ülkelerde, değişen derecelerde, yaş, cinsiyet, engellilik, ırk, etnik köken, din, sosyoekonomik statü, nedeni ile zaman içinde sosyal dışlanma yaşamaktadırlar (UN, 2016). Sosyal dışlanma karmaşık ve çok boyutlu bir süreçtir. Kaynakların, hakların ve hizmetlerin eksikliğini veya reddedilmesini ve ister ekonomik, ister sosyal, kültürel veya siyasi arenalarda olsun, bir toplumdaki insanların çoğunluğunun sahip olduğu normal ilişkilere ve faaliyetlere katılamamayı içerir. Hem bireylerin yaşam kalitesini hem de bir bütün olarak toplumun eşitliğini ve uyumunu etkilemektedir. Toplum ile birey arasındaki ilişkinin bozulmasıyla açıklanabilen bir süreç olan sosyal dışlanma (Lee, 2022, s.78-80) göçmenlerin topluma entegrasyonunu zorlaştırarak yaşam doyumlarını olumsuz etkileyebilir.

Yaşam doyumunu, insanların kendi yaşamları hakkında yaptıkları bilişsel değerlendirme veya başka bir deyişle, arzular ve başarılar arasındaki karşılaştırmaya dayalı olarak kendi varoluşlarının genel değerlendirmesi olarak tanımlanabilecek psikolojik iyi oluşun bir göstergesidir (Diener vd., 2013, s.500-505). Göçün doğası gereği göçmenlerin yaşam doyumları birçok faktörden doğrudan ve dolaylı olarak olumsuz etkilenebilir. Özellikle engelli göçmenler, hem engellilikleri hem de göçmen statüleri nedeniyle çift dezavantajlı bir grup olarak bu olumsuzluklara daha fazla maruz kalabilirler. Engelli bireyler için fiziksel ve sosyal engeller, göçmenler için ise dil, kültürel uyum ve ekonomik sorunlar sosyal dışlanmayı artıran temel faktörlerdir. Bu iki durum birleştiğinde, engelli göçmenler toplumdan daha fazla izole olabilir ve bu da yaşam doyumlarını önemli ölçüde azaltabilir.

A. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, engelliliği olan ve olmayan Suriyeli göçmenlerin sosyal dışlanmalarının ve yaşam doyumlarının karşılaştırılmasıdır. Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıda yer alan soruların cevapları aranmıştır.

1. Engelliliği olan ve olmayan Suriyeli göçmenlerin sosyal dışlanma düzeyleri ve yaşam doyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2. Suriyeli göçmenlerin sosyal dışlanma algılarının, yaşam doyumları düzeyleri üzerinde yordayıcı etkisi var mıdır?

B. Araştırmanın Önemi

Engelliliği olan Suriyeli göçmenler önemli ölçüde sosyal dışlanmayla karşı karşıyadır (Polack vd., 2021; Lee & Song, 2022,s.78-80) ve bu durum onların umutlarını ve genel yaşam doyumlarını etkilemektedir (Kaya & Yıldız, 2023,s.330-343). Sosyal dışlanma, psikolojik rahatsızlık ve temel sosyal ihtiyaçların engellenmesi gibi istenmeyen sonuçlara yol açmaktadır ve bireylerin refahını engelleyici bir faktördür (Brown, Blanchard & Sacco, 2019, s.3-10). Ek olarak, Türkiye'deki Suriyeli mülteciler arasında engelliliğin yaygınlığı oldukça yüksek olup, %24,7'sinin engelli olduğu Polack ve arkadaşlarının (2021) çalışmasında rapor edilmiştir. Bu yüksek yaygınlık, engelli Suriyeli göçmenlerin karşılaştığı yoksulluk ve işten dışlanma gibi kırılganlıkların giderilmesine yönelik kapsayıcı hizmet ve politikalara olan acil ihtiyacın altını çizmektedir (Drishti vd., 2023, s.513-520).

Engelli göçmenler üzerinde yapılan çalışmaların çoğu (Arfa vd.s.1-16, 2020; Kocak vd., 2021; Polack vd., 2021; Lee ve Song, 2022; Akpınar ve Arslan, 2023, s.56-60; Kocaoğlu ve Güner, 2023,s.415-433), engelli göçmenlere yönelik resmi araştırmaların ve bilimsel çalışmaların çok az veya yetersiz olduğu bildirmektedir. Bu kapsamda mevcut araştırma verilerinin literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM I

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde; engellilik, göç ve göçmenler, Suriye göçü ve Suriyeli göçmenler, sosyal dışlanma, yaşam doyumu ile ilgili bölümler ele alınmıştır.

1.1. Engellilik

Engellilik olgusu, engelliliğin yaygınlığı, sınıflandırması, nedenleri ve engellilere yönelik yaklaşımlar konularına aşağıda yer verilmiştir.

1.1.1. Engellilik Olgusu

Engellilik olgusu, insan olmanın bir parçası ve hemen hemen herkesin hayatının bir noktasında geçici veya kalıcı bir sakatlık yaşayabileceği bir durumdur (WHO, 2024). Tahmini olarak 1,3 milyar insan (veya küresel nüfusun %16'sı) bugün önemli bir engellilik yaşamaktadır. Engelli bireyler, cinsiyet, yaş, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim, din, ırk, etnik köken ve ekonomik durum gibi çeşitli faktörlerin yaşam deneyimlerini ve sağlık ihtiyaçlarını şekillendirdiği heterojen bir gruptur ve günlük işlevlerinde diğerlerine göre daha fazla kısıtlama yaşamaktadırlar (WHO, 2023).

Engellilik bir kişinin; görme, hareket etme ve hatırlama, gibi bilişsel kapasitesini etkilemektedir (CDC, 2024). Ayrıca engellilik, yetersizliği olan kişiler ile bu kişilerin topluma dâhil olmalarını engelleyen sosyal ve çevresel engeller arasındaki etkileşimi etkilemektedir (Adams vd., 2015 s. 5-11);. Bunun yanı sıra kişinin belirli faaliyetleri yapmasını veya bir toplumda eşit erişime sahip olmasını zorlaştıran herhangi bir durumun yaşanması olarak ifade edilmektedir (Francis ve Silvers, 2016,s.1025-1033).

2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'a göre engelli, doğuştan veya sonradan bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ya da sosyal yeteneklerinde kayıplar yaşayan; bu nedenle toplumsal hayata uyum sağlamakta ve günlük ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk çeken, korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık

ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan birey olarak tanımlanır (madde 3/a). Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme’de engelli kavramı, diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarının önünde engel teşkil eden uzun süreli fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu bulunan kişileri içermektedir (Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme, 2009, madde 1).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO)’ne göre engellilik üç boyutta ele alınır: (1) Vücut yapısında, işlevinde veya zihinsel işleyişte bir bozulma, örneğin uzuv kaybı, görme kaybı ya da hafıza kaybı gibi durumlar. (2) Görme, duyma, yürüme ya da problem çözme gibi faaliyetlerde yaşanan sınırlılıklar. (3) Çalışma, sosyal etkinliklere katılım, sağlık hizmetlerinden yararlanma gibi günlük hayattaki normal faaliyetlere katılımın kısıtlanması (CDC, 2024).

1.1.2. Engelliliğin Yaygınlığı

Küresel olarak tahminen 1,3 milyar insan yani küresel nüfusun yaklaşık %16’sı engelli olarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Bulaşıcı olmayan hastalıkların artması ve insanların daha uzun yaşaması nedeniyle bu sayı artmaya devam etmektedir (WHO, 2024). Türkiye’de ise bu oran 2021 yılı itibari ile 2.511.950 dir. 2.511.950’nin 1.414.643’ü erkek engelli bireylerdir. 1.097.307’sini kadın engelli bireyler oluşturmaktadır (ASHB, 2022).

1.1.3. Engelliliğin Sınıflandırılması

Engelli bireyler, bazen tek bir nüfusu ifade etse de bu aslında çok çeşitli ihtiyaçları olan çok çeşitli bir gruptur. Aynı tür engele sahip iki kişi, engellilikten çok farklı şekillerde etkilenebilmektedirler (CDC, 2024).

DSÖ tarafından 2001 yılında yayınlanmış olan “İşlevsellik, Engellilik ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırması (ICF)”, standart bir dil ve çerçeve belirlemek amacıyla dört kategorilik bir sınıflandırmayı aşağıda belirtildiği şekilde ele almıştır (WHO, 2001).

1. Vücut fonksiyonları: Zihinsel işlevler; duyuşal işlevler ve ağrı; ses ve konuşma fonksiyonları gibi alt sınıflandırmaları içermektedir.

2. Faaliyetler ve katılım: Bilgi edinme ve uygulama; genel görevler ve sorumluluklar, iletişim, hareketlilik, öz bakım, ev yaşamı, kişilerarası etkileşimler ve ilişkiler gibi alt kategorilere ayrılmaktadır.

3. Çevresel faktörler: Destek ve ilişkiler, tutumlar, hizmetler ve sistemler gibi alt sınıflandırmalardan oluşmaktadır.

4. Vücut yapıları: Sinir sistemi, göz, kulak, ses, konuşma ve hareketle ilgili yapılar gibi alt sınıflandırmalardan oluşmaktadır.

1.1.4. Engelliliğin Nedenleri

Engellilik; bilişsel, gelişimsel, entelektüel, zihinsel, fiziksel, duyuşsal veya bu faktörlerin birden fazlasının birleşiminden kaynaklanabilir Engellilik doğumdan itibaren mevcut olabileceği gibi kişinin yaşamı boyunca edinilmiş de olabilir (Francis ve Silvers, 2016,s.1025-1033). Engellilik; sağlık sorunları, olumsuz tutumlar, hizmetlerin yetersizliği ve sosyal desteğin sınırlı olması gibi kişisel ve çevresel faktörler arasındaki etkileşimlerden kaynaklanabilir (WHO, 2024). Engelliliğin nedenleri aşağıda belirtildiği şekilde olabilmektedir (CDC, 2024):

1. Doğumla birlikte gelen ve biliş, hareketlilik, görme, işitme, davranış ve diğer alanları etkileyen durumlar;
2. Tek genlerdeki bozukluklar (örneğin, Duchenne kas distrofisi);
3. Kromozom bozuklukları (örneğin, Down sendromu);
4. Annenin hamilelik sırasında enfeksiyonlara (örneğin kızamıkçık) veya alkol ya da sigara gibi maddelere maruz kalması;
5. Çocukluk dönemine ait gelişimsel durumlar.
6. Yaralanmalar (örneğin, beyin yaralanması veya omurilik yaralanması);
7. Çeşitli nedenlere dayalı uzun süreli hastalıklar (örneğin, diyabet);
8. İlerleyici durumlar.

Bir kişinin yaşadığı çevre, engelliliğin deneyimini ve kapsamını derinden etkiler. Erişilemez ortamlar veya durumlar, genellikle engellilerin topluma tam ve etkili bir şekilde katılmasını engelleyen faktörleri oluşturur. Bu engellerin kaldırılması

ve engelli kişilerin günlük yaşamlarının kolaylaştırılması, sosyal katılımı sağlama konusunda ilerleme kaydedilebilir (WHO, 2024).

1.2. Göç ve Göçmenler

Göç ve ilgili kavramlar, göç türleri, göçün nedenleri, göçün etkileri, dünyada yaşanan zoraki göçün sonuçları ve göç ve engellilik konuları aşağıda ele alınmıştır.

1.2.1. Göç ve İlgili Kavramlar

Göç, ilk başta tek yönlü bir hareket olarak algılansa da ekonomik ve sosyal sonuçları göz önünde bulundurulduğunda çok dinamik ve çok yönlü bir olgudur (Weiner ve Munz, 1997,s.25-52). Göç; nedenleri, hedefleri ve hedeflere ulaşmak için kullanılan yöntemler gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak farklı şekillerde incelenebilir. Ancak sosyoloji, ekonomi, tarih, nüfus bilimi, psikoloji, coğrafya, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi ve diğer ilgili disiplinler; göçle ilgili konuları farklı bakış açılarıyla ele almaktadır (İçduygu & Sirkeci, 1999, s.249-260).

Göç, rasyonel bir davranış olup, genellikle artı ve eksiler değerlendirilerek alınan bir karardır. Karar alma sürecine kimin katılacağı, göçün türüne ve göçmenin ait olduğu toplumsal yapıya bağlı olarak değişiklik gösterse de (Yılmaz, 2014,s.1685-1704), toplumların tarihsel gelişiminin en temel bulgularından biri, göçün sosyal ve ekonomik değişim ve dönüşümlerin bir sonucu olarak ortaya çıktığıdır. Bu bağlamda göç, bir sonuçtur. Ancak göçün, sosyal ve ekonomik dönüşümlere katkı sağlayan bir faktör olduğu göz önünde bulundurulduğunda, aynı zamanda bir nedendir (İçduygu ve Sirkeci, 1999). Kane'ye (1995,s.16-25) göre ise göç, ne tamamen olumlu ne de tamamen olumsuz bir olgudur. Göç; ekonomik gelişmeler, ulaşım ve iletişim sistemleri, siyasi baskılar ve bireysel dürtüler ile ilgili bir tepkidir. Göç, ister bir sonuç ister bir neden olarak değerlendirilsin veya herhangi bir amaçla gerçekleştirilsin; bağlı olduğu toplum üzerinde sosyal, ekonomik ve politik etkiler bırakan bir olgudur (Yılmaz, 2014, s.1685-1704).

Göçün birden fazla genel tanımı olmasına rağmen algı ortaktır (Çağlar, 2018,s.28-32). Bu algı, asıl yerden varılmak istenilen yere doğru bir harekettir (Karpas, 2003). Göç, bir kişi veya bir grup insanın, bir devlet içinde ya da uluslararası sınırları

geçerek yer değiştirmesidir. Bu kavram; süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği tüm nüfus hareketlerini kapsar. Bu bağlamda, yerinden edilmiş kişiler, ekonomik göçmenler ve aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden bireyler de göç kavramına dâhildir (IOM, 2013). Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre ise göç, ekonomik, siyasi veya toplumsal nedenlerle bireylerin ya da toplulukların bir yerleşim yerinden başka bir yere veya bir ülkeden başka bir ülkeye gitmesi veya taşınması olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2024).

Göç, insanların bölgeler veya ülkeler arasında hareket etmesidir. Bir ortamdan, çoğu durumda daha iyi olduğu düşünölen başka bir ortama geçme sürecidir. Göç ve göçmenlik, menşe olduğu ülke içine ve dışına olabilir. Göç, gelecekte menşe ülkeye geri dönme niyetiyle geçici veya kalıcı olabilir ya da göçmenler göç sırasında bu alternatifler arasında karar vermemiş olabilir. Uluslararası göç terimi; farklı nüfus hareketlerini, bu hareketlerin sebeplerini ve sonuçlarını, göçmenlerin ev sahibi ülkede ne kadar süreyle ve hangi koşullar altında kalabileceklerini belirleyen yasal işlemleri kapsamaktadır.

Tüm bu tanımlardan hareketle göç; ekonomik, sosyal, siyasal, hukuki, kültürel, askeri, eğitimsel, bireysel ve diğer nedenlerle ortaya çıkan ve idari yerleşim yerleri, coğrafi bölgeler ve/veya ülkeler arasında geçici veya kalıcı yer değişikliklerini ifade eden dinamik bir süreçtir. Bu durumda olası bir kavram karmaşasının önüne geçmek adına göç ve ilgili kavramların açıklığa kavuşturulması yerinde olacaktır (Çağlar, 2018, s.28-32).

Göçmen, göç eden kişiyi tanımlamaktadır. Düzenli veya belgelenmiş göçmenler, bir ev sahibi veya transit ülkeye girişleri, ikametleri ve ilgili durumlarda istihdamları resmi devlet makamları tarafından tanınan ve yetkilendirilen kişilerdir. Düzensiz veya belgesiz göçmenler (yasadışı göç/göçmenler olarak da adlandırılır), ev sahibi ülkeye yasal izin olmaksızın giren ve/veya ziyaretçi, turist, yabancı öğrenci ya da geçici sözleşmeli işçi olarak izin verilen ancak giriş süresini açan kişilerdir. Bu terim, bir ev sahibi veya transit ülkeye yasal yollarla giriş yapan, ancak belirlenen kalış süresini açan veya izinsiz olarak çalışmaya başlayan kişileri de kapsamaktadır (IOM, 2013).

Gönüllö göçmenler, her ne kadar göç etmeleri için nedenleri olsa da kendi istekleriyle göç etmeye karar vermiş kişilerdir. Bunlar arasında işçi göçmenler,

akrabalarıyla yeniden bir araya gelen aile üyeleri ve yabancı öğrenciler yer almaktadır. Zorunlu göç ise göçmenlerin ve iç çatışmalar gibi nedenlerle yerinden edilen insanların yanı sıra doğal, çevresel, kimyasal veya nükleer afetler ya da kalkınma projeleri veya kıtlık gibi nedenlerle yerinden edilen insanların hareketini ifade eder. Ancak, zorunlu ve gönüllü göçmenler arasında net bir ayrım yapmak giderek zorlaşmaktadır.

Mülteci; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korkan ve bu yüzden vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan kişidir (Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşme, Madde 1A(2); Mültecilerin Statüsüne İlişkin Protokol, 1967). Sığınmacı ise zulümden veya ciddi zarardan korunmak için kendi ülkesinden başka bir ülkede güvenlik arayan ve mülteci statüsü için yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişidir. Eğer olumsuz bir karar verilirse, bu kişiler sığındığı ülkeyi terk etmek zorundadır ve insani veya diğer gerekçelerle ülkede kalmalarına izin verilmezse, yasadışı durumdaki diğer yabancılar gibi sınır dışı edilebilirler (IOM, 2013). Sığınmacılar mülteci olarak tanınma, yasal koruma ve mali yardım alma hakkına sahiptir; ancak bir sığınmacının kendi ülkesinde zulüm görmekten korktuğunu kanıtlaması gerekir (Morrone, 2020).

Ülke içinde yerinden edilmiş kişi; ülke içi çekişmeler veya doğal afetler gibi nedenlerle evinden kaçmak zorunda kalan ve asla uluslararası sınırı geçmeyen kişidir. Bu bireyler bulabildikleri her yerde (okul vb. yerler, kamplar, hatta ormanlar ve araziler) güvenliği ararlar. Mültecilerin aksine bu kişiler, yasal olarak kendi devletlerinin koruması altında oldukları için uluslararası hukuk tarafından korunmazlar. Ülke içinde yerinden edilen nüfusun en fazla olduğu ülkeler; Kolombiya, Suriye, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Yemen'dir (USA for UNHCR, 2024).

Vatansız kişi, herhangi bir ülkenin vatandaşı olmayan kişidir. Vatandaşlık, bir devlet ile bir birey arasındaki yasal bağıdır ve bireyin belirli siyasi, ekonomik, sosyal ve diğer haklarının yanı sıra hem devletin hem de vatandaşın sorumluluklarını içerir. Bir kişi hukuki, teknik veya idari kararlar veya gözetimler de dâhil olmak üzere çeşitli nedenlerden dolayı vatansız kalabilir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, “Herkesin bir vatandaşlık hakkına sahip olduğunu” vurgulamaktadır (USA for UNHCR, 2024).

1.2.2. Göç Türleri

Göç türlerine ilişkin farklı sınıflandırmalara ve kavramsallaştırmalara rastlamak mümkündür. Özkalp (2015) göçü, göç eden grupların özelliklerine göre grup göçü ve bireysel/aile göçü olarak sınıflandırır. Grup göçü, genellikle kabile yaşam modelinde görülen ve bir coğrafi bölgeden diğer coğrafi bölgeye hareketliliktir. Bireysel veya aile göçü ise insanların gelişmemiş veya az gelişmiş ülkelere ve/veya bölgelerden gelişmiş ülkelere ve/veya bölgelere doğru dünya çapında yaşanan hareketliliktir. Ayrıca Özkalp göçü, neden-sonuç ilişkileri bağlamında iç-dış göç, gönüllü-zorunlu göç, sınırlı-kalıcı göç olarak da ele almaktadır (Özkalp, 2015).

Petersen (1958) ise göçün beş tipini vurgulamıştır: İlkel, zorunlu-zoraki, kontrollü-yönlendirilmiş, serbest ve kitlesel göç (akt. Çağlar, 2018,s.28-32). İlkel göç, ilkel kavimlerin yiyecek ve yeni yaşam alanları bulmak amacıyla bir yerden başka bir yere göç etmeleri anlamına gelir. Avcılık ve toplayıcılık döneminde görülen bir göç türüdür (Özkalp, 2015). Zorunlu göç ise insanların afetler, sürgün ve savaş gibi sebeplerle yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmaları veya terk etmeleri durumunda ortaya çıkan göçtür (Yılmaz, 2014,s.1985-1704). Zorunlu göç; iç barışı sağlayamayan, kişisel koruma ve hukukun üstünlüğünü ülke sınırları içerisinde güvence altına alamayan başarısız devletlere karşı insanların tepkisini yansıtmaktadır. Ayrıca kalkınma düzeyi ile başarısızlık arasında yakın bir ilişki olduğu görülmektedir. Çünkü çatışmaların yaşandığı ülkelerin çoğu gelişmiş ekonomiler değil, düşük ve orta gelirli ekonomilere sahip ülkelerdir (Solimano, 2019). Yönlendirilmiş göç, bir nüfusun bir ülkeden diğerine kontrollü göçünü ifade eder. Kontrollü göçte hedef ülke kabul edeceği nüfus oranı ve türü için kotalar belirlemiştir (Özkalp, 2015). Serbest göç, ülke içinde yapılan ve kişilerin gönüllü olarak yaptığı göç hareketlerini ifade etmektedir. Kitlesel göç ise büyük nüfus gruplarının çeşitli nedenlerle bir yerleşim yerinden veya bölgeden başka bir bölge veya ülkeye topluca göç etmesidir (Çağlar, 2018, s.28-32).

Bir diğer sınıflandırma, düzenlilik kriterine dayanmaktadır. Düzenli göç, kişilerin vatandaşı oldukları ülkeler dışında başka bir ülkede, o ülkenin ve transit ülkelerin hukuki uygulamalarına uygun olarak süreli veya kalıcı bir şekilde kalmalarını ifade eder. Düzensiz göç ise yasa dışı yollarla bir ülkeye giren veya yasal yollarla gelmiş olmasına rağmen yasal çıkış sürelerini aşarak çıkış yapmayan kişileri kapsar. Ayrıca, kaynak ülkeler için gerekli prosedürlere uymadan ülke sınırlarını

geçerek ayrılan kişiler de düzensiz göçmen olarak değerlendirilir. Transit ülkeler için ise kaynak ülkelerden yasal ya da yasa dışı yollarla çıkan, varış ülkesine ulaşmak için transit ülkeye giren ve girdiği bu ülkeyi geçiş yolu olarak kullanan ve ardından ülke sınırlarını terk eden kişiler de düzensiz göçmen sayılır (Topcuoğlu, 2016, s.1-20).

Göç, yasal ve yasa dışı (veya düzensiz) olmak üzere iki kategoride incelenebilir. Yasal yollarla göç etmek için bireyin yalnızca göç etmeyi istemesi yeterli olmayabilir. Bir ülkeyi terk edip başka bir ülkeye göç edebilmek için belirli hukuki prosedürler çerçevesinde hareket etmek gerekmektedir (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2001). Günümüzde yasal göç kapsamında en yaygın türlerden biri beyin göçüdür (Çağlar, 2018,s.28-32). Beyin göçü, eğitilmiş ve nitelikli bireylerin; menşe ülkelerinden başka bir ülkeye, kendi ülkelerinin beceri kaynaklarında azalmaya yol açacak şekilde göç etmesidir (IOM, 2013). Uluslararası Göç Örgütü (IOM)'nın Göç Terimleri Sözlüğü'ne göre yasadışı göç yerine "düzensiz göç" terimi kullanılmaktadır. Düzensiz göç; gönderen, transit ve kabul eden ülkelerin belirlediği normlar dışında gerçekleşen hareketlilikleri ifade eder. Hedef ülkeler açısından, göç düzenlemelerine aykırı olarak gerekli izin veya belgelere sahip olmadan bir ülkeye giriş yapmak veya o ülkede kalmak ve çalışmak anlamına gelir. Gönderen ülke açısından ise bir kişinin geçerli bir pasaport veya seyahat belgesi olmadan uluslararası sınırları geçmesi ya da ülkeden ayrılmak için gerekli idari koşulları yerine getirmemesi durumunda düzensiz göçten söz edilebilir. Ancak, "yasadışı göç" terimi genellikle göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti ile ilişkilendirilmektedir (IOM, 2013).

Richmond (1993,s.7-24), göç türlerini sınıflandırırken gönüllü göç kriterini temel almaktadır. Gönüllü göçte, kişinin gittiği yerde daha iyi bir yaşam sürmek amacı vardır. Uluslararası göç, yasa dışı göç ve işçi göçü bu kategoriye girmektedir. Gönüllü olmayan göç, zorunlu veya mecburi göç kapsamına girmektedir. Örneğin; savaş, iç çatışmalar, devrimler, ayrımcılık, dini rekabet, doğal afetler ve kalkınma programları vb. nedenlerle yerinden edilen kişileri kapsar (Richmond, 1993,s.7-24). Bireylerin göçte kendilerinin karar verdikleri göç türü olan gönüllü göçte temel dürtü, daha iyi yaşam koşullarına sahip olunacağı umududur. Yaşadığı ülkede iş bulamayan veya çeşitli sebeplerle başka ülkelerde iş arayan ya da bulunduğu işte çalışmak amacıyla göç eden bireyler, işgücü göçü olarak tanımlanır (Yılmaz, 2014,s.1685-1704).

Süre kriterlerine göre göçler; uzun süreli, kısa süreli / geçici, uzun süreli ve kalıcı göç olarak sınıflandırılmaktadır. İster kısa vadeli olsun ister uzun vadeli olsun,

yer değiştirme hareketleri i veya dış göçü ęeklinde gerçekleşmektedir. Bu bağlamda gler, ülke sınırları bazında ve/veya yönlerine göre i g ve dış g olarak sınıflandırılabilir. İ gler, ülke içindeki yerleşim yerleri arasında çeşitli kentlere sıçramalı g, kentler arası adımlı g ve kentlerden kentlere sıçramalı g olarak da sınıflandırılabilir (Sezal, 1997,s.147-151). Bazen daha önce göç etmiş akrabalar, iş için gitmiş eş veya aile birleşimini de kapsayan gler de olabilmektedir. Bu g etme durumuna zincirleme g de denilmektedir. Bu tür g, göçmen için daha az risk taşır. Çünkü önceden göç etmiş olan yakınları, yeni göç eden yakınlarının yerleşim ve iş sorunları başta olmak üzere birçok sorununu çözüme kavuşturur (ağlar, 2018, s.28-32).

1.2.3. Gn Nedenleri

Gce dair bilimsel veriler; insanların daha düşük yaşam standartlarına sahip ülkelerden daha yüksek yaşam standartlarına sahip ülkelere doğru hareket ettiğini göstermektedir (Solimano, 2019). G, itici ve çekici faktörlerden etkilenmektedir. İtici faktörler arasında; istihdam olanaklarının yetersizliği, bireylerin yaşadıkları bölgelerde ırk, din veya siyasi nedenlerle zulüm veya kargaşa korkusu duyması ve kişi başına düşen gelirin düşük seviyelerde olması yer almaktadır (Solimano, 2019). Hem gerçek hem de göreceli artan yoksulluk, insanları iş aramak için g etmeye itmektedir. Dünyanın diğer bölgelerindeki daha iyi bir yaşamın görüntüleri, artık en uzak bölgelere ve topluluklara kitle iletişim araçları aracılığıyla ulaşmaktadır. Bu durum g eğiliminin devam edeceğini göstermektedir (Fellini ve Guetto, 2019,s.32-46). ekici faktörler arasında ise elverişli istihdam olanakları, iyi sağlık ve eğitim olanakları, kamu düzeni ve özgürlüğü, barış, güvenlik ve demokratik kurumlar, daha elverişli emeklilik ve kaliteli sosyal hizmetler gibi faktörler yer almaktadır.

Sosyal, ekonomik ve politik faktörlerin birçoğu gce yol açmaktadır. Siyasi kargaşa/istikrarsızlık, kat bürokrasi, yoksulluk veya ekonomik bunalım, artan suçlar, krizler ve çatışmalar, yolsuzluk, aile sorunları, ekonomik bunalım, düşük eğitim standartları ve yetersiz altyapı ve güvensizlik ortamları gce neden olan faktörlerden bazılarıdır. Öte yandan, ev sahibi ülke zengin fırsatlar, siyasi istikrar, özgürlük, gelişmiş bir ekonomi ve yetenekleri cezbeden daha iyi yaşam koşulları sunmaktadır. Bireysel düzeyde; aile etkileri, kişisel tercihler, kariyer hırısı ve diğer motive edici faktörler dikkate alınabilir. Günümüzde tüketicinin yaşam standard gelişmekte ve

dolayısıyla ihtiyaçları da artmaktadır. İnsanlar, sürekli artan ve değişen ihtiyaç ve isteklerini karşılamak için daha iyi bir yaşam standardı sağlayacak daha iyi ücretli işler aramaktadır. Yabancı para cinsinden sağlanan kazanç bunu mümkün kılabilmektedir (Abadan-Unat, 2017).

Gelişmiş ülkelerdeki iş gücü açığı, uluslararası göçün başlıca sebeplerinden biridir. Bu açıkların, eğitimleri için büyük yatırım yapılmayan ve nispeten ucuz olan işgücü ile kapatılması, gelişmiş ülkelere önemli ekonomik faydalar sağlamaktadır (Schmid, 1992,s.41-50). Bu ülkeler, rekabeti kazanabilmek için en yetenekli ve en parlak beyinleri aramaktadır. Gelişmemiş olmalarına rağmen iyi eğitilmiş ve nitelikli iş gücüne sahip ülkeler, birçok gelişmiş ekonomiye yüksek vasıflı uzmanlar temin etmektedir. Ekonomik açıdan gelişmiş ülkeler göçü sınırlamak için çeşitli önlemler alsa da nüfus ve iş gücü göstergeleri farklı bir tablo çizmektedir. Nüfuslarının azalması, yaşlıların oranının artması, vatandaşlarının bazı işler için istekli olmamaları ve iş gücünün daralması gibi faktörler, sosyal güvenlik sistemlerinin çökme tehlikesiyle karşı karşıya kalmalarına neden olmakta, bu da genç iş gücüne duydukları ihtiyacı artırmaktadır (Yılmaz, 2014,s.1685-1704).

1.2.4. Göçün Etkileri

Göçün kendine has olumlu ve olumsuz yönleri vardır. Göç, yeteneklerin yanı sıra fikirlerin, malların ve teknolojinin serbest akışına ve değişimine yardımcı olan küreselleşme çağındaki olumlu faktörlerden biri olarak ele alınabilir. Göç, döviz kazancı sağlayabilir. Yurtdışında döviz kazanan bireyler, aileleri için ve yükümlülüklerini yerine getirmek üzere ülkelerine para göndermektedir. Diğer taraftan dünyanın göçmenleri geri dönerek kendi ülkelerinde yatırım veya ekonomik girişim için yeni yollar arayabilir. Göçmenlerin kendi ülkelerine gönderdikleri paraların; altyapının güçlendirilmesi, daha iyi beslenme ve kaliteli sağlık hizmetlerine erişim, kriz dönemlerinde ve borçlanmaya karşı güvence sağlama, üretim odaklı yatırımlarla iş imkânları oluşturma ve haneler arasındaki eşitsizliği, özellikle daha yoksul kesimler lehine azaltma gibi çeşitli faydaları olduğu vurgulanmaktadır (Chimhowu vd., 2005, s.83-102).

Göçmenlerin ülkelerine transfer ettikleri veya dönerken yanlarında getirdikleri şeyler sadece dövizle sınırlı değildir. Göç edenler hem göç sürecinde hem

de vardıkları ülkede, birtakım beceriler kazanmaktalar ve çeşitli kültürlerden etkilenecek tutum ve davranışlarında olumlu değişiklikler göstermektedirler (Chimhowu vd., 2005, s.83-102). Edindikleri kazanımların vatandaşı oldukları ana ülkeye aktarılması ve iletilmesinin, sosyal sermayeyi güçlendirerek sosyal gruplara ve sosyal faaliyetlere katılımı mümkün kılmasının yanı sıra, göçmenlerin yeni beceriler ve iş deneyimi kazanmaları yoluyla işgücü sermayesinin de gelişmesini sağladığı belirtilmektedir (Yılmaz, 2014,s.1685-1704).

Göçün bazı olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Bunlar arasında ailelerin işçi gelirine bağımlı hale gelmesi, üretken olmayan yatırımlar nedeniyle kısa vadeli tüketim alışkanlıklarının benimsenmesi, yerel düzeyde yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyebilecek kültürel kazanımların ailelere aktarılması, yurtdışından gelir alan haneler ile almayan haneler arasında eşitsizlik oluşturması ve işçi gelirlerinin aktarılması yoluyla kara para aklanması sayılabilir(Chimhowu, Piesse ve Pinder, 2005). Dışa göç, ilk bakışta gönderen ülkedeki nüfusu azaltarak kaynak ülke için olumlu bir etki gibi görünebilir. Ancak göç edenlerin niteliğine bakıldığında, bu durum aslında en ileri düzeyde bir beyin göçü, daha genel bir ifadeyle nitelikli ve eğitilmiş iş gücünün göçü olarak değerlendirilebilir (Abadan-Unat, 2017).

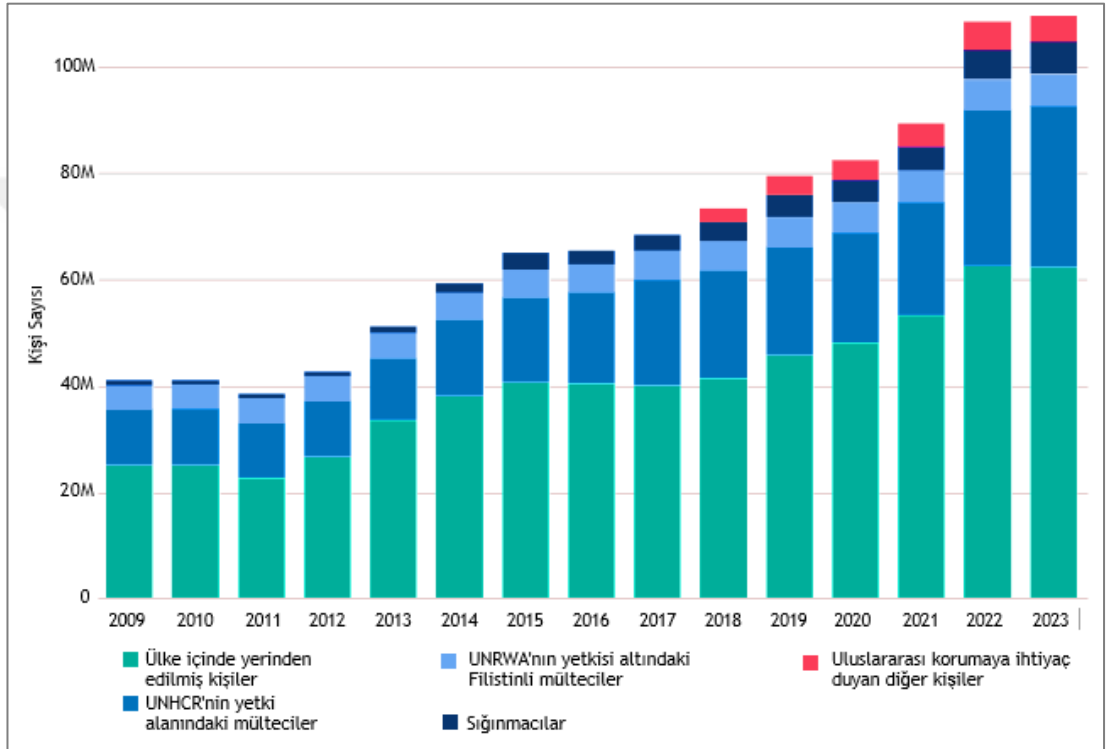
Faini'ye göre sağlık çalışanlarının veya vasıflı işgücüne sahip çalışanların göç etmesi, yalnızca ülkelerinin bu insanlardan mahrum kalması anlamına gelmemektedir. Faini, göçmenlerin eğitim düzeyi ve becerileri arttıkça geldikleri ülkeyle bağlarının azaldığını, bu bireylerin göç ettikleri ülkede kabul edilmek için eğitimlerine orada devam ettiklerini ve göçmen dövizini girişlerinde vasıfsız göçmenlere oranla azalma yaşandığını savunmaktadır (Faini, 2005,s.172-180).

1.2.5. Dünyada Yaşanan Zoraki Göçün Sonuçları

Yaklaşık 175 milyon insan veya dünya nüfusunun %2,9'u şu anda geçici veya kalıcı olarak menşe ülkelerinin dışında yaşamaktadır. Bu rakam göçmen işçileri, daimi göçmenleri, mültecileri ve sığınmacıları kapsamaktadır; ancak her yerde göçü karakterize etmeye başlayan artan düzensiz veya belgesiz hareketi hesaba katmamaktadır (Morrone, 2020).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), dünyada yaşanan zoraki göçün mevcut durumunu aşağıda belirtildiği şekilde özetlemektedir (UNHCR, 2024).

Çeşitli olaylar nedeniyle 2023 Haziran ayı sonuna kadar dünya genelinde 110 milyon kişi zorla yerinden edilmiştir. Küresel mülteci nüfusu, 2022 sonuna göre %3 artışla 2023 ortasında 36,4 milyona ulaşmıştır. 2009 – Haziran 2023 yılları arasında göçe zorlanan kişilere ait grafik Şekil 1’de verilmiştir.

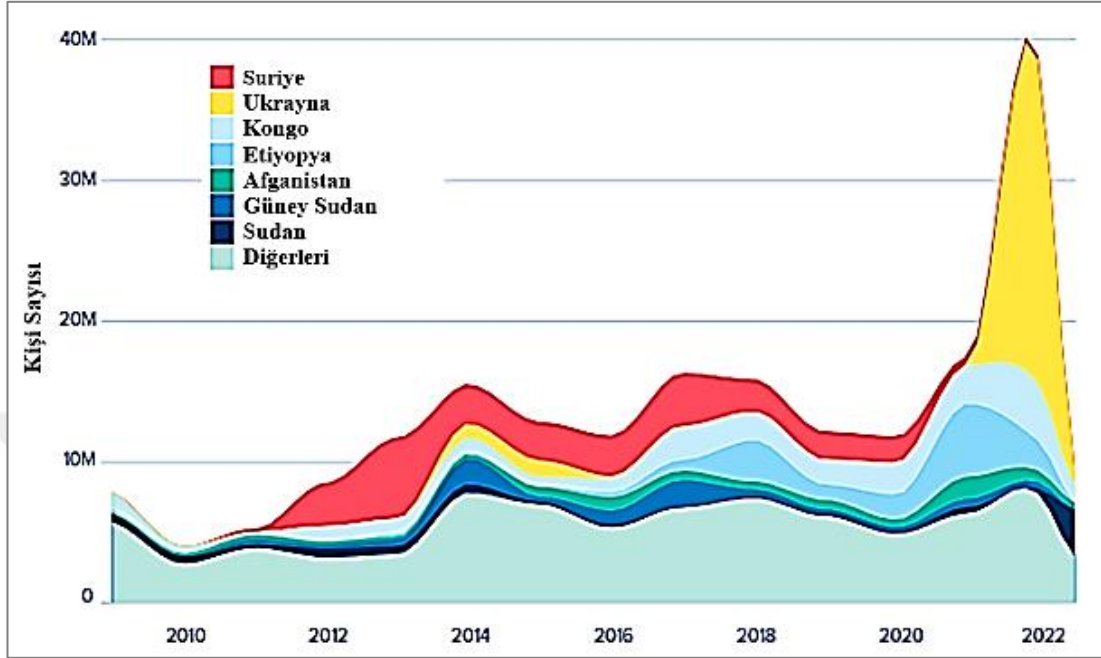

Şekil 1. Yıllara göre Göçe zorlanan kişi sayıları (2009 – Haziran 2023)

Kaynak: <https://www.unhcr.org/mid-year-trends>, 05.02.2024

Mültecilerin tümü ve uluslararası koruma talep eden diğer kişilerin %52'si yalnızca üç ülkeden gelmektedir. Suriye 6,5 milyon, Afganistan 6,1 milyon ve Ukrayna 5,9 milyon. UNHCR'nin yetki alanı altındaki mülteciler arasında Suriyeli mülteci nüfusu, son on yıldır olduğu gibi küresel ölçekte en büyük nüfus olmaya devam etmektedir. UNHCR, 2023 ortası itibarıyla 62,2 milyon kişinin çatışma veya şiddet nedeniyle kendi ülkeleri içinde yerinden edilmiş durumda olduklarını tahmin etmektedir. Zorla yerinden edilmiş kişilerin çoğu kendi ülkelerinde kalmaya devam etmektedir. Ülke içinde yerinden edilmiş kişiler, küresel zorla yerinden edilmiş

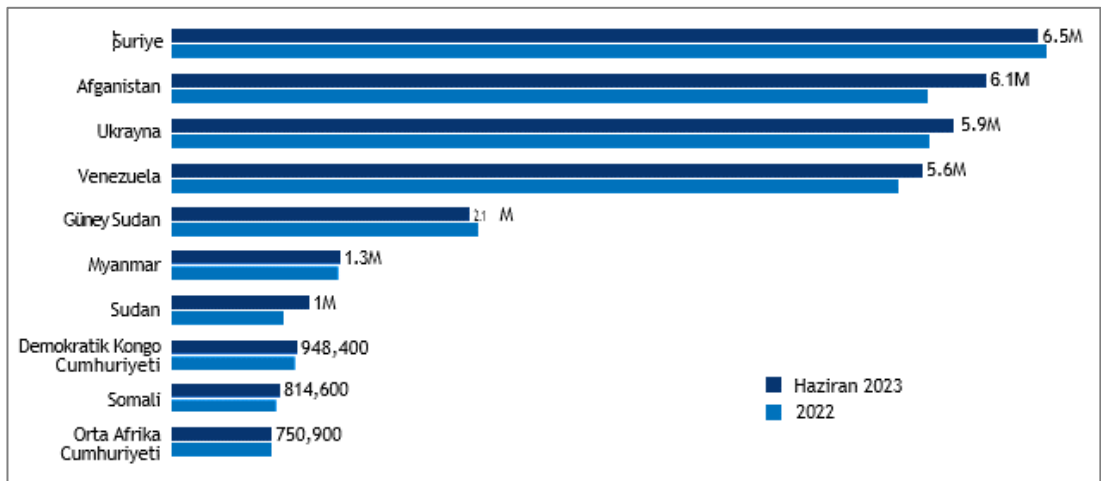
nüfusun %57'sini oluşturmaktadır. 2009 – Haziran 2023 yılları arasında kaynak ülkeye göre ülke içinde yerinden edilmeler ve sınır ötesine geçmek zorunda kalan kişilere ait grafik Şekil 2'dedir.

Şekil 2. Kaynak ülkeye göre ülke içinde yerinden edilmeler ve sınır ötesine geçmek zorunda kalan kişiler (2009 – Haziran 2023)

Kaynak: <https://www.unhcr.org/mid-year-trends>, 05.02.2024

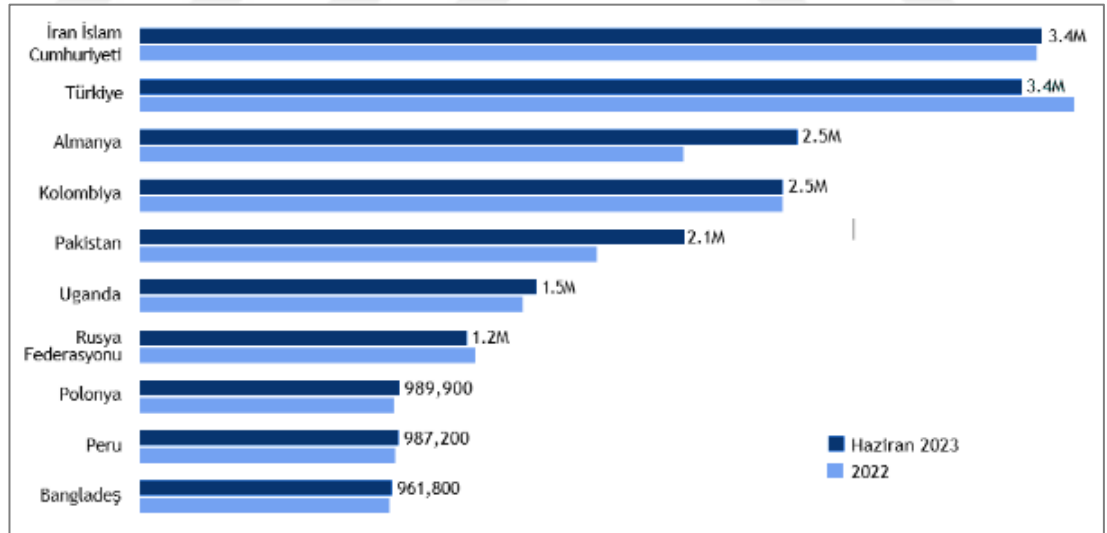
2022 – Haziran 2023 yılları arasında kaynak ülkelere göre mülteciler, mülteci benzeri durumdaki kişiler ve uluslararası koruma talep eden diğer kişilere ait grafik Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3. *Kaynak ülkeye göre mülteciler, mülteci benzeri durumlardaki kişiler ve uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer kişiler (2022 – Haziran 2023)*

Kaynak: <https://www.unhcr.org/mid-year-trends>, 05.02.2024

Düşük ve orta gelirli ülkeler, dünya genelindeki mültecilerin ve uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer kişilerin %75'ine barınma sağlamıştır. En az gelişmiş ülkeler ise toplamın yüzde 20'sine sığınma sağlamıştır. İran ve Türkiye ayrı ayrı 3,4 milyon mülteciye ev sahipliği yaparak dünya çapında en büyük nüfusa sahip ülkeler olurken; Almanya 2,5 milyon ile üçüncü sırada yer almıştır. Bunu uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer kişiler de dâhil olmak üzere 2,5 milyondan biraz daha az bir sayıyla Kolombiya takip etmiş ve Pakistan 2,1 milyon mülteciye ev sahipliği yapmıştır. Ulusal nüfuslarına oranla, Aruba adası (6'da 1) ve Lübnan (7'de 1) en fazla sayıda mülteci ve uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer kişilere ev sahipliği yaparken, bu ülkeleri Curaçao (14'te 1), Karadağ (15'te 1) ve Ürdün (16'da 1) takip etmiştir. 2022 – Haziran 2023 yılları arasında sığınma ülkesine göre mülteciler, mülteci benzeri durumdaki kişiler ve uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer kişilere ait grafik Şekil 4'te verilmiştir.

Şekil 4. *Sığınma ülkesine göre mülteciler, mülteci benzeri durumdaki kişiler ve uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer kişiler (2022 – Haziran 2023)*

Kaynak: <https://www.unhcr.org/mid-year-trends>, 05.02.2024

1.2.6. Göç ve Engellilik

Göçmenler, kendilerini menşe ülkelerini terk etmeye zorlayan durumlar, seyahat ettikleri koşullar veya varışta karşılaştıkları koşullar ya da yaş, cinsiyet kimliği, ırk, sağlık durumu ve engellilik gibi kişisel özellikler nedeniyle kendilerini savunmasız durumlarda bulabilirler. Bu durum göçmenleri insan hakları ihlallerine, ayrımcılığa ve eşitsizliğe karşı daha savunmasız hale getirmektedir. Korunmasız göçmenler; insan haklarından etkili bir şekilde yararlanamazlar, ihlal ve suiistimal riskiyle karşı karşıyadırlar. Engellileri de kapsayan savunmasız göçmen kavramı, özel koruma müdahalelerine ihtiyaç duyan göçmenlerin insan hakları durumunu ele almak için ortaya çıkmıştır (UN-OHCHR, 2024).

Göçle ilgili yasal mevzuatın temelini oluşturan Birleşmiş Milletler Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme, engelli mülteciler konusunu açıkça kapsamamaktadır. Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'nde de engelli göçmenlerden bahsedilmemektedir (Alsancak ve Kutlu, 2020, s.590-598).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) Yürütme Komitesi, 2010 yılında Uluslararası Engelli Hakları Sözleşmesi'ni imzalayan üyeler için engelli ve engelsiz göçmenler arasındaki koşulların eşitliğinin sağlanmasına yönelik tavsiyelerin yer aldığı bir rapor hazırlamıştır. Söz konusu raporda UNHCR Yürütme Komitesi (UNHCR, 2010);

1. Özellikle insani acil durumların ilk aşamalarında engelli kişilerin özel ihtiyaçlarının genellikle göz ardı edildiğini ve bu kişilerin, özellikle de kadın, çocuk ve yaşlı engellilerin ayrımcılık, sömürü, şiddet ve cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kaldıklarını ve destek ve hizmetlerden dışlanabildiklerini;

2. Engelli göçmen çocukların; istismar, ihmal, terk edilme, sömürü, sağlık sorunları, uzun vadeli psiko-sosyal rahatsızlık riskine maruz kalma, aileden ayrı kalma ve eğitim hakkından mahrum olma açılarından çok büyük risk altında olduğunu;

3. Yardım programları ve koruma da dâhil olmak üzere hizmet ve tesislerin engelli kişiler için erişilemez olabileceğini;

4. Engelli göçmenlerin ülkelerine geri döndüklerinde destek ve hizmetlerden dışlanabileceklerini ve yerel entegrasyon ve yeniden yerleştirme gibi kalıcı çözümler için genellikle daha az fırsata sahip olabileceklerini;

5. Devletlerin, her durumda engelli kişileri korumak ve onlara yardım etmek için tüm gerekli önlemleri alma konusunda birincil sorumluluğunun bulunduğunu;

6. Genellikle gelişmekte olan ülkeler sınıfında bulunan ev sahibi devletlerin kaynaklarının sınırlı olduğunu ve ev sahibi devletlerin hizmet ve tesisleri sağlamada çeşitli zorluklarla karşılaştıklarını,

7. Uluslararası toplumun ve UNHCR'nin, uluslararası iş birliği ve külfet paylaşımı ruhu içinde ev sahibi devletlere sorumluluklarını yerine getirmelerinde yardımcı olma rolünü teyit ederek, tavsiyelerde bulunmaktadır.

Göçmenlerin toplumsal kabulü ve entegrasyonu, hem yerel halkın hem de göçmenlerin barış içinde bir arada yaşaması açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu durum, savaş mağduru engelli göçmenler için de geçerlidir. Ayrıca, engelli göçmenlerin diğer göçmenlere kıyasla psikolojik olarak daha hassas oldukları da göz ardı edilmemelidir (Kaya, 2017,s.127-144). Diğer taraftan engelli insanlar, çoğunlukla toplumların en yoksul kesimlerinde yer almakta ve yoksulluk içinde yaşamaktadırlar. Yoksulluk, engelli insanların içinde yaşadıkları topluma uyumlarını güçleştirmekte, onları sağlık ve sosyal sorunlarla baş başa bırakmakta, engelleri nedeniyle bakımlarını güçleştirmekte ve temel insani ihtiyaçlarını karşılayamaz hale getirmektedir (Demirel, 2017,s.241-265). Ayrıca, engellilikle birleşen yoksulluk koşulları, engelli bireylerin eğitimlerini yarıda bırakmalarına neden olmakta (Akpınar ve Arslan, 2023); işsizlik ve yetersiz istihdam nedeniyle göçmenlerin önemli bir kısmı işsizliğin neden olduğu yoksullukla karşı karşıya kalmakta ve işsizlik krizi tetikleyen önemli bir faktör olabilmektedir (Kaya, 2017,s.127-144).

Türkiye'de engelli göçmenler, engelli bireylerin sahip olduğu birçok haktan faydalanamamakta, sığınmacılar ve geçici koruma statüsünde olanlar için farklı prosedürler izlenmektedir. Öte yandan sığınmacılar ve geçici koruma statüsündekiler için geliştirilen yardım politikaları da tüm engelli mültecilere ulaşacak bir sisteme sahip değildir (Akpınar ve Arslan, 2023, s.55-60).

Gelişmiş ülkelerden yeterli desteği alamamasına rağmen Türkiye, büyük mali harcamalar yaparak göçmenlerin başta gıda ve barınma ihtiyaçları olmak üzere eğitim, sağlık gibi tüm hizmetlerini karşılamaya çalışmaktadır. Ayrıca gelişmiş ülkeler, göçmenlere ev sahipliği yapma konusunda çok seçici davranıp nitelikli kişileri seçerken diğerlerini Türkiye'ye emanet etmektedir. Türkiye'nin önemli mali

harcamaları tek başına karşılamaya çalışması ve gelişmiş ülkelerin göçmenleri barındırma konusunda seçici davranmasına rağmen Türkiye tüm gücünü seferber ederek ve geleneklerine uygun olarak; göçmenleri "Tanrı misafiri" olarak görmekte, onlardan hiçbir yardımı esirgememekte ve insanlık görevini yapmaya devam etmektedir (Akpınar ve Arslan, 2023, s.55-60).

1.3. Suriye Göçü ve Suriyeli Göçmenler

Suriyeli göçmenlerle ilgili mevcut istatistiksel durum, Suriye göçünün nedenleri ve etkileri ile aşağıda ele alınmıştır.

1.3.1. Mevcut Durum

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) tarafından Ekim 2023'te yayınlanan rapora (UNHCR, 2023) göre Suriye'deki mevcut durum aşağıda sunulduğu şekildedir:

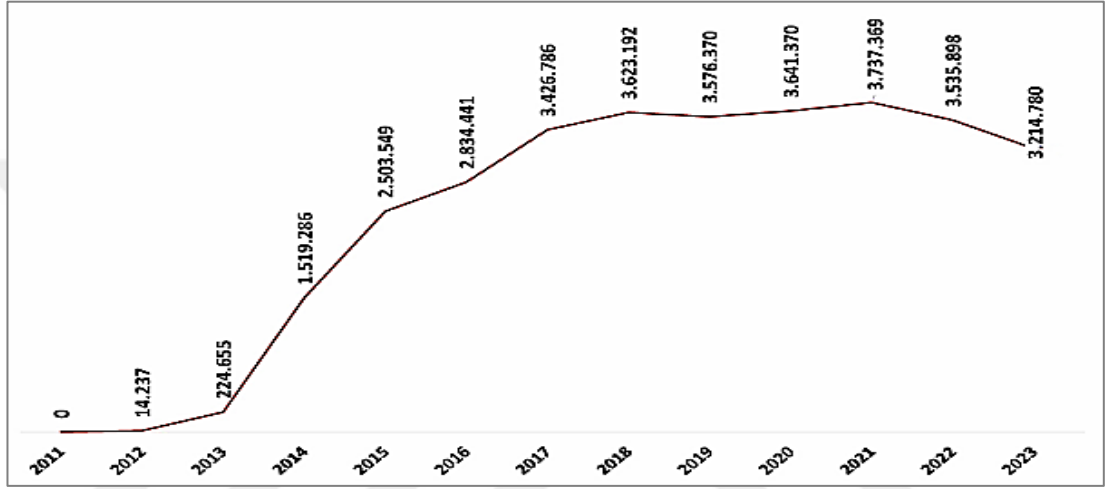
Suriye krizi Mart 2023'te 13'üncü yılına girmiştir ve Birleşmiş Milletler (UN), ülke genelinde 15,3 milyon kişinin insani yardıma ihtiyaç duyduğunu tahmin etmektedir. Bu rakam 2022'ye göre %5'lik bir artış anlamına gelmektedir. Ülkenin bazı bölgelerindeki güvenlik durumu öngörülemez olmaya devam etmekte ve ekonomik durum giderek daha vahim bir hal almaktadır. Suriye'de 15,3 milyondan fazla insanın insani yardıma ihtiyacı olduğunu tahmin edilmekte ve bu, krizin başlangıcından bu yana en yüksek ihtiyaç sahibi insan sayısını göstermektedir. Ekonomik bozulma, ihtiyaçların önemli bir nedenidir. Suriye ayrıca dünyada en fazla sayıda ülke içinde yerinden edilmiş insana ev sahipliği yapmaktadır (6,8 milyon). Ülkedeki insani ve ekonomik göstergeler kötüleşmeye devam etmekte ve birçok temel hizmet çökmüş durumdadır (UNHCR, 2023).

Diğer taraftan 06 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremler, 12 yılı aşkın süredir kriz yaşayan bir ülkede mevcut ihtiyaçları daha da artırmış durumdadır. UNHCR, 2023 Ekim ayında Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır'dan gelen 3.448 mültecinin Suriye'ye dönüşünü doğrulamış veya izlemiştir. Böylece, 2023 yılında UNHCR tarafından doğrulanmış veya izlenmiş Suriye'ye geri dönen mültecilerin toplam sayısı 31.420 kişiye ulaşmıştır. UNHCR,

2016 yılı ile Ekim 2023 arasında toplamda yaklaşık olarak 385.344 mültecinin Suriye'ye dönüşünü doğrulamış veya izlemiştir (UNHCR, 2023).

T.C. Dışişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı tarafından 2023 sonuna kadar olan istatistikler aşağıda sunulduğu şekildedir (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2024):

2011 – 2023 yılları arasında Türkiye’de bulunan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere ait grafik Şekil 5’te gösterilmiştir.

Şekil 5. Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sığınmacı sayısı (2011 – 2023)

Kaynak: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma> 5638, 06.02.2024

Şekil 5’te yer alan verilerde, 2011 – 2023 yılları arasında Türkiye’de bulunan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısı yer almaktadır. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısının 2012 yılı itibariyle tırmanışa geçtiği, bu sayının 2021 yılında en yüksek değere ulaştığı (3.737.369 kişi) ve sonraki iki yılda düşüşe geçtiği görülmektedir.

Türkiye’de geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin 01.02.2024 tarihi itibariyle yaş ve cinsiyete göre dağılımları Tablo 1’de verilmiştir.

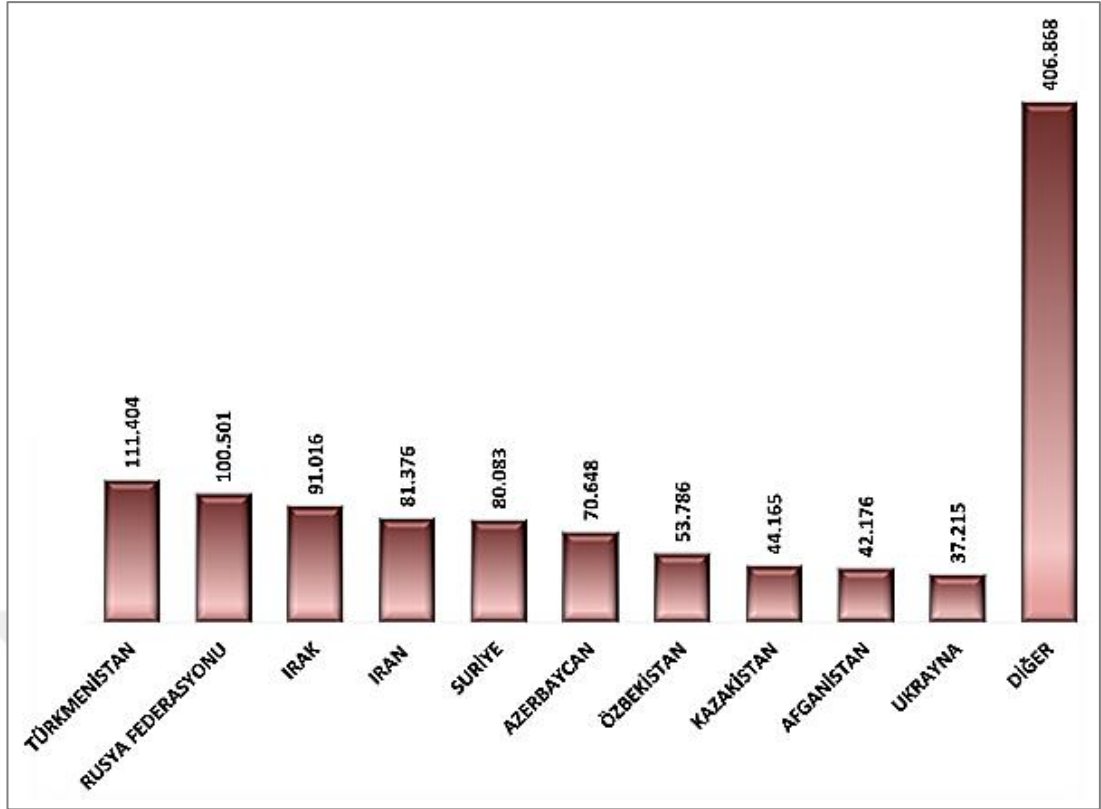
Tablo 1. Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin yaş ve cinsiyete göre dağılımları (01.02.2024 tarihi itibariyle)

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.662.073	1.519.149	3.181.222
0-4	204.108	191.366	395.474
5-9	275.742	259.997	535.739
10-14	187.878	178.548	366.426
15-18	126.252	116.543	242.795
19-24	186.703	163.381	350.084
25-29	175.900	145.198	321.098
30-34	130.797	107.555	238.352
35-39	111.011	91.001	202.012
40-44	79.614	70.863	150.477
45-49	54.014	54.537	108.551
50-54	41.913	43.435	85.348
55-59	33.050	34.420	67.470
60-64	22.125	24.097	46.222
65-69	15.131	16.770	31.901
70-74	9.191	10.204	19.395
75-79	4.588	5.480	10.068
80-84	2.243	3.109	5.352
85-89	1.078	1.533	2.611
90 ve üstü	735	1.112	1.847

Kaynak: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, 01.02.2024.

Tablo 1’de Türkiye’de geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin 01.02.2024 tarihi itibariyle yaş ve cinsiyete göre dağılımları verilmiştir. Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin toplam sayısının toplamda 3.181.222 olduğu ve bu sayının 1.662.073’ünün erkek ve 1.519.149’unun ise kadın olduğu görülmektedir. Yaş gruplarına göre hem erkeklerde (275.108 kişi) hem de kadınlarda (259.997 kişi) 5-9 yaş grubu ilk sırada yer alırken (toplam 535.739 kişi); yine hem erkeklerde hem de kadınlarda ikinci sırada 0-4 yaş grubu (toplamda 395.474 kişi) ve üçüncü sırada 10-14 yaş grubu (toplamda 366.426 kişi) yer almaktadır.

Türkiye’de 01.02.2024 tarihi itibariyle ikamet izni bulunan ilk 10 uyruğu gösteren grafik Şekil 6’da verilmiştir.

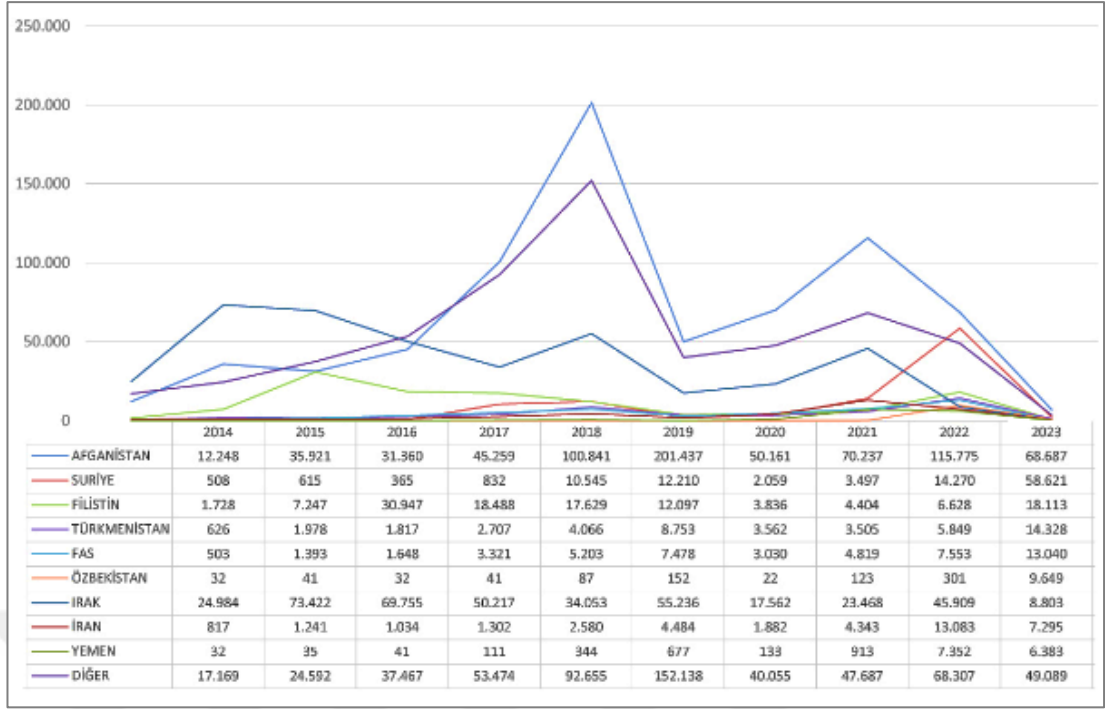

Şekil 6. Türkiye’de ikamet izni bulunan ilk 10 uyruk (01.02.2024 tarihi itibarıyla)

Kaynak: <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>, 01.02.2024.

Şekil 6’da yer alan verilerde, Türkiye’de 01.02.2024 tarihi itibarıyla ikamet izni bulunan ilk 10 uyruk gösterilmiştir. İlk üç sırada Türkmenistan, Rusya Federasyonu ve Irak bulunurken; Suriye, İran’dan sonra beşinci sırada yer almaktadır.

Türkiye’de 2014 – 2023 yılları arasında yakalanan düzensiz göçmenlerin uyruklarına göre dağılımlarını gösteren grafik Şekil 7’de gösterilmiştir.

Şekil 7. Düzensiz göçmenlerin uyruk dağılımı (2014 – 2023)

Kaynak: <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>, 06.06.2024

Şekil 7’de yer alan veriler incelendiğinde, Türkiye’de 2014 – 2023 yılları arasında yakalanan düzensiz göçmenlerin uyruklarına göre dağılımlarında ilk üç sırada Afganistan, Suriye ve Filistin bulunmaktadır.

1.3.3. Suriye Göçünün Etkileri

Suriye göçünün etkileri; göç edenler, ev sahibi ülkeler ve uluslararası etkiler boyutlarıyla ele alınmıştır.

1.3.3.1. Göç eden kişilerin üzerindeki etkisi

Suriyeli göçmenler, ev sahibi olan ülkelerde hayatlarını yeniden kurmaya çalışırken çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu zorluklar arasında; barınma, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlara erişim sıkıntıları, sınırlı iş fırsatları ve iş gücü bolluğu sömürü riski, ayrıca sosyal uyum sorunları, ötekileştirme ve ayrımcılık gibi durumlar yer almaktadır (ILO, 2017). Suriyeli göçmenlerin karşılaştığı zorlukların başında;

yetersiz beslenme, barınma sorunları ve giyim gibi temel ihtiyaçların eksik olmasıdır (Aslan ve Güngör, 2019, s.1620-1630).

Güvenlik endişeleri, yerinden edilme ve evsizlik duygusu, özellikle kadınlar ve çocuklar için kırılabilirliğin artmasına yol açmaktadır (Kızmaz, 2018,s.392-431). Güvencesiz yaşam koşulları, sömürüye ve şiddete maruz kalma riskini artırarak sorunları daha da derinleştirmektedir. Suriyeli göçmenler açısından öne çıkan bazı temel güvenlik ve emniyet endişeleri şu şekilde sıralanabilir: Yerinden edilme ve evsizlikten kaynaklanan artan hassasiyet, şiddet ve sömürüye açık olma riski, destek hizmetlerine ve koruma mekanizmalarına erişimde yaşanan zorluklar (Karkın ve Kara, 2023,s.112-135).

Sağlık hizmetlerine erişim ve eğitim sorunları önemli bir engel oluşturmaya devam etmektedir. Türkçe bilmeyen göçmenlerin dil engeli gibi zorluklar, okul gibi kurumsal yapılarda ve toplum içerisinde iletişim kurmalarını engellemektedir. Bunun yanı sıra travmatik göç deneyimleri ve zorlu yaşamdan kaynaklanan ruh sağlığı sorunları da göçmenlerin refahını olumsuz etkileyebilmektedir. Göçmenlerin sağlık ve eğitim hizmetlerine erişimini engelleyen başlıca faktörler şunlardır: (1) Kültürel farklılıklar ve dil engelleri, (2) travmatik deneyimlerin getirdiği ruh sağlığı sorunları ve (3) sınırlı sağlık ve eğitim imkânları (Kızmaz, 2018,s.392-431). Yeni topluluklara uyum sağlamak, istikrarlı bir iş bulma mücadelesi ve Türk iş gücü piyasasına uyumlarının sağlanması gibi konular tartışılan konular arasındadır (Özdemir, 2017,s.114-140). Ayrıca geleceğin belirsiz oluşu ve evlerine geri dönme olasılığı, Suriyeli göçmenlerin yüzleşmesi gereken diğer konulardır. Türkiye sınırına yakın kamplarda yaşayanlar, çatışmalara yakın olmaları ve geleceklerinin belirsizliği nedeniyle korku, hayal kırıklığı ve öfke duygularını yoğun yaşamaktadırlar (Sarı, 2022).

1.3.3.2. Ev sahibi ülke üzerine etkileri

Suriye iç savaşından etkilenerek ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyeli mülteciler başlangıçta Suriye'ye sınır komşusu olan ülkelere yönelmiş olsa da zamanla bu durum değişti ve Suriyeli mülteciler dünyanın farklı yerlerine yayıldı. Aynı dönemde Suriyeli sığınmacıların yanı sıra farklı gruplar da ülkelerini terk ederek farklı coğrafyalara doğru bir harekete giriştiler. Bu gruplar Afganistan, Irak, Somali, Kongo

ve Sudan gibi siyasi ve toplumsal çatışmalardan kaçan yüzbinlerce kişiden oluşuyordu. Farklı ülkelerden kitlesel göç dalgaları olsa da en büyük etkiyi Suriye kitlesel göçü oluşturmuştur. Bu nedenle Suriye'deki iç savaş nedeniyle Suriyeliler önce beş komşu ülkeye, ardından da diğer ülkelere göç etmişlerdir (Keely, 2001,s.103-110).

Suriyeli göçmenlere ev sahipliği yapan ülkelerin sosyal ve kültürel uyum zorlukları, büyük önem taşımaktadır. Ev sahibi ülkeler, yerel halk ile göçmenler arasında sosyal uyum ve kültürel anlayışın geliştirilmesinde engellerle karşılaşabilmektedir. Kültürel farklılıklar, dil sorunları ve sosyal normlar gibi faktörler uyumu zorlaştırabilmektedir. Ayrıca yerel halkın göçmenler hakkında önyargıları veya yanlış anlamaları olabilir, bu da gerilimi daha da artırıp uyum çabalarını engelleyebilir (Kaypak ve Bimay, 2016,s.84-110).

Ev sahibi ülkelere Suriyeli göçmenlerin akın etmesi, kaynakların kullanımı ve kamu hizmetleri konusunda da ciddi gerilimlere yol açabilir. Ayrıca göç devam ettikçe ev sahibi ülkelerde temel hizmetlere (sağlık, eğitim ve altyapı gibi) olan ihtiyaçlar da artmakta ve ev sahibi ülkelerin mevcut altyapı ve kaynakları üzerinde baskı oluşturmaktadır (Tunç, 2015,s.29-63). Örneğin, en fazla Suriyeli göçmene ev sahipliği yapan Türkiye’de sağlık ve eğitim kurumları hem yerel halkın hem de göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılarken kamu hizmetleri üzerinde baskılarla karşılaşmaktadır. Bu durum, kamu hizmetlerinin genel kalitesini ve erişebilirliğini etkilemiş ve sınırlı kaynaklar için rekabetin artmasına yol açmıştır (Konya ve Kabaklarlı, 2023,s.20-34).

Suriyeli göçünün ev sahibi ülkelerde meydana getirdiği ekonomik etki, karmaşık ve çok yönlüdür. Göçün ev sahibi ülkeler üzerindeki ekonomik etkisi; göçmenlerin becerileri ve eğitim düzeyleri, etkilenen endüstriler, ev sahibi ülkenin genel ekonomik koşulları gibi birçok faktöre bağlıdır (Mahia, Arce, Koç ve Bölük, 2020,s.661-683). Bir yandan, yerel işletmeleri ve ekonomik faaliyetleri canlandırıp iş gücünü artırarak ekonomik büyümeye katkıda bulunurken (Kızmaz, 2018,s.392-431), diğer yandan iş rekabetini artırmak, ücretleri baskılamak ve yerli işçiler arasında işsizliği artırmak gibi olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir (Berker, 2018, s.81-88).

Ev sahibi ülkelerin göç politikaları; istihdam, sosyal hizmetler ve eğitim gibi çeşitli konuları ele alarak göçmenlerin uyum süreçlerinin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Karakaya, 2020,s.93-130). Örneğin Türkiye, göçmenlerin

ihtiyaçlarını karşılamak için geçici koruma statüsü sağlamak, çalışma izni vermek ve kamu hizmetlerine erişime izin vermek gibi farklı politikalar uygulamaktadır. Bununla birlikte artan talep, ev sahibi ülkelerin göç olgusunu etkin bir şekilde yönetmek için kapasitelerini ve kaynaklarını zorlamaktadır (Kaypak ve Bimay, 2016,s.84-110).

Bu zorluklara rağmen Türkiye, Suriyeli göçmenlere yardım sağlama konusunda en etkili ülke konumundadır. Sivil Toplum Örgütleri de mültecilere yemek, barınma, sosyopsikolojik destek ve eğitim gibi temel hizmetlerin sağlanmasına önemli katkılarda bulunmuştur (Dindarık ve Fidan, 2020,s.135-154).

1.3.3.3. Uluslararası etkileri

Suriye göçü, uluslararası toplum için önemli bir güvenlik sorunu olarak görülmektedir. Türkiye, Lübnan ve Ürdün gibi ülkeler bu krizden ciddi şekilde etkilenmiş, özellikle Türkiye en fazla Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan ülke olmuştur. Bu ülkeler, acil insani yardım sağlama görevlerinin yanı sıra, krizin doğurduğu karmaşık güvenlik ve siyasi sorunlarla da mücadele etmektedir (Çetiner, 2020,s.656-662). Öte yandan, Suriye'deki göç krizi devam ederken insani yardım ihtiyacı da hızla artmaktadır. Bu göç, Suriye vatandaşlarının geniş çapta yerinden edilmesine, ev sahibi ülkelerde kaynakların yetersiz kalmasına ve altyapı sorunlarının yanı sıra artan güvenlik kaygıları ve siyasi gerilimlere neden olmaktadır (Karkın ve Kara, 2023,s.112-135).

Suriye'deki çatışmaların ekonomik etkisi hem derin hem de geniş kapsamlı olmuştur. Savaş, yalnızca ülkenin altyapısını değil, ekonomisini de ciddi şekilde tahrip ederek mevcut sosyo-ekonomik sorunları daha da derinleştirmiştir. Ayrıca çatışma, komşu ülkelere büyük bir Suriyeli göç dalgası oluşturmuş ve bu durum, söz konusu ülkelerin ekonomileri üzerinde ağır bir yük oluşturmuştur (Özdemir, 2016,s.81-102). Suriyeli göçü, hem bölgesel hem de küresel düzeyde önemli etkiler meydana getirmiştir. İç savaş ve çatışmaların sonuçları, ekonomik ve sosyal alanlara giderek daha fazla yayılmaktadır. Özellikle Türkiye gibi ülkeler, Suriyeli göçmen krizinden doğrudan etkilenmiş; çok sayıda mülteciye ev sahipliği yaparak, göçle ilişkili sorunlarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu kriz, ekonomik kaynakların eşitsiz dağılımı, iklim değişikliğinden kaynaklanan çevresel problemler ve uluslararası enerji

kaynakları gibi daha geniş küresel meseleleri de gündeme taşımıştır (Kaypak ve Bimay, 2016,s.84-110).

1.4. Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanma kavramı, türleri, risk grupları; sosyal dışlanma ve yoksulluk, engellilik ve göç ilişkisi ile sosyal dışlanmanın sonuçları aşağıda ele alınmıştır.

1.4.1. Sosyal Dışlanma Kavramı

Küreselleşme süreciyle birlikte zenginlik ve kalkınma ortaya çıkmış olsa da eşitsizlik, güvensizlik, adaletsizlik, ayrımcılık, sosyal dışlanma, yoksulluk ve göç gibi konular giderek derinleşmiştir. Sosyal dışlanma yeni bir kavram gibi görünse de aslında konu içeriği ve kapsamı itibariyle bildiğimiz bir kavramdır. Sosyal dışlanma; yoksulluk, işsizlik, sosyal koruma, eşitsizlik ve ayrımcılık gibi temel sosyal politika alanlarını kapsadığı ve bu kavramlarla doğrudan ilişkili olduğu için günümüzde ekonomik, sosyal ve siyasal tartışmaların yanı sıra kamu müdahalelerinin de odak noktalarından birisi haline gelmiştir (Gersil, 2017, s.237-245).

İlk kez 1960'larda Fransa'da gündeme gelen sosyal dışlanma kavramı, başlangıçta toplumdaki dezavantajlı grupları tanımlamak için kullanılmış; 1980'lere gelindiğinde ise eşitsizlik, yoksulluk ve işsizlik gibi olgularla bağlantılı olarak ele alınmaya başlanmıştır. Sosyal dışlanma, bireylerin toplumla bütünleşmelerini sağlayan sosyal, ekonomik, politik ve kültürel sistemlerden kısmen ya da tamamen mahrum bırakıldıkları dinamik bir süreci ifade etmektedir (Castillo, 1994, s.615).

Sosyal dışlanma, bazı temel unsurlar olan “görelilik,” “çok boyutluluk” ve “dinamik bir süreç olma” özellikleriyle ele alınmalıdır. Bu kavram, farklı bireyler için farklı anlamlar ifade ettiğinden, göreceli bir yapıya sahiptir ve bu durum, kavramın içeriğini ve sınırlarını tanımlamada zorluklara yol açmaktadır (Castillo, 1994, s.615; Sapançalı, 2005, s.50-76). Çok boyutluluk ise sosyal dışlanmanın çeşitli kaynaklara sahip olduğunu ve ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi süreçlerle bağlantılı olduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle sosyal dışlanma; sosyoloji, siyaset bilimi, hukuk ve davranış bilimleri gibi birçok disiplinin ilgi alanına girmektedir. Sosyal dışlanmanın çok boyutlu ve zamanla değişen bir kavram olması, dışlanma süreçlerinin dinamik

yapısını ve dışlanan bireylerin koşullarındaki değişimi ortaya koymaktadır. Bu durum, bireyin temel ihtiyaçlarını karşılayamamasıyla başlayarak, toplumla olan bağlarının giderek zayıflaması ve sonunda kopmasına kadar ilerleyen bir süreci tanımlar (Alden ve Thomas, 1998, s.7-13; Peace, 2001, s.19-23).

Sosyal dışlanma, yalnızca sürecin sonuçlarına değil, aynı zamanda bu sonuçların altında yatan nedenlere de dikkat çeken bir kavramdır. Toplumun belirli kesimlerinin toplumsal yapıdan ve sermaye birikim sürecinden dışlanmasını, ekonomik büyümeye katkılarından adil bir şekilde yararlanamamalarını vurgular. Bu yönüyle sosyal dışlanma, refah toplumu anlayışına yönelik eleştirel bir perspektif sunar. Genel anlamda, bireylerin ya da grupların yapısal veya kişisel nedenlerle mekânsal olarak değil, toplumsal katılım anlamında yaşadıkları toplumdan tamamen ya da kısmen dışlanması ve normal sivil eylemlere katılamaması olarak tanımlanabilir. Bu normal eylemler; üretim, tüketim ve tasarruf gibi ekonomik faaliyetlerin yanı sıra siyasi ve sosyal etkinlikleri de içerebilir (Peace, 2001, s.19-23).

Sosyal dışlanma, sosyal bütünleşmenin her zaman tam olarak sağlanamadığını ve toplumun bazı grupları dışlayabilen katmanlı bir yapıya sahip olduğunu ileri sürer. Bu bağlamda, sosyal dışlanma, topluma katılım veya toplumun bir parçası olarak kabul edilmeyi ifade eden sosyal bütünleşme ve uyumun karşısı olarak değerlendirilebilir (Haan, 2000,s.22-40). Sosyal dışlanma, bireylerin temel ihtiyaçlardan yoksun bırakılması ve geleceğini inşa etme fırsatlarından mahrum kalmasıyla sonuçlanır. Toplumla bağların kopması; bireylerin sivil, siyasi, ekonomik ve sosyal vatandaşlık haklarından yoksun kalmaları süreci olarak tanımlanabilir. Bu anlamda sosyal dışlanma, fiziksel, ruhsal ve sosyal bir engellilik durumu olarak da değerlendirilmektedir. Dışlanmış bireyler veya gruplar, eşitsizlik, korunmasızlık ve güçsüzlük gibi durumlarla karşı karşıya kalır ve bu nedenle sosyal dışlanma, bir tür "sosyal hastalık" olarak da nitelendirilmiştir (Alden ve Thomas, 1998, s.7-13). Toplumdaki belirli grupların üretken alanlardan dışlanması, kişisel hatalardan ziyade yapısal süreçlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yapısal süreçler, bireylerin topluma tam olarak entegre olmasını engelleyerek dışlanma sürecini tetiklemektedir (Sapancalı, 2005, s.50-76).

1.4.2. Sosyal Dışlanma Türleri

Durağan bir olgu olmaktan ziyade dinamik bir süreç olan sosyal dışlanma; yeri geldiğinde birbirini etkileyen ekonomik, mekânsal, kültürel ve siyasi yönlerden kendini göstermektedir (Adaman ve Keyder, 2006). Buna ek olarak Deniz, Ekinci ve Hülür (2016,s.17-40), söylemsel dışlanmadan bahsetmektedir.

1.4.2.1. Ekonomik dışlanma

Ekonomik dışlanma, bireylerin ve ailelerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek asgari gelirden yoksun kalmasını ifade eder. Çalışma olgusu, yalnızca ekonomik kazanç sağlamanın ötesinde, sosyal hayata katılım ve gelir dağılımı açısından da kritik bir mekanizmadır. Aynı zamanda, bireyler için bir gelir kaynağı olmasının yanı sıra belirli sosyal ilişkilerin kurulmasını da mümkün kılar. Ancak temel ihtiyaçlarını, örneğin yeme-içme, sağlık ve eğitim gibi alanlarda karşılayamayan bireylerin sosyal dışlanma süreci yaşamaları kaçınılmaz hale gelir (Çakır, 2002,s.83-104).

Ekonomik dışlanma, genellikle işgücü piyasasından dışlanma biçiminde kendini gösterir. İşgücü piyasasından uzun ya da kısa süreliğine dışlanmak, bireylerin pek çok yoksunluk yaşamasına neden olur ve bu durum, diğer dışlanma türlerine de zemin hazırlayabilir (Adaman ve Keyder, 2006). Ayrıca düşük ücretler, uygun olmayan çalışma koşulları, iş güvencesinin ve istikrarın sağlanamadığı çalışma biçimleri gibi faktörler de ekonomik dışlanmanın temel nedenleri arasında yer alır. Bu bağlamda, insan onuruna yakışır, sürdürülebilir bir yaşam için bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzenli bir gelir veya varlığa sahip olması hayati bir öneme sahiptir (Yılmaz, 2019).

1.4.2.2. Mekânsal dışlanma

Mekânsal dışlanma, belirli mekânlara erişimde ve kullanımda bir dizi nedenden dolayı sorunlar yaşanması ve engellerle karşılaşılması durumudur. Mekânsal dışlanmanın büyük ölçüde iç içe geçmiş iki bileşeni vardır. Birincisi, toplumun bir kişiyi yaşadığı yerden dışlaması, küçümsemesi ve ayrımcılık yapmasıdır. İkincisi, kişinin maddi kaynaklara erişimi ne olursa olsun yaşadığı yerdeki kamu hizmetlerinin

nitelik ve niceliği nedeniyle toplumsal hayata tam ve gerektiği gibi katılamamasıdır (Adaman ve Keyder, 2006). Ayrıca maddi yoksulluk, sosyal ve mekânsal dışlanmayı ve halkla ilişkilerden dışlanmayı da beraberinde getirebilmektedir (Deniz vd., 2016,s.17-40).

1.4.2.3. Kültürel dışlanma

Ekonomik nedenlerden bağımsız olarak, bireylerin sosyal ve kültürel hayata diledikleri ölçüde katılamaması durumuna kültürel dışlanma denir. Bu durum, coğrafi bölgedeki çoğunluk referans alındığında farklı etnik kökene veya ırka mensup olmak, farklı bir din ya da mezhebe bağlı olmak, çoğunluğun konuştuğu dili akıcı bir şekilde konuşamamak ya da aksanlı konuşmak, farklı bir giyim tarzı ya da cinsel yönelim sergilemek gibi faktörlerle ilişkilidir. Sonuç olarak, bireyler sosyal yaşamda süregelen faaliyetlerden dışlanabilir, soğuk davranışlara maruz kalabilir veya çeşitli engellerle karşılaşabilir (Adaman ve Keyder, 2006). Kültürel dışlanma, bireyin kimlik özellikleri örneğin, etnik kökeni, dili, inancı ya da cinsel yönelimi nedeniyle sosyal hayata katılımı çeşitli zorluklarla yüzleşmesi olarak tanımlanır. Özetle, bireyin sahip olduğu kimlikler nedeniyle sosyal ve kültürel hayata istediği şekilde katılım sağlayamaması anlamına gelir (Yılmaz, 2019).

1.4.2.4. Siyasi dışlanma

Çeşitli nedenlerle başta hukuki ve siyasi haklar olmak üzere vatandaşlık haklarının tam olarak kullanılamaması veya siyasi hayata katılımın doğrudan veya dolaylı olarak engellenmesidir. Bu durum toplumun belirli kesimlerinin kamu güvenliğini kaybetmesi, siyasetten çekilmesi ve hatta aşırı durumlarda siyasetin dışına itilmesi anlamına gelebilmektedir. Bu da doğal olarak vatandaşların tartışmalara ve kararlara katılımının varlığının sorgulanması anlamına gelecektir (Adaman ve Keyder, 2006). En geniş anlamıyla siyasi dışlanma, kişinin veya belirli bir grubun vatandaşlık haklarının, özellikle siyasi ve hukuki haklarının çeşitli nedenlerle doğrudan veya dolaylı olarak reddedilmesi veya kısmen veya tamamen yoksun bırakılması anlamına gelir (Yılmaz, 2019).

1.4.2.5. Söylemsel dışlanma

Diğer dışlanma biçimlerini de etkileyen ve başka dışlama mekanizmalarından da etkilenebilen bu dışlama türü, söylentiler ve şehir efsaneleri gibi birtakım söylemlerin üretilmesi, sonuçta bireylerin veya grupların hedef alınması, kısacası söylemsel olarak üretilip işlerlik kazanmasıdır. Dışarıdan kabul edilen kişi veya grupların damgalanmasına yol açan faaliyetlerdir (Deniz vd., 2016,s.17-40). Damgalama, sosyal dışlanmayı besleyen en önemli dışlama mekanizmalarından biridir. Sosyal dışlanmanın damgalanmayla yakından ilişkili olduğu bilinmektedir. Damgalamanın ilk türü bedenin çeşitli fiziksel deformasyonlarıyla ilgilidir. İkincisi; karakter bozuklukları, alkolizm, eşcinsellik ve işsizlik gibi zayıf irade, doğal olmayan tutkular, sapkın ve katı inançlar ya da ahlaksızlık olarak algılanan özelliklerdir. Üçüncüsü ise ırk, kültür, ulus ve din gibi etnolojik damgalardır (Goffman, 2014).

1.4.3. Sosyal Dışlanmada Risk Grupları

Toplumun bazı kesimleri, istihdam, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim, kültürel etkinliklere katılım ve sosyal-kurumsal karar alma süreçleri gibi insanları topluma ve dünyaya bağlayan temel süreçlerden yoksun kalarak sosyal dışlanma riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Sosyal dışlanma riski en çok güvencesiz işlerde çalışanlar, yoksulluk ve işsizlik tehdidi altındaki kadınlar, gençler, çocuklar, yaşlılar, engelliler ve göçmenleri etkilemektedir (Gersil, 2017,s.247-245). Bu gruplar arasında işsizler, vasıfsız işçiler, yoksullar, okuryazar olmayanlar, bağımlılar, engelliler, suçlular, tek ebeveynli aileler, dini ve etnik azınlıklar ile mülteci ve sığınmacılar gibi dezavantajlı kesimler öne çıkmaktadır (Sunal, 2006).

Sosyal dışlanmaya maruz kalan bireyler arasında gelir düzeyi düşük yoksullar, işsizler, engelliler, intihara meyilli kişiler, yaşlılar, bakıma muhtaç bireyler, istismara uğramış sokak çocukları, madde bağımlıları, suçlular, tek ebeveynli aileler, sorunlu hanelerden gelen bireyler, asosyal kişiler ve diğer sosyal uyumsuzlar yer almaktadır. Bu gruplar oldukça heterojen özellikler taşımaktadır. Örneğin, farklı mesleki geçmişlere sahip bireyler, hiç iş deneyimi olmayanlar, mevcut işgücü piyasasında aranan niteliklere sahip olmayanlar, eğitim sisteminden uzak kalmış ya da eğitimini tamamlamış ancak iş bulamayan bireyler gibi çeşitli kesimler sosyal dışlanmayı farklı biçimlerde yaşamaktadır (Karataşoğlu, 2014).

Sosyal dışlanma, toplumsal bütünleşmenin her zaman tam olarak gerçekleşmeyeceğini ve toplumsal düzenin bazı grupları dışlayabilen katmanlı bir yapıya sahip olduğunu ifade eder. Bu durum, belirli birey ya da grupların toplumsal yaşama yabancılaşmasına, maddi ve manevi yoksunluk içinde kalmasına ve haklarını koruyacak kurumlardan veya sosyal destekten mahrum bırakılmasına yol açmaktadır. Sosyal dışlanma, bireylerin toplumsal bütünden ve ekonomik süreçlerden dışlanarak büyümeye yaptıkları katkıdan adil bir şekilde yararlanamamalarına odaklanır ve onların toplumsal yaşamdan izole olmasına neden olur (Çakır, 2002,s.83-104).

1.4.4. Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi

Yoksulluk ve sosyal dışlanma, birbirine yakın ancak önemli farklılıklar taşıyan iki kavramdır. Sosyal dışlanma, yoksulluğu da kapsayan daha geniş bir kavramdır. Yoksulluk, yeterli gelir ve tüketimden mahrum olma durumunu ifade eden, statik bir kavramdır. Sosyal dışlanma ise sadece maddi yoksunluktan ibaret olmayıp, yoksunluğa yol açan kurumsal mekanizmaları, ilişkileri ve davranışları da içeren bir süreçtir. Sosyal dışlanma, yoksulluktan ziyade, gelir dağılımındaki adaletsizlik, eşitsizlik ve yetersiz sosyal koruma sistemleri gibi faktörlere odaklanır ve bu süreçleri ortaya çıkaran unsurlara dikkat çeker (Jamrozik ve Nocella, 1998).

Yoksulluk, sosyal dışlanmaya yol açabileceği gibi, sosyal dışlanma da yoksulluğu pekiştirebilir. Yoksul bireyler, güçlü sosyal ağlar aracılığıyla kendilerini toplumun bir parçası olarak hissedebilirler. Ancak sosyal dışlanma, her zaman yoksullukla ilişkilendirilmez. Sosyal dışlanma, yoksul olmayan bireyleri de etkileyebilir; bu nedenle sosyal dışlanmanın kapsamı, sadece yoksullukla sınırlı değildir (Şahin, 2009).

Yoksulluğun tanımlanmasında, beslenme, sağlık, içme suyu ve eğitim gibi temel insani ihtiyaçların kriter olarak alındığı "insani yoksulluk" yaklaşımı, sosyal dışlanma açısından daha açıklayıcıdır. İnsani yoksulluk, insana yakışır yaşam koşullarından yoksun olmayı ifade eder ve bu durum, yetersiz beslenme, sağlıklı içme suyu erişiminin olmaması, sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanamama, evsizlik, temel okuma ve yazma bilmemek, işsizlik, gelecek kaygısı, güçsüzlük ve yetersiz özgürlük gibi durumlarla tanımlanır (Sapancalı, 2001, s.115-121). Dolayısıyla,

yoksulluk nedeniyle yeterli eğitim alamayan, iş bulamayan veya barınacak yeri olmayan bireyler, toplumsal hayattan dışlanabilir (Karataşoğlu, 2014).

1.4.5. Sosyal Dışlanma ve Engellilik

Engelli bireyler, toplumsal ve tarihsel dönüşümde üç temel etiketleme süreci yaşamaktadır. Bunlardan ilki ‘tehdit’, ikincisi ‘yük’, üçüncüsü ise ‘güçsüz’ olarak adlandırılmaktadır. Bu olumsuz nitelermeler çeşitli biçimlerde ‘dışlanma’ ve ‘yoksunluk’ ile birlikte şekillenmektedir (Burcu, 2015, s.319-326; Kaya, 2017). Bu olumsuz toplumsal tutumlar, engellilerin dışlanmasına ve toplumsal yaşama etkin bir şekilde katılamamasına yol açmaktadır. Damgalanan ve toplumdan soyutlanan engelliler, çoğu zaman mevcut potansiyellerini ortaya çıkarabilecek fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel fırsatlardan mahrum kalmaktadır (Arıkan, 2002,s.11-15).

Engelli bireyler çok çeşitli toplumsal ayrımcılığa maruz kalabilmektedir. Engelli kişiler; haklarından tam olarak yararlanmalarını ve toplumun tüm yönlerine tam ve eşit katılımlarını engelleyen veya zayıflatan çoğu zaman çoklu, kesişen ve ağırlaştırılmış ayrımcılık biçimlerinin ortak deneyimleriyle karşı karşıyadırlar. Bu durum çoğu zaman engelli kişilerin izolasyonuna yol açmakta ve olumsuz psikolojik etkilerin ağırlaşmasına neden olmaktadır. Engelli yetişkinler ve çocuklar, engelli olmayanlara göre daha yüksek şiddet riski altındadır (EUAA, 2019).

Engelli bireylerin başta sosyal dışlanma olmak üzere yaşadıkları pek çok sorun bulunmaktadır. Bu sorunlar genellikle erişilebilirliğin yeterince gelişmemiş olmasıyla ilgilidir. En genel haliyle engelli bireyler, eğitim ve öğretim kurumları, sağlık kurumları ve tedavileri, rehabilitasyon hizmetleri, sosyal destekler ve yardımlar, iş ve istihdam alanlarındaki hizmetlere erişimde zorluklar yaşamakta ve bu durum sosyal dışlanma ile sonuçlanmaktadır (Utku, 2020,s.71-82). Engelli bireyler sosyal dışlanmayı günlük yaşam pratiklerinde ve erişilebilirlik, eğitim hizmetleri, ekonomi ve çalışma hayatı, sosyal güvenlik, sağlık ve rehabilitasyon hizmetleri, siyasi haklar ve katılım, sosyal ve kültürel hayata katılım gibi birçok boyutta yaşamaktadır (Kaldık, 2020).

Engelli bireyler; arkadaşlık kurma ve sürdürmede, medya ve haber alma erişilebilirliğinde, hastane hizmetleri almak istediklerinde, yükseköğretimde, dini hizmet alanlarında, toplumsal faaliyetlerde, erişilebilirlik ve ulaşım, toplum taşıma

hizmetlerinden yararlanmada, eğitim ortamlarında, okula uyum ve özgüvenin gelişimi konusunda, kurumlardan hizmet almak istediklerinde, posta ve banka işlemlerinde, trafikte (İpek-Timur, 2023), alışveriş merkezleri ve diğer toplumsal alanlarda, meslek edinme ve istihdamda, işe alınma, terfi etme, ücret artışı, sözleşme ve işin sonlanması gibi istihdam süreçlerinde dışlanmaya maruz kalmaktadırlar (Aslan ve Orhan, 2021,s.26-32). Bireylerin dışlanmayı deneyimlediği bu boyutlar arasında etkileşimin olduğu dikkate alındığında yaşanan dışlanmanın boyutunun derinleştiği görülecektir (Kaldık, 2020).

1.4.6. Sosyal Dışlanma ve Göç

Sosyal dışlanma ve göç ilişkisi ile göçün nedeni ve sonucu olarak sosyal dışlanma konularına aşağıda yer verilmiştir.

1.4.6.1. Sosyal dışlanma ve göç ilişkisi

Günümüzde farklı nedenlerle artan göç ve beraberinde getirdiği sorunlar hemen her ülkenin en önemli gündemleri arasında yer almaktadır. Geniş bir yelpazeye yayılan göç olgusu, sosyal dışlanma kavramını son yıllarda sosyal politika tartışmalarının odağına yerleştirmiştir. Bulundukları ülkeler dışında farklı nedenlerle başka bir ülkeye giden göçmenler, göç ettikleri ülkedeki sosyal hayata uyum sağlama sürecinde sosyal ve ekonomik yoksulluk ve yoksunlukla karşılaşmakta ve sosyal dışlanmaya maruz kalabilmektedirler (Gersil, 2017,s.237-245). Sosyal dışlanmada ele alınan gruplar arasında göçmenler önemli bir yer tutmakta ve göçmenlerin yaşadıkları toplumda dışlanma ve içerilme yaşamaları vatandaşlık konuları üzerinden çokça tartışılarak yürütülmektedir (Dedeoğlu, 2011,s.28-48).

Gelişmekte olan ülkelerde, siyasi ve hukuki güvenceler bazen vatandaşlığın sunduğu tüm vaatleri yerine getiremeyebilir. Bu bağlamda, dışarıdan gelen yeni bir grup topluma entegre edilemiyor ve toplumsal dışlanma sorunları ortaya çıkmaktadır. Bu durum, göç deneyiminin, göçmenlik ve maddi zorlukların birleşerek dışlanmayı tetikleyen yaygın bir olgu haline gelmesine neden olur. Göçün en temel nedeni genellikle geçim sıkıntısıdır. Bu nedenle göçmenler hem yabancı hem de yoksul durumdadır. Göçmenlik, onları dışlanmaya maruz bırakmakta ve bu da işgücü piyasaları gibi çeşitli alanlarda yer edinmelerini engellemektedir. Sonuç olarak,

göçmenler yoksullukla yüzleşmekte ve bu durum, sosyal dışlanmanın farklı bir boyutunu deneyimlemelerine yol açmaktadır (Sapancalı, 2005, s.50-76).

Hizmetlerden ve haklardan dışlanma, göçmenlerin psikolojik sorunlarını da artırmaktadır (Phillimore ve Goodson, 2006,s.1715-1736). Suriye'deki çatışmalardan kaçmanın oluşturduğu psikolojik travma, birçok göçmeni savunmasız hale getirmiştir. Ayrıca savunmasızlık devam ettiği sürece zaman travmayı azaltmamaktadır. Suriyeliler hem kendi ülkelerinde hem de gittikleri ülkelerde yaşadıkları sorunlar nedeniyle psikolojik rahatsızlık ve hatta intihar düşünceleri yaşayabilmektedirler. Ancak çoğu zaman kültürel, dini, damgalanma ve dışlanma ihtimali gibi nedenlerle bu durumlarını ifade edememektedirler (Saleh vd., 2018,s.450-460).

1.4.6.2. Göçün nedeni ve sonucu olarak sosyal dışlanma

Göç, nedenleri ve sonuçları bakımından birçok kavramı etkileyen, kapsayan ve karşılıklı ilişki içinde olan geniş bir olgudur. Bireylerin yaşadığı sosyal dışlanma sorununun birçok nedeni vardır. Bunlardan belki de en önemlisi, ülkede yaşanan krizler ve buna bağlı olarak ortaya çıkan göç ve göç eden bireylerin göç ettikleri yerlerde dışlanmalarıdır (Temel, 2017). Sosyal dışlanmanın başlıca sebeplerinden biri de iç ve dış göçtür. Göç, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için çeşitli şekillerde ve boyutlarda sosyal dışlanma riski oluşturmaktadır. Çünkü göç, sosyal dışlanmanın ortaya çıkmasında önemli bir başlangıç noktasıdır. Gelişmiş ülkelerde genellikle gelişmekte olan ülkelere gelen göçmenler, gelişmekte olan ülkelere ise kırsal alandan kentsel alanlara göç eden gruplar ve yakın coğrafyalardan gelen göçmenler sosyal dışlanma riskiyle karşı karşıya kalmaktadır (Sapancalı, 2003).

Göç; göç edilen yere, döneme ve zamana bağlı olarak bireyler için hem olumlu hem de olumsuz sonuçları beraberinde getirmektedir. Göçmenlerin karşılaştığı; sosyal dışlanma, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık gibi sorunlar göçün olumsuz tarafını oluşturmaktadır (Güler, 2014). Göç edilen ülkede yabancı işçilerin yoğun olarak istihdam edildiği emek yoğun sektörlerde üretimin ucuz işgücüne sahip ülkelere kaydırılması göçmen işçiler için önemli bir dışlanmaya neden olmaktadır. Ayrıca göçmenler sosyal güvenlik alanından dışlanmakta ve göçmen gruplar geldikleri yerlerde istenmeyen yabancılar olarak görülmektedir (Sapancalı, 2003).

Göçmenler; siyasi, sosyal ve kültürel olarak dışlanma ile karşılaşmalarına rağmen göçmen istihdamı, işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılaması, maliyetleri düşürmesi ve ücretler üzerinde bir baskı oluşturmaması nedeniyle işverenler tarafından tercih edilmektedir (Karataşoğlu, 2014). Bu durum yerli işçi sayısının azalmasına, çalışma koşullarının kötüleşmesine, düşük ücretlere ve iş güvencesinin olmamasına yol açmaktadır (Temel, 2017).

Göçmenlerin çoğu vasıfsız, fiziksel olarak zorlayıcı ve disiplin gerektiren işlerde çalışmaktadır. Göç sonrası dönemde yerel halkla ilişki kuramayan göçmenler, yerel halkın işlerini ellerinden aldıkları ve ücret düzeylerini düşürdükleri gerekçesiyle tepki almaktadırlar. Bu nedenle her yeni göç, kent sakinleri ile göçmenler arasında uzlaşmanın sağlandığı yeni bir sürece yol açmaktadır. Bu durumda yerel halkta göç edenlere karşı şüphe, korku veya endişe oluşturabilmektedir (Güler, 2014).

1.4.7. Sosyal Dışlanmanın Sonuçları

Sosyal dışlanmanın birey ve toplum açısından olumsuz sonuçları vardır. Bireylerin ihtiyaçlarının sürekli olarak karşılanamaması, toplumla bağlarının zayıflamasına, sosyal çevreye veya kurumlara olan güvenin kaybolmasına yol açmaktadır. Bunun sonucunda özgüven kaybı, artan stres ve kaygı ile bireylerin ve ailelerinin hem fiziksel hem de ruhsal sağlıkları bozulmaktadır. Sosyal dışlanma psikolojik olarak umutsuzluk, güçsüzlük, stres ve aşağılanma duygularına yol açmaktadır. Sosyal açıdan ise yoksulluk nedeniyle toplumdan uzaklaşma, kurumların etkinliğini kaybetmesi ve suça eğilim oranının artmasıyla birlikte büyük toplumsal sorunların ve patlamaların tetikleyicisi haline gelmektedir (Çakır, 2002,s.83-104).

Hayata tam ve eşit katılımı engelleyen ve üretim süreçlerinden dışlanmayla sonuçlanabilen (Karataşoğlu, 2014) ve çoklu boyutları olan sosyal dışlanma, ileri boyutlara ulaştığında ülkeleri olumsuz etkileyebilecek toplumsal yaralar açabilmektedir (Çomuk ve Selim, 2017,s.416-430). Sosyal dışlanmaya maruz kalmış bireylerin, sağlıkları bozulabilmekte ve toplumla bağları kopabilmektedir. Ayrıca sosyal dışlanma, toplumların geleceğini ciddi şekilde tehdit eder. Sosyal dışlanma sonucunda suç eğilimi ve suç oranları artmakta, yabancılaşıma ile birlikte sosyal patlamalar kaçınılmaz hale gelmektedir (Çakır, 2002,s.83-104). Hatta bireyler yaşadıkları sosyal dışlanma nedeniyle hastalıklara maruz kalabilir ve ruhsal bunalıma

girerek yaşamlarına son verebilirler (Karataşoğlu, 2014). Sosyal dışlanma; fiziksel, ruhsal ve sosyal bir engellilik durumu olarak anlaşılmalıdır. Bu durum sosyal dışlanmaya maruz kalan birey ve grupların eşitsizliğe uğramış, her türlü riske karşı korumasız, savunmasız ve zayıf birey ve gruplar olarak tanımlanmasına neden olmaktadır. Bu nedenle dışlanma bir tür ‘Sosyal Hastalık’ olarak da tanımlanmaktadır. Burada hastalık bir kişinin tercihi değildir ve insanlar, iradeleri ve sorumlulukları dışında dışlanırlar (Alden ve Thomas, 1998).

Sosyal dışlanma, bireyin hayatta kalmak için temel ihtiyaçlarını karşılayamamasıyla başlayıp, zamanla ekonomik, sosyal ve siyasal katılımının azalmasına ve nihayetinde toplumdan yabancılaşmasına yol açabilen, toplumsal barış için ciddi tehditler oluşturabilen bir süreçtir. Bu riskli süreç, yalnızca bireyleri değil, aileleri, çocukları ve toplumun diğer katmanlarını da etkileyebilir. Özellikle yoksulluk ve ayrımcılık nedeniyle yaşanan sosyal dışlanma, gerekli merkezi ve yerel sosyal politika müdahaleleri yapılmadığı takdirde nesiller boyu sürebilir (Karataşoğlu, 2014).

Sosyal dışlanmanın birey üzerindeki etkileri; ilişkisel ve psikolojik sorunlar, kimlik kaybı, ailelerin parçalanması, kültürel dışlanma, yoksulluk ve buna bağlı olarak depresyon, fiziksel sağlığın bozulması, kaygı, yetersiz beslenme, madde kullanımı olurken; toplum üzerindeki etkileri ise sosyal uyumun bozulması, suç oranlarının artması, kendini güvende hissedememe, adalete olan inancın sarsılmasından kaynaklanan öfke ve nefret duygularının tetiklediği isyan hareketleri olarak görülmektedir.(Öztürk, 2019, s.342-345).

1.5. Yaşam Doyumu

Yaşam doyumu kavramı ve etkileyen faktörler, yaşam doyumu ve engellilik ve göç ilişkisi ile engellilik, göç, sosyal dışlanma ve yaşam doyumu konuları aşağıda ele alınmıştır.

1.5.1. Yaşam Doyumu Kavramı

Yaşam doyumu, bir kişinin beklentileriyle mevcut durumu arasındaki karşılaştırmaya dayalı olarak elde edilen bir sonuçtur. Kişinin yaşam doyumu, beklentileriyle elde ettikleri arasındaki farkı ifade eder ve genel olarak tüm yaşam

deneyimlerini kapsar. Bu kavram, sadece belirli bir anın ya da deneyimin doyumunu değil, kişinin yaşamının çeşitli dönemlerinde elde ettiği doyumunu içerir (Neugarten vd., 1961, s.134-143).

Yaşam doyumunu, bireyin yaşamı üzerine kurduğu beklentiler ile sahip oldukları arasında ortaya çıkan farkları ifade eder. Kişinin yaşamını değerlendirirken sadece o anki durumunu değil, tüm yaşamını göz önünde bulundurmak gerekir. Yaşam doyumunu, yalnızca bir anlık hislerin ya da duyguların ötesine geçer ve bireyin genel yaşam deneyimlerinin, beklentileriyle ne kadar uyumlu olduğuna dair bir değerlendirmeyi yansıtır (Saygılı vd., 2017, s.61-72).

Bu kavram büyük ölçüde duygusal temellere dayanır ve bireyin hayatını ideal olarak değerlendirdiği bir durumu ifade eder. Aynı zamanda bireyin mutluluğu ve yaşam kalitesine dair bir göstergedir (Piccolo vd., 2005,s.965-984). Yaşam doyumunu, kişinin kendi belirlediği ölçütlere göre yaşamını olumlu şekilde değerlendirmesi olarak tanımlanabilir. Bireyin yaşam koşullarını algılayışı ile kendine koyduğu hedefler arasındaki karşılaştırmalar, yaşam doyumunun temelini oluşturur (Çeçen, 2007). Yaşam doyumunu, bir kişinin mevcut yaşamından duyduğu memnuniyeti, geçmişten ve gelecekte beklediklerini, yaşamını değiştirme isteğini ve yakın çevresinin bu yaşamla ilgili görüşlerini kapsar. Doyum alanları; aile, iş, boş zaman, para, sağlık, kendilik ve çevre olabilir (Dost, 2007, s.135).

Bireyin yaşam kalitesinin bir yansıması olarak da yorumlanabilecek yaşam doyumunu, kişinin yaşamından aldığı hazzın derecesini ifade eder. Yaşam doyumunu etkileyen temel faktörler arasında yaş, sağlık durumu, yaşam tarzı, kişisel deneyimler, stres, çevresel etmenler ve kişilik özellikleri yer almaktadır (Güler ve Emeç, 2006; Zhan, 1992). Yaşam doyumuna ulaşmak için kişinin beş kritere uyması beklenir (Neugarten vd., 1961, s.134-143).

1. Günlük yaşam aktivitelerinden zevk alma,
2. Bireyin yaşamına anlam atfetmesi, belirli hedeflere sahip olması ve geçmiş deneyimlerinin sorumluluğunu kabul etmesi,
3. Yaşam hedeflerine ulaşma konusunda inanç taşıma,
4. Olumlu bir benlik algısına sahip olma ve kendini değerli görme,
5. Hayata karşı genel olarak olumlu ve iyimser bir yaklaşım sergileme.

1.5.2. Yaşam Doyumunu Etkileyen Faktörler

Yaşam doyumunun sınırlarını belirlemek oldukça zordur. Yapılan araştırmalarda yaşam doyumunun, bireyden bireye ve toplumdan topluma değişen pek çok faktörden etkilendiği vurgulanmaktadır. Bu faktörlerin her biri, yaşam doyumunu üzerinde belirli bir etki yaratmaktadır, ancak her birinin etkisi farklı olabilir (Diener vd., 2013, s.500-505). Yaşam doyumunu etkileyen pek çok unsur bulunmaktadır. Bunlar arasında benlik saygısının yaşam doyumunu üzerindeki etkisi önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca, bireyin psikolojik durumu da yaşam doyumunu etkileyen bir diğer önemli faktördür. Kişisel veya toplumsal çatışmalar, karşılaşılan zorluklar ve problemler, yaşam doyumunun azalmasına yol açabilir (Demirel ve Canat, 2004, s.1-9).

Bireyin ve içinde yaşadığı toplumun düşünce özgürlüğünün, demokratik yapısının ve ekonomik refahının yüksek olması yaşam doyumunda önemli bir faktördür. Ayrıca azınlık olmamak, çevreyle olumlu ilişkilere sahip olmak, evli olmak, gelirin yüksek olması, zihinsel ve fiziksel sağlığının iyi olması, sosyal aktivitelerin olması ve olumlu kişilik özellikleri; yaşam doyumunun belirleyici özellikleri arasındadır (Dockery, 2003,s.77-95). Yaş, cinsiyet, aile, kişisel gelir, medeni durum, eğitim ve sağlık gibi faktörler yaşam doyumunun temel göstergeleri olarak kabul edilmektedir (Ciorbagiu vd., 2020,s.105-112). Agyekum 2020, s.12) çalışmasında, yüksek gelire sahip ailelerin daha iyi yaşam doyumuna sahip olduğunu ortaya koyarken; Meyer ve Dunga (2014) yaşam doyumunu seviyelerinin evlilik ve doğumla arttığını, ancak evlilikten ayrılma, yeni bir işe başlama, iş kaybı ve yer değiştirme ile azaldığını göstermiştir. Angelini ve arkadaşları (2015,s.817-844) yaşam doyumunu, bireylerin genel yaşam memnuniyetleri hakkında nasıl hissettiklerinden ziyade yaşam standartları açısından işlevsel hale getirmiştir.

Sınırlamalar ve özellikle temel olanaklardan yararlanma haklarının yetersizliği, kronik hastalıkların yüksek oranda görülmesi, özellikle gençler arasında işsizlik, sağlık hizmetlerine sınırlı erişim, düşük kaliteli eğitim ve yüksek yoksulluk yükü gibi süregelen faktörler kişinin yaşam doyumunu tehdit edebilen faktörlerdir (Akokuwebe vd., 2023, s.1-20). Özellikle, sosyodemografik faktörler (hane halkı, aile, yaş, cinsiyet, eğitim, sağlık, iş, gelir ve meslek gibi) ve psikososyal faktörler (psikolojik özellikler, yaşam tarzı, tatil faaliyetlerine katılım gibi) dâhil olmak üzere

çeşitli faktörlerin yaşam memnuniyetini etkilediği bulunmuştur (Urquijo vd., 2019, s.4809).

1.5.3. Yaşam Doyumu ve Engellilik

Yaşam doyumu, genellikle bir kişinin yaşamdan aldığı öznel doyum olarak adlandırılan genel bir terimdir. Yaşam doyumu, genellikle kişinin mevcut yaşam durumunun kendine özgü kriterlerle karşılaştırıldığı bilişsel bir değerlendirme olarak tanımlanır ve kişinin uyum sürecine bağlıdır. Başka bir deyişle, bireylerin yaşamdaki isteklerinin ve başarılarının karşılandığını algılama derecesini yansıtır. Yaşam boyu engelliliğin yönetimi ve rehabilitasyonunda yaşam doyumu genel bir hedef olarak kullanıldığından, yaşam doyumunun yönlerini ve onu etkileyebilecek faktörleri belirlemek önemlidir (Pavot ve Diener, 1993, s.164-172).

Hastalık ve engeli olan pek çok kişinin; genel sağlık durumu kötü, toplumsal katılımı sınırlı ve yaşam kalitesi düşüktür (Nemček, 2016). Freedman ve arkadaşları (2012,s.588-596) engelliliğin öznel iyi olma halini olumsuz etkilediğini ve engellilik nedeniyle iyi olma hali değişkenliğinin fazla olduğunu tespit etmişlerdir. Boyce ve Wood (2011,s.1397-1402) çalışmalarında, hastalık veya engelliliğin başlangıcından önceki kişilik özelliklerinin, bir bireyin hastalığa veya engelliliğe psikolojik olarak ne kadar iyi uyum sağladığını etkileyebileceğini göstermişlerdir.

1.5.4. Yaşam Doyumu ve Göç

Göçün başlıca nedenlerinden biri daha iyi istihdam ve kazanç olanaklarından yararlanmaktır; çünkü insanların tipik hareketi küresel düzeyde sanayileşmemiş ülkelerden sanayileşmiş ülkelere ve ülke içinde kırsal alanlardan kentsel alanlara veya daha yoksul bölgelerden daha varlıklı bölgelere doğrudur ve bu açıklama göçmenlerin yaşam doyumunu daha iyi açıklamaktadır (Akokuwebe vd., 2023, s.1-20).

Göç ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin karmaşık olduğunu ve tekrar tekrar metodolojik zorluklar ortaya çıkardığını belirtmek gerekir. İç göçmenlerin yaşam memnuniyeti; göç etmeden önce, göç sırasında ve sonrasında uluslararası göçmenlerinkinden farklı olabilmekte, bu da göçün yaşam doyumu üzerindeki etkilerini belirlemeyi zorlaştırmaktadır (Paparusso, 2019,s.339-360) Ayrıca göçün kendisi, kişinin yaşam seyrindeki kilit aşamalarda, göçle ilişkili yaşam memnuniyeti

değişikliklerine neden olabilir. Psiko-demografik perspektiften bakıldığında yaşam doyumu, kişilerin algıladıkları şu anki durumlarını, ideal ya da referans koşullardaki beklentilerine ve fırsatlarına benzettikleri bireysel bir değerlendirme sürecidir (Schapendonk vd., 2020, s.211-216).

1.5.5. Engellilik, Göç, Sosyal Dışlanma ve Yaşam Doyumu

Engelli göçmenlerin sayıları, yaşları, cinsiyetleri, engel türleri, konumları veya yaşam durumları bakımından özellikleri ile ilgili veri eksikliği ciddi boyutlardadır. Yerinden edilmiş nüfuslar içinde yaklaşık 10 milyon kişinin engelli olduğu ve bunların yaklaşık 2 milyonunun işlevlerini yerine getirmekte ciddi güçlükler yaşadığı tahmin edilmektedir (IOM-GMDAC, 2016). Ayrıca, yerinden edilmiş nüfuslar içinde engelli kişilerin sayısının daha yüksek olması muhtemeldir. Yerinden edilme ve düzensiz göç gibi belirli göç biçimleri, artan kırılganlıkla ilişkilidir. Yerinden edilme yoluyla topluluklar ve aileler bölünmektedir. Dağılma, beraberinde güvensizlikleri ve dezavantajları da getirmektedir. Bununla birlikte engellilik, tüm göçmenlerin yaşayacağı kırılganlığı artırmakta ve "engellilerin, yerinden edilmiş veya çatışmalardan etkilenmiş herhangi bir toplulukta en kırılgan ve sosyal olarak dışlanmış gruplardan biri olduğunu" kabul etmektedir (Pearce, 2015, s.460-465).

Göçün, özellikle düzensiz olduğu durumlarda, engelli çocukların eğitimden dışlanma olasılığını, tıbbi bakıma erişim eksikliğini ve yüksek sömürü ve şiddet riskini artırdığı, en fazla risk altında olanların ise engelli kadınlar ve çocuklar olduğu bilinmektedir (IOM-GMDAC, 2016). Engelli bireyler, genellikle göç ve zorla yerinden edilme durumlarında en savunmasız ve orantısız biçimde etkilenen gruplar arasındadır. Hareket halindeki engelli nüfus içinde yaşlı göçmenler ve engelli kadın ve kız göçmenler gibi alt gruplar özellikle savunmasızdır. Göç ve zorla yerinden edilme süreçlerinin engellilik oluşturabileceği veya mevcut engelleri daha da kötüleştirebileceği bilinmektedir (IOM-GMDP, 2023).

Göçmenlerin yaşam doyumu; yaş, sağlık, gelir, birliktelik, istihdam durumu, sosyal güven, kurumlara güven ve demokrasi algısı gibi faktörlerle aynı çerçevede analiz edilebilse de göç deneyimi, kültür ve çevreyle ilgili uyum zorluklarını beraberinde getirmektedir. Genel bir faktör olmakla birlikte göçe özgü bazı özellikleri de bulunan faktör, beklentiler ile gerçeklik arasındaki rol boşluğudur. Uyum

teorilerine göre entegrasyon ve değişen beklentiler, insanların yaşamlarını deneyimleme ve değerlendirme biçimlerini değiştirmektedir. Algılar çoğunlukla kişinin istedikleri ile sahip oldukları arasındaki farka dayanır. zlemler ise geçmişteki durumla karşılaştırmaya bağlıdır. Deneyimler göçmenlerin yaşamlarının değerlendirmelerini şekillendirir (Ainsaar, 2023, s.655).

1.6. İlgili Araştırmalar

Arfa, Solvang, Berg ve Jahnsen (2020,s.1-16). Norveç'te engelli çocukları olan göçmen ebeveynlerin sağlık ve rehabilitasyon hizmetlerindeki deneyimleri üzerine yaptıkları çalışmada bulgular; ebeveynlerin ihtiyaç duydukları yardım ve hizmetlere erişmek için sağlık sisteminde yıllarca mücadele ettikleri için kendilerini bitkin hissettiklerini ve çoğunluktan farklı muamele gördükleri hissettiklerini göstermektedir. Ayrıca bulgular ebeveynlerin, sağlık hizmeti sağlayıcılarıyla iletişim deneyimlerinin yalnızca kendi dil ve iletişim becerilerinden değil, aynı zamanda sağlık hizmeti sağlayıcılarının kültürlerarası iletişim becerilerinden ve baskın kurum kültüründen nasıl etkilendiğini de göstermektedir.

Diker ve Karan (2021,s.282-290), Ankara'da ikamet eden Suriyeli mültecilerin maruz kaldıkları sosyal dışlanma süreçlerini ve bu süreçlere karşı geliştirdikleri direniş stratejilerini incelemişlerdir. Çalışmada, mültecilerin ekonomik, mekânsal, kültürel ve sosyal hizmetlere erişimle ilgili yaşadıkları zorluklar ve bu zorluklara karşı geliştirdikleri direniş yöntemleri ele alınmıştır.

Kocak, Arifoglu ve Younis (2021), Suriyeli geen mültecilerin geçici koruma statüsü ile sosyal dışlanmalarının gündelik hayatlarına etkisini anlamayı amaçladıkları çalışmalarında; Suriyeli geenlerin gündelik yaşamlarında aile, arkadaş, eğitim ve diğer alanlarda zaman zaman dışlanma ve olumsuz söylemlerle karşılaştıkları anlaşılmıştır. Suriyeli geenlerin ifadelerine göre bu dışlanma durumları cinsiyetlerine ve eğitimlerine göre farklılık göstermiş ve özellikle kadınlar dil ve davranışlar nedeniyle bazı dışlanmalarla karşı karşıya kalmışlardır.

Polack ve arkadaşları (2021), İştanbul Sultanbeyli ilçesinde yaşayan Suriyeli mülteciler arasında engellilik yaygınlığını tahmin etmek ve engelli ve engelli olmayan

kişileri demografik ve sosyo-ekonomik özellikler açısından karşılaştırmak amacıyla yaptıkları çalışmada, Sultanbeyli'deki Suriyeli mülteciler arasında engelliliğin yaygın olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre bu ortamda engelli insanlar, yoksulluğa ve işten dışlanmaya karşı daha fazla savunmasızlık yaşamaktadırlar ve bu durum, engelli insanlarla iş birliği içinde geliştirilen ve uygulanan kapsayıcı hizmetlere, programlara ve politikalara acil ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır.

Lee ve Song (2022), sosyal dışlanmanın evlilik fırsatlarını engellediği üzerine yaptıkları çalışmada özellikle engellilik nedeniyle yardıma ihtiyaç duyma derecesinin medeni durum ve evlilik doyumuyla anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu saptanmışlardır. Bu durum da engelli kişilerin evliliklerinde yardım desteğine ihtiyaç duyulduğunu akla getirmektedir. Bu bulgulara dayanarak çalışmada, engellilerin medeni durumuna ve evlilik doyumuna bağlı sosyal dışlanmanın azaltılmasının etkileri üzerinde durulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Akpınar ve Arslan (2023), göç etmek zorunda kalan ve bu nedenle büyük sorunlar yaşayan mülteci/sığınmacı/göçmen durumuna düşen engelli bireyleri ve karşılaştıkları sorunları inceledikleri çalışmada; engelli mültecilerin barınma, ayrımcılığa maruz kalma, sağlık ve sağlık hizmetlerine erişim, istihdam ve eğitim gibi görünen ve görünmeyen pek çok sorunu bulunduğu ve bu sorunların katlanarak arttığı tespit edilmiştir.

Kocaoğlu ve Güner (2023,s.415-433), Türkiye'deki Suriyeli göçmen çocukların eğitime dair mevcut durumu inceleyen bu derleme çalışmasında, özel gereksinimi olan ve olmayan tüm göçmen çocukların eğitim ortamlarına uyumlarını desteklemek için uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik önerilerde bulunmaktadır.

Bu araştırma engelliliği olan ve olmayan Suriyeli göçmenlerin sosyal dışlanma ve yaşam doyumu düzeylerini karşılaştırmalı olarak inceleyerek, bu iki grup arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın özellikle göçmenlerin yaşadığı sosyal dışlanma ve yaşam doyumu konularını engellilik bağlamında ele alarak, literatürdeki boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

BÖLÜM II

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın; amacı, yöntemi, yapıldığı yer ve özellikleri, evreni ve örnekleme, dâhil olma, dışlanma ve çıkarılma kriterleri, veri toplama araçları, süreci, verilerinin değerlendirilmesi, etik boyutu ve sınırlılıkları aşağıda verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, engelliliği olan ve olmayan Suriyeli göçmenlerin sosyal dışlanmalarının ve yaşam doyumlarının karşılaştırılması amaçlanmıştır.

2.2. Araştırmanın Yöntemi

2.2.1. Araştırmanın Tipi

Bu çalışma tanımlayıcı ve karşılaştırmalı olarak yürütülmüştür.

2.2.2. Araştırmanın Yapıldığı Tarih

Araştırma verileri 01/11/2023 ile 01/06/2024 tarihleri arasında toplanmıştır.

2.3. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikler

Araştırma, Hatay İli Yayladağı İlçesinde ikamet eden ve engelliliği olan ve olmayan Suriyeli göçmenlerle gerçekleştirilmiştir. Yayladağı ilçesinin toplam nüfusu 2023 yılı verilerine göre 41.698 iken Suriyeli göçmen sayısının TÜİK verilerine göre 37.000 olduğu belirtilmiştir.

2.4. Araştırma Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini, Hatay ili Yayladağı İlçesinde ikamet eden ve engelliliği olan ve olmayan Türkmen kökenli Suriyeli göçmen bireyler

oluşturmaktadır. Örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında G Power (Versiyon 3.1 9. 7) programı kullanılmıştır. Daha önce yapılan çalışmalar incelenmiş (Gündoğar vd., 2007,s.14-27). “Yaşam Tatmini Ölçeği” beklenen güven aralıkları belirlenerek güven aralığının $\alpha=0.05$ iken, testin gücü $(1-\beta)$ 0.95, effect size $d= 0.813$ iken her grup için 41 katılımcı toplamda 82 katılımcı olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmanın verileri ise 53 engelliliği olan birey 53 engelliliği olmayan bireylerden olmak üzere toplam 106 katılımcı ile tamamlanmıştır.

2.5. Araştırmaya Dâhil Olma Kriterleri

18 yaş üstü bireyler, Türkçe bilen engelliliği olan ve olmayan göçmen bireyler, çalışmaya gönüllü olarak katılan bireyler araştırmaya dâhil edilmiştir.

2.6. Araştırmadan Dışlanma Kriterleri

18 yaş altı bireyler, Türkçe bilmeyen bireyler, iletişim kuramayacak düzeyde bilişsel engeli bulunan bireyler, çalışmaya katılmayı kabul etmeyen bireyler araştırmadan dışlanmıştır.

2.7. Araştırmadan Çıkarılma Kriterleri

Araştırmaya dâhil edilme kriterlerini karşılayan ve katılmak için onam veren bireyler uygulama sırasında vazgeçtiklerinde araştırmadan çıkarılmışlardır.

2.8. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri; “Kişisel Bilgi Formu”, “Yaşam Tatmini Ölçeği” ve “Sosyal Dışlanma Ölçeği” ile toplanmıştır.

2.8.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacının hazırladığı Kişisel Bilgi Formu, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bilgileri içermektedir.

2.8.2. Sosyal Dışlanma Ölçeği (SDÖ)

Ölçek Jehoel-Gijsbers ve Vrooman (2007) tarafından geliştirilmiştir. Türk toplumuna uyarlamasını Bayram ve arkadaşları (2010) yapmıştır. Ölçek beşli likert tipindedir. 35 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin dört alt boyutu bulunmaktadır. Bunlar; maddi yoksunluk, sosyal haklara ulaşma, sosyal katılımcılık ve kültürel entegrasyondur. Sosyal haklara ulaşma boyutu; sosyal haklar bağlamında kurumlardan ve yardımlardan faydalanabilme ve uygun ev ve güvenli çevreden faydalanabilme olarak ikiye ayrılmaktadır. Ölçekten alınan puanın artması sosyal dışlanmanın yüksekliğini gösterir (Bayram vd., 2010).

2.8.3. Yaşam Tatmini Ölçeği (YTÖ)

Ölçek, Diener ve arkadaşları tarafından (1985) geliştirilmiştir. Türk toplumuna uyarlaması Bekmezci ve Mert (2018) tarafından yapılmıştır. Beş madde ve tek boyuttan oluşmaktadır. Yedili likert tipindedir. Ölçekteki puan artışı yaşam doyumunun yüksek olduğunu göstermektedir (Bekmezci ve Mert, 20018).

2.9. Araştırma Süreci

Araştırma verileri, katılımcılara araştırma hakkında bilgi verdikten sonra yazılı/sözlü onamlarının alınmasının ardından yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Gaziantep üniversitesi göç enstitüsü yönetim kurulunun 17.01.2023 tarih ve 83 numaralı toplantısında alınan karar ile Hatay İl göç idaresinden 29.02.2024 tarih ve 147609 sayılı yazısıyla araştırma izni alınmıştır.

2.10. Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmadan elde edilen veriler, SPSS 24 yazılımı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma ve min-max değerleri ile yapılmıştır. Ayrıca, araştırmada

kullanılan ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılmasında independent sample test kullanılmıştır.

2.11. Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırma, Gaziantep Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan 05.10.2023 tarihli ve 11 numaralı toplantıda onay almıştır. Araştırma için Hatay İl Göç Müdürlüğünden (Ek 2), Gaziantep Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan (Ek 3) ve araştırmada kullanılan SDÖ ile YTÖ (Ek 7) geçerlilik ve güvenilirliğini araştıran araştırmacılardan ölçeklerinin kullanımı için gerekli izinler alınmıştır. Araştırma kapsamında yer alan katılımcılara; kişilik hakları ve kişisel verilerin korunacağı taahhüt edilerek, araştırmanın amacı ve araştırma süreci hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Çalışmanın gönüllülüğü ve istekliliğe bağlı olduğu belirtilmiş ve katılımcılara, 'Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu' imzalatılarak etik ilkelere bağlı kalınmıştır. Ayrıca katılımcıların kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı beyan edilmiştir.

2.12. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma verileri sadece Hatay'ın Yayladağı ilçesinde ikamet eden Suriyeli göçmenlerden elde edildiğinden tüm evrene genellenemez. Ayrıca örneklem büyüklüğünün nispeten küçük olması ve verilerin öz bildirim anketleri ile toplanması araştırmanın en önemli sınırlılıklarıdır.

BÖLÜM III

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırma verilerinin analiz edilmesi sonucunda elde bulgular yer almaktadır.

3.1. Birinci Bölüm

3.1.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımı

Tablo 2. Engelliliği olan ve engelliliği olmayan göçmen bireylerin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı

Özellikler	Engelliliği Olmayan Bireyler (n=53)		Engelliliği Olan Bireyler (n=53)	
	n	%	n	%
Cinsiyet				
Kadın	28	52,8	23	43,4
Erkek	25	47,2	30	56,6
Yaş				
18-25	19	35,8	10	18,9
26-35	16	30,2	15	28,3
36-45	7	13,2	22	41,5
46-55	9	17,0	6	11,3
56 -65	2	3,8	0	0
Medeni Durum				
Evli	38	71,7	11	20,8
Bekar	15	28,3	42	79,2
Eğitim Durumu				
Okur Yazar değil	8	15,1	18	34,0
Okur yazar	7	13,2	18	34,0
İlkokul	31	58,5	17	32,1
Lise	5	9,4	0	0
Lisans	2	3,8	0	0
Aile Yapısı				
Çekirdek aile	46	86,8	38	71,7
Geleneksel geniş aile	7	13,2	6	11,3
Parçalanmış aile	0	0	9	17,0
Çalışma Durumu				
İşçi	22	41,5	0	0
Serbest	2	3,8	0	0
Ev hanımı	29	54,7	12	22,6
Öğrenci	0	0	0	0
Diğer	0	0	41	77,4
Aylık Gelir Düzeyi				
Gelir giderden az	51	96,2	52	98,1
Gelir gidere eşit	2	3,8	1	1,9
Gelir giderden fazla	0	0	0	0

Aynı Evde Yaşanan Kişiler				
Yalnız yaşıyorum	3	5,7	2	3,8
Eşim ve çocuklarımla	26	49,1	9	17,0
Eşimle	12	22,6	0	0
Arkadaş ve yakınlarımla	11	20,8	42	79,2
Diğer	1	1,9	0	0
Kronik Hastalık Tanısı				
Evet	3	5,7	13	24,5
Hayır	50	94,3	40	75,5
Engel durumu				
Doğuştan	-	-	19	35,8
Sonradan	-	-	34	64,2

Araştırmaya katılan engelliliği olan ve olmayan göçmen bireylerin sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2 incelendiğinde engelliliği olmayan göçmen bireylerin % 52.8’i kadın, % 35.8’i 18-25 yaş aralığında, % 71.7’si evli, % 58.5’i ilkokul mezunu, % 86.8’i çekirdek aile yapısında, % 54.7’si ev hanımı, %96.2’sinin geliri giderinden az, % 49.1’i eşi ve çocukları ile yaşamakta ve % 94.3’ünün kronik bir hastalığı bulunmamaktadır (Tablo 2).

Tablo 2’de göre engelliliği olan göçmen bireylerin % 56.6’sı erkek, % 41,5’i 36-45 yaş aralığında, % 79.2’si bekar, % 34’ü okur yazar, % 71.7’ si çekirdek aile yapısında, % 77.4’ü çalışma durumunu diğer olarak belirtmektedir. Engelliliği olan göçmen bireylerin % 98,1’inin geliri giderinden az, % 79.2’si arkadaş ve yakınları ile yaşamakta, % 75.5’inin kronik bir hastalığı bulunmamakta ve % 64.2’sinin engellilik durumu sonradan oluşmuştur (Tablo 2).

3.2. İkinci Bölüm

Tablo 3. Engelliliği olan ve olmayan göçmen bireylerin SDÖ ve YTÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması

	Ölçekler	Minimum Maksimum	Engelliliği Olmayan Bireyler (n=53) X±SS	Engelliliği Olan Bireyler (n=53) X±SS	Test Değeri ve Anlamlılık*
Sosyal Dışlanma Ölçeği	Boyut I: Maddi Yoksunluk	8-40	31.24±3.37	31.90±3.09	t=-1,050 p=.296
	Boyut IIA: Sosyal haklar (Kurumlardan ve yardımlardan faydalanabilme)	5-25	14.04±3,71	13,49±2,68	t= .870 p= .386
	Boyut II B: Sosyal Haklar (Uygun ev ve güvenli çevre)	8-40	11.52±3,73	11,98±2,75	t=-.710 p=.479
	Boyut III: Sosyal katılımçılık	9-45	25.92±4.21	25.30±3.75	t=.803 p=.424
	Boyut IV: Kültürel entegrasyon, normlara uyma	5-25	9,34±2,54	9,15±1,67	t=.453 p=.652
	SDÖ Toplam puan	35-175	92.07±9.80	91.83±6.45	t=,152 p=.879
Yaşam Tatmini Ölçeği	YTÖ Toplam	5-35	12,63±4,40	9,34±2,75	t**=4,606 p**=.000

*Independent sample t-test; *p<0,05 **p<0.01

Engelliliği olan ve olmayan göçmen bireylerin SDÖ toplam ve alt boyut puan ortalamaları ile YTÖ toplam puan ortalaması Tablo 3’te verilmiştir.

Çalışmada engelliliği olmayan göçmen bireylerin SDÖ’nün maddi yoksunluk alt boyut puan ortalaması 31.24±3.37 sosyal haklar (kurumlardan ve yardımlardan faydalanabilme) alt boyut puan ortalaması 13,49±2,68, Sosyal Haklar (uygun ev ve güvenli çevre) alt boyut puan ortalaması 11.52±3,73, sosyal katılımçılık alt boyut puan ortalaması 25.92±4.21 kültürel entegrasyon ve normlara uyma alt boyut puan ortalaması 9,34±2,54’tür. SDÖ toplam puan ortalaması ise 92.07±9.80’dır. Engelliliği olmayan göçmen bireylerin YTÖ toplam puanı 12,63±4,40 olarak belirlenmiştir.

Çalışmada engelliliği olan göçmen bireylerin SDÖ'nün maddi yoksunluk alt boyut puan ortalaması 31.90 ± 3.09 , sosyal haklar (kurumlardan ve yardımlardan faydalanabilme) alt boyut puan ortalaması $13,49 \pm 2,68$, Sosyal Haklar (uygun ev ve güvenli çevre) alt boyut puan ortalaması $11,98 \pm 2,75$, sosyal katılımcılık alt boyut puan ortalaması 25.30 ± 3.75 kültürel entegrasyon ve normlara uyma alt boyutu $9,15 \pm 1,67$ 'dir. SDÖ toplam puan ortalaması ise 91.83 ± 6.45 'tir. Engelliliği olan göçmen bireylerin YTÖ toplam puanı $9,34 \pm 2,75$ olarak saptanmıştır.

3.3. Bölüm

Tablo 4. Engelliliği olan göçmen bireylerin medeni durumlarına göre SDÖ ve YTÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması

	Ölçekler	Medeni Durum	Ort. $\pm$ SS	t	p
Sosyal Dışlanma Ölçeği	Boyut I: Maddi Yoksunluk	Evli	28.73 ± 3.63	$t = -4,468$	$p = ,000$
		Bekar	32.73 ± 2.34		
	Boyut II A: Sosyal Haklar (Kurumlardan ve yardımlardan faydalanabilme)	Evli	13.27 ± 3.71	$t = -,300$	$p = ,765$
		Bekar	13.54 ± 2.39		
	Boyut II B: Sosyal Haklar (Uygun ev ve güvenli çevre)	Evli	12.45 ± 2.06	$t = -,636$	$p = ,527$
		Bekar	11.85 ± 2.91		
	Boyut III: Sosyal katılımcılık	Evli	25.63 ± 3.69	$t = -,329$	$p = ,743$
		Bekar	$25.21 \pm 3,80$		
	Boyut IV: Kültürel entegrasyon, normlara uyma	Evli	8.90 ± 1.37	$t = -,536$	$p = ,594$
		Bekar	9.21 ± 1.74		
Yaşam Tatmini Ölçeği	SDÖ Toplam puan	Evli	89.00 ± 7.00	$t = -,1661$	$p = ,103$
		Bekar	92.57 ± 6.17		
	YTÖ Toplam	Evli	9.54 ± 1.91	$t = .276$	$p = ,784$
		Bekar	9.28 ± 2.94		

*Independent sample t-test; * $p < 0,05$ ** $p < 0.01$

Engelliliği olan göçmen bireylerin medeni durumlarına göre SDÖ ve YTÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması Tablo 4'te verilmiştir. Tablo 4'e göre engelliliği

olan göçmen bireylerin SDÖ maddi yoksunluk alt boyut ortalaması medeni durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($p<0.05$).

Engelliliği olan göçmen bireylerin medeni durumlarına göre YTÖ puan ortalamalarının karşılaştırılmasında evli olanların yaşam tatminlerinin bekar olanlardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ancak aradaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0.05$) (Tablo 4).

3.4. Dördüncü Bölüm

Tablo 5. Engelliliği olan göçmen bireylerin aile yapıları ve kiminle yaşadığı göre SDÖ toplam ve alt boyut ortalamalarının karşılaştırılması

		Boyut I: Maddi Yoksunluk			Boyut II A: Sosyal Haklar (Kurumlardan ve yardımlardan faydalanabilme)			Boyut II B: Sosyal Haklar (Uygun ev ve güvenli çevre)			Boyut III: Sosyal katılımcılık			Boyut IV: Kültürel entegrasyon, normlara uyma			SDÖ toplam		
		X± SS	F	p	X± SS	F	p	X± SS	F	p	X± SS	F	p	X± SS	F	p	X± SS	F	p
Aile Yapısı	Çekirdek aile	31.07±3.13	5,829	.005	13,29±2,71	4,081	.023	12.71±2.82	5,903	.005	25.84±3.77	3,457	.039	9.09±1.74	,316	.731	92.00±6.68	,053	,948
	Geniş aile	34.50±2,07			11,83±2,31			9.05±2,07			26.16±4.44			9.66±1.75			91.66±7.11		
	Parçalanmış aile	33,66±1,50			15,44±1,66			10.55±.52			22.44±1.50			9.11±1.36			91.22±5.65		
Kiminle yaşadığı	Yalnız	34.00±4.24	13,92	.000	11.00±.00	1,074	,349	9.00±1.41	1,711	,191	26.50±4.94	,104	.901	7.50±.70	1,238	,299	88.00±2.82	2.462	,096
	Eş ve çocuk	27.89±3.40			13.11±3.85			12.89±2.02			25.33±3.77			8.89±1.45			88.11±7.35		
	Arkadaş ve yakınları ile	32.66±2.25			13.69±2.41			11.93±2.85			25.23±3.80			9.28±1.71			92.80±6.10		

Tablo 5’te göre engelliliği olan göçmen bireylerin aile yapısına göre SDÖ maddi yoksunluk, sosyal haklar (kurumlardan ve yardımlardan faydalanabilme), sosyal haklar (uygun ev ve güvenli çevre) alt boyutları ile sosyal katılımcılık alt boyut puan ortalamalarının karşılaştırılmasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). SDÖ toplam puan ortalaması ile kültürel entegrasyon alt boyut puan ortalamasının karşılaştırılmasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0,05$) (Tablo 5).

Engelliği olan suriyeli göçmenlerin aile yapısına göre YTÖ toplam puan ortalaması arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p>0,05$)

Engelliliği olan göçmen bireylerin kiminle yaşadığına göre SDÖ maddi yoksunluk alt boyut puan ortalamalarının karşılaştırılmasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Sosyal haklar (kurumlardan ve yardımlardan faydalanabilme), sosyal haklar (uygun ev ve güvenli çevre), sosyal katılımcılık ve kültürel entegrasyon, normlara uyma alt boyut puan ortalamaları ve SDÖ toplam puan ortalamalarının karşılaştırılmasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0,05$) (Tablo 4).

Engelliği olan suriyeli göçmenlerin kiminle yaşadığı değişkenine göre YTÖ toplam puan ortalaması arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p>0,05$)

Engelliği olan göçmen bireylerin yaş, eğitim durumu, meslek ve gelir düzeylerine göre SDÖ toplam ve alt boyut puan ortalamaları ile YTÖ toplam puan ortalamalarının karşılaştırılmasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

3.5. Beşinci Bölüm

Tablo 6. *Engelliliği olan göçmen bireylerin sosyal dışlanmalarının yaşam tatminlerini yordama gücünün belirlenmesi*

Ölçekler	B	Standardize hata	Beta	t	P
Sabit	22,653	5.170	-,340	4.382	,000
SDÖ	-,145	,056		-,2.581	,013
R: ,340 R ² : ,116 F: 6.663 (p=0,013)					

Engelliliği olan göçmen bireylerin sosyal dışlanmalarının yaşam tatminini yordayıp yordamadığını saptamak için doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Model de engelliliği olan göçmen bireylerin sosyal dışlanmalarının yaşam tatmininin, %11.6'sını açıkladığı belirlenmiştir ((F=6.663, p<0.05; R=.340 R²=.116 (Tablo 6).

3.6. Altıncı Bölüm

Tablo 7. *Engelliliği olmayan göçmen bireylerin sosyal dışlanmalarının yaşam tatminlerini yordama gücünün belirlenmesi*

Ölçekler	B	Standardize hata	Beta	t	P
Sabit	23.787	5.599	-.270	4.248	.000
SDÖ	-.121	.060		-2.005	,050
R: ,270 R²: ,073 F: 4.020 (p=0,050)					

Engelliliği olmayan göçmen bireylerin sosyal dışlanmalarının yaşam tatminini yordayıp yordamadığını saptamak için doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Model de engelliliği olmayan göçmen bireylerin sosyal dışlanmaları, yaşam tatminlerinin % 7'sini yordadığı tespit edilmiştir (F=4.020, p<0.050) (Tablo 7).

BÖLÜM IV

4. TARTIŞMA

Engellilik, göç, sosyal dışlanma ve yaşam doyumu kavramları; oldukça kapsamlı ve birbiri ile bağlantılı, her biri toplumsal dinamikler üzerinde etkiler bırakan, bireysel düzeyde yaşam kalitesini şekillendiren ve çeşitli boyutlarıyla incelenen konulardır. Engelliliği olan ve olmayan Suriyeli göçmen bireylerin sosyal dışlanmalarının ve yaşam doyumlarının karşılaştırılmalı olarak incelendiği bu araştırmadan elde edilen sonuçlar; alan yazında yer alan çalışmalar ile birlikte aşağıda tartışılmıştır.

4.1. Engelliliği Olan ve Olmayan Suriyeli Göçmenlerin Sosyal Dışlanma Algılarının ve Yaşam Doyumlarının Karşılaştırılması

Araştırmada, engelliliği olan ve engelliliği olmayan Suriyeli göçmenlerin sosyal dışlanma algılarının orta düzeyde olduğu ve gruplar arası karşılaştırılmada anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Literatür incelendiğinde Dedeoğlu (2011,s.28-48), göçmenlerin belirli haklara erişimlerinin sistematik olarak engellenmesi nedeniyle sosyal dışlanmayla karşı karşıya kaldıklarını; entegrasyon sorunları, dil bariyerleri ve kültürel farklılıklar gibi etkenlerin sosyal dışlanmayı artırdığını; Güneş ve Yıldırım (2022,s.605-615), engelli göçmenlerin yaşadıkları dezavantaj ve ayrımcılıkların çoklu boyutunun, engelli göçmenlerin insan haklarına erişimini ve sosyal yaşama katılımını olumsuz etkilediğini; Burcu (2006,s.61-83), engelli bireylerin toplumda genellikle “acınan, küçümsenen, yetersiz görülen ve dışlanan” bireyler olarak etiketlendiklerini; Ercan ve arkadaşları (2019,s.597-605), engellilik durumunun fiziksel ve duygusal yük, fonksiyonel kısıtlılıklar ve yaşamsal sınırlamalar getirdiğini ve bireylerin yaşamlarını zorlaştırdığını bildirmişlerdir. Engelliliği olan ve olmayan göçmenlerin sosyal dışlanma algıları ile ilgili yapılmış olan birçok çalışmada (Culbertson ve Constant, 2015; Lee, 2015; Sapmaz vd., 2017,s.2813-2821; Çelik ve İçduygu, 2019,s.254-260; Polack vd., 2021) sosyal dışlanma konusuna dikkat çekilmiş ve bu durum, engelliliğin getirdiği güçlükler ile birlikte göçmen olarak sosyal dışlanmanın yükünü de taşıması nedeniyle “iki kez dışlanma” olarak tanımlanmıştır. Suriyeli göçmenler, savaş ve çatışma ortamından kaçarak farklı bir ülkeye sığınmak zorunda kalmışlardır. Bu durum, dil, kültür,

ekonomik zorluklar ve sosyal uyum gibi birçok alanda zorluklar yaşamalarına neden olmaktadır. Bu zorluklar, göçmenlerin toplumda kendilerini dışlanmış hissetmelerine yol açabilmektedir. Orta düzeyde bir sosyal dışlanma algısı, göçmenlerin yaşadıkları toplumda tamamen dışlanmadıklarını, ancak tam olarak da kabul görmediklerini göstermektedir. Suriyeli göçmenler, yaşadıkları zorlu koşullara rağmen, dayanıklılık ve uyum becerileri geliştirmiş olabilirler. Bu durum, sosyal dışlanma algılarının daha yüksek çıkmamasını açıklayabilir. Bu kapsamda Suriyeli göçmenlerin yaşadıkları toplumda belirli bir düzeyde kabul gördüklerini, ancak hala tam olarak entegre olmadıklarını göstermektedir. Bu durum, göçmenlerin ve özellikle engelliliği olan göçmenlerin sosyal uyum süreçlerinde daha fazla destek ve çaba gerektiğine işaret etmektedir. Ayrıca, toplumun göçmenlere ve engellilere karşı daha kapsayıcı ve destekleyici bir yaklaşım benimsemesi, sosyal dışlanma algısını azaltmada önemli bir rol oynayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın bir diğer sonucu ise engelliliği olan ve olmayan Suriyeli göçmenlerin yaşam doyumu düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmasıdır. Bu sonuca göre engelliliği olan Suriyeli göçmenlerin yaşam doyumu düzeyleri toplamı, engelliliği olmayan Suriyeli göçmenlerin yaşam doyumu düzeyleri toplamından daha düşük bulunmuştur. Literatür incelendiğinde Bellia ve Corsini'nin (2024) yaptığı çalışma sonucunda engelli olan bireylerin olmayanlara göre yaşam doyumlarının daha düşük olduğu bildirilmiştir (Bellia ve Corsini, 2024). Bir başka çalışmada ise engelli bireylerin ortalama olarak yaşamlarından daha az memnun oldukları bildirilmiştir (Steptoe, 2019). Benzer şekilde Alhumaid, Said & Khoo'nun fiziksel engelli bireylerle yaptığı yaptığı çalışma sonucunda katılımcıların genel olarak düşük bir yaşam doyumu seviyesine sahip olduğunu belirtmişlerdir (2025). Bu sonuçlar doğrultusunda, engelliliği olan göçmen bireylerin sağlık hizmetlerine erişim zorlukları, ekonomik bağımsızlık kaybı ve göçmen olmanın getirdiği zorlu koşullar gibi durumlardan dolayı yaşam doyumlarının daha düşük olduğunu söyleyebiliriz.

4.2. Engelliliği olan göçmen bireylerin medeni durumlarına göre SDÖ ve YTÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması

Araştırmada, engelliliği olan Suriyeli göçmenlerin medeni durumlarına göre maddi yoksunluk algılarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bekar olanların maddi yoksunluk algılarının evli olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Sarıgül (2016), engelli bireylerde medeni durumun sosyal dışlanmanın

önemli belirleyicisi olduğunu ve eşini kaybetmiş bireylerin evli bireylere göre daha fazla sosyal dışlanmaya maruz kaldığını çalışmada rapor etmiştir. Balcı (2019) çalışmada, yetişkin engelli bireylerin medeni durumlarına göre sosyal haklar (uygun ev ve güvenli çevre) ve kültürel entegrasyon ve normlara uyma algılarının farklılaşmadığını; maddi yoksunluk, sosyal haklar (kurumlardan ve yardımlardan faydalanabilme) ve sosyal katılımcılık konularında evli engelli bireylerin sosyal dışlanma yaşama düzeyinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Lee ve Song (2022), sosyal dışlanmanın evlilik fırsatlarını engellediği üzerine yaptıkları çalışmada özellikle engellilik nedeniyle yardıma ihtiyaç duyma derecesinin medeni durum ve evlilik doyumuyla anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu saptamışlardır. Bu doğrultuda engelli göçmenler için istihdam fırsatları sınırlı olduğundan ve maddi destek alabilecekleri bir aile yapısına sahip olmadıklarından, ekonomik güvencesizlikleri daha da artabilir. Bu durumda bekar olanların destekleyici bir sosyal çevresinin olmaması, ekonomik sorunlarla başa çıkmalarını zorlaştırabilir. Buna karşın evli olan engelli göçmenler, sosyal katılımcılık açısından daha avantajlıdır çünkü aile yapısı, onların toplumsal hayata katılmasını teşvik ederek ve yalnızlık duygusunu azaltabilir.

4.3. Engelliliği Olan Suriyeli Göçmenlerin Aile Yapıları ve Birlikte Yaşadığı Kişilere Göre Sosyal Dışlanma Algılarının Karşılaştırılması

Araştırmada, engelliliği olan Suriyeli göçmenlerin aile yapılarına göre sosyal dışlanma algılarının toplamı ve kültürel entegrasyon ve normlara uyma alt boyutu aile yapısına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Engelliliği olan Suriyeli göçmenlerin aile yapılarına göre sosyal dışlanma algılarından; maddi yoksunluk, sosyal haklar (kurumlardan ve yardımlardan faydalanabilme), sosyal haklar (uygun ev ve güvenli çevre) ve sosyal katılımcılık algılarının ise anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Bu sonuca göre engelliliği olan Suriyeli göçmenlerden geniş aile yapısına sahip olanların maddi yoksunluk algıları, çekirdek aile ve parçalanmış aile yapılarına sahip olanlardan; parçalanmış aile yapısına sahip olanların maddi yoksunluk algıları, çekirdek aile yapısına sahip olanlardan daha yüksektir. Engelliliği olan Suriyeli göçmenlerin sosyal haklar (kurumlardan ve yardımlardan faydalanabilme) algıları parçalanmış aile yapısına sahip olanlarda geniş aile ve çekirdek aile yapısına sahip olanlara göre daha yüksektir. Engelliliği olan Suriyeli göçmenlerin sosyal haklar (uygun ev ve güvenli çevre) algıları geniş aile ve parçalanmış aileye göre çekirdek aile

yapısına sahip olanlarda daha yüksektir. Sosyal katılımcılık algıları en fazla olan grup ise geniş aile yapısına sahip engelliliği olan göçmen bireylerdir. Bu sonuçlar doğrultusunda aile yapısı engelli göçmenlerin yaşadığı zorlukları hafifletebilir veya derinleştirebilir. Bu nedenle, sosyal politika ve yardım mekanizmalarının bireysel değil, aile bazlı olarak da değerlendirilmesi önemlidir.

Araştırmada, engelliliği olan Suriyeli göçmenlerin birlikte yaşadığı kişi durumuna göre sosyal dışlanma algıları incelendiğinde; maddi yoksunluk algılarının anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Yalnız yaşayanların maddi yoksunluk algılarının yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Yalnız yaşayan engelli göçmenlerin maddi yoksunluk algılarının yüksek olması, ekonomik desteğin yetersizliği, işsizlik ve sosyal yardımlara erişimdeki zorluklar nedeniyle beklenen bir durumdur diyebiliriz. Ayrıca yalnız yaşayan engelli bireylerin sosyal katılımcılık algısının düşük olması, hem maddi yoksunluk hem de sosyal destek eksikliği ile ilişkili olabilir. Bu bireyler, toplumsal hayattan daha fazla izole olma riski taşımaktadırlar. Bu durum, onların hem ekonomik hem de sosyal açıdan dezavantajlı bir konumda olduğunu ortaya koymaktadır.

4.4. Engelliliği olan göçmen bireylerin sosyal dışlanmalarının yaşam tatminlerini yordama gücünün belirlenmesi

Bu araştırma sonucunda engelliliği olan Suriyeli göçmenlerin sosyal dışlanma algılarının yaşam doyumlarındaki değişimin toplamda %,11.6'sını açıkladığı belirlenmiştir. Bu sonuca göre sosyal dışlanma algısının yaşam doyumu üzerindeki anlamlı bir etkisinin olduğunu söyleyebiliriz. Ancak yaşam doyumunu etkileyen başka faktörler olduğu da bilinmektedir. Literatür incelendiğinde, engellilik ve göç deneyimlerinin göç eden bireylerin uyum süreçlerini etkileyebileceği gibi toplumsal aidiyet hissini zayıflatabilir ve bireylerin hayatlarından genel olarak ne kadar memnun olduklarını ifade eden bir kavram olan yaşam doyumunu etkileyebilir (Correa-Velez vd., 2015,s.163-165; Yıldırım vd., 2022,s.166-172). Çeşitli çalışmalarda (Correa-Velez vd., 2015,s.163-165; Alexander ve Mathilde, 2021; Yıldırım vd., 2022,s.166-172), Suriyeli göçmenlerin sosyal dışlanma algılarının yaşam doyumu düzeyleri üzerindeki yordayıcı etkisi üzerinde durulmaktadır. Bu çalışmalar (Correa-Velez vd., 2015,s.163-165; Brown vd., 2019; Uslu, 2022,s.232-240); sosyal kimlik, aidiyet ve

ruh sağlığı sonuçları arasındaki etkileşimi vurgulamaktadır. Çünkü sosyal dışlanma algıları, özellikle travma ve sosyal destek eksikliği gibi faktörlerle birleştinde yaşam doyumunun azalmasına yol açabilir. Renner ve arkadaşları (2021) alışmalarında, Suriyeli göçmenlerin düşük yaşam doyumunun, algılanan ayrımcılık ve sosyal dışlanma dâhil göç sonrası faktörlerden etkilendiğini belirtmektedir. Bellani ve D'Ambrosio (2011, s.67-74) sosyal dışlanma ve yaşam doyumunu arasındaki ilişkiyi araştırarak, artan sosyal dışlanma algılarının yaşam doyumunu olumsuz etkilediğini göstermiştir. Alexander ve Mathilde (2021) sosyal dışlanma algılarını yansıtan yüksek sosyal gerginliğin, Suriyeli mültecilerde özellikle erkeklerde öznel refahı olumsuz etkilediğini ve sosyal dışlanma algıları ile düşük yaşam doyumunu arasında yordayıcı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Correa-Velez ve arkadaşları (2010) alışmalarında, algılanan ayrımcılık ve zorbalığın göçmen gençlerin refahını etkileyen kilit faktörler olduğunu vurguluyor ve olumsuz sosyal dışlanma algılarının, özellikle Suriyeli göçmenler için yeniden yerleşim deneyimleri bağlamında yaşam doyumunu düzeylerini önemli ölçüde etkileyebileceğini öne sürmektedir. Uslu (2022,s.232-240), yerel halkın Suriyelilere yönelik olumsuz algılarının sosyal dışlanmaya, toplumdan ayrılmanın artmasına ve Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyeli göçmenlerin yaşam doyumunu seviyelerini potansiyel olarak etkileyebileceğini öne sürüyor. Ruhnke ve arkadaşları (2024,346), sosyal izolasyon ve ayrımcılığın Suriyeli mülteciler arasında ruhsal sıkıntının önemli belirleyicileri olduğunu vurguluyor ve bu faktörler mülteci bağlamında genel refah ve yaşam doyumunu seviyelerini olumsuz yönde etkilediğini ifade ediyor. Basok (2022, s.531-533) alışmasında, Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin geçici korumasının, sosyal dışlanmaya yol açabilecek güvensizlik ve kırılganlık duygularına nasıl katkıda bulunduğunu ve bu sosyal dışlamanın, genel yaşam memnuniyeti ve doyumunu seviyelerini olumsuz yönde etkilediğini belirtiyor.

BÖLÜM V

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Araştırmada engelliliği olan ve olmayan Suriyeli göçmenlerin sosyal dışlanma düzeylerinin karşılaştırılmasında sosyal dışlanmanın alt boyutlarını oluşturan; maddi yoksunluk, sosyal haklar (kurumlardan ve yardımlardan faydalanabilme), sosyal haklar (uygun ev ve güvenli çevre), sosyal katılımçılık, kültürel entegrasyon ve normlara uyma algıları anlamlı olarak farklılaşma göstermemiştir. Engelliliği olan ve olmayan Suriyeli göçmenlerin yaşam doyum düzeyleri ise anlamlı olarak farklılaşma göstermiştir. Bu sonuca göre engelliliği olan Suriyeli göçmenlerin yaşam doyumu düzeyleri engelliliği olmayan göçmenlere göre daha düşüktür. Araştırmama sonucunda engelliliği olan Suriyeli göçmenlerin sosyal dışlanma algılarının yaşam doyumlarındaki değişimin toplamda %,11.6'sını açıklamaktadır.

5.2. Öneriler

5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Engelliliği olan ve olmayan Suriyeli göçmenlerin sosyal dışlanmalarının ve yaşam doyumlarının karşılaştırılması nicel desende yürütülmüştür. Nicel ve nitel desenlerin birlikte kullanıldığı karma çalışmalar, katılımçıların görüşlerini daha detaylı yansıtabileceğinden gelecekteki araştırmaların karma veya nitel desende yürütülmesi önerilir.

Araştırmanın, engelliliği olan ve olmayan Suriyeli göçmenlerin yaşadığı farklı yerlerde/bölgelerde yapılması önerilir.

5.2.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Toplumda engelli bireylere yönelik ön yargıları azaltan eğitim programlarının düzenlenmesi,
- Sosyal dışlanmaya karşı mücadelede gönüllü mentor programlarının uygulanması,

- Engelli bireylerin ailelerini de sosyal hizmetlere dahil ederek toplumsal destek mekanizmaları güçlendirilmesi,
- Engelli göçmenlerin sosyal dışlanma algısını azaltmaya yönelik grup terapileri, bireysel danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin sağlanması önerilir.

Bu önerilerin, engelliliği olan Suriyeli göçmenlerin toplumla daha fazla bütünleşmesi, yaşam doyumlarının artması ve sosyal dışlanma algılarının azalması konusunda yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Abadan-Unat, N. (2017). *Bitmeyen göç: Konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa* (3. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını.
- Adaman, F. ve Keyder, Ç. (2006). Türkiye’de büyük kentlerin gecekondu ve çöküntü mahallelerinde yaşanan yoksulluk ve sosyal dışlanma. *Avrupa Komisyonu Raporu*. https://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf, 07.04.2024.
- Adams, R., Reiss, B., & Serlin, D. (2015). Disability. In R. Adams, B. Reiss, & D. Serlin (Eds.), *Keywords for Disability Studies* (pp. 5-11). New York, NY: New York University Press.
- Addabbo, T., Sarti, E., & Sciulli, D. (2013). Disability, life satisfaction and social interaction in Italy. *DEMB Working Paper Series*, N. 16, 1-31. <https://iris.unimore.it/bitstream/11380/1142127/2/0016.pdf>, 09.04.2024.
- Agyekum, B. (2020). A logistic regression analysis of life satisfaction amongst African immigrants in Hamilton, Canada. *Societies Without Borders*, 14(1), 12.
- Ainsaar, M. (2023). Life satisfaction of immigrants and length of stay in the new country. *Social Sciences*, 12(12), 655.
- Akhtar, S. (2018). *Göç ve kimlik – Kargaşa, sağaltım ve dönüşüm*. S. Ayhan (Çev.), İstanbul: Sfenks Kitap.
- Akokuwebe, M. E., Likoko, S., Osuafor, G. N., & Idemudia, E. S. (2023). Determinants of life satisfaction among migrants in South Africa: an analysis of the GCRO’s quality of life survey (2009–2021). *BMC Public Health*, 23(1), 1-20.
- Akpınar, T., & Arslan, M. E. (2023). Refugees with disabilities: Reflections on Turkey and The European Union. *Balkan & Near Eastern Journal of Social Sciences*, 9(1), 54-69.
- Alden, J., & Thomas, H. (1998). Social exclusion in Europe: Context and policy. *International Planning Studies*, 3(1), 7-13.
- Alexander, N., & Mathilde, S. (2021). Post-migration stressors and subjective well-being in adult Syrian refugees resettled in Sweden: a gender perspective. *Front Public Health*, 9, 717353.
- Alhumaid, M. M., Said, M. A., & Khoo, S. (2025). Life Satisfaction Among Individuals with Physical Disabilities in Saudi Arabia: The Impact of Physical Activity, Self-Perceived Health and Fitness, and Sociodemographic Features. *Medicina*, 61(1), 31. <https://doi.org/10.3390/medicina61010031>
- Alsancak, F. ve Kutlu, İ. (2020). Çifte mağduriyetin öznel olarak engelli mültecilere ilişkin bir inceleme. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 15(2), 590-598.

- Angelini, V., Casi, L., & Corazzini, L. (2015). Life satisfaction of immigrants: Does cultural assimilation matter? *Journal of Population Economics*, 28, 817-844.
- Arfa, S., Solvang, P. K., Berg, B., & Jahnsen, R. (2020). Disabled and immigrant, a double minority challenge: A qualitative study about the experiences of immigrant parents of children with disabilities navigating health and rehabilitation services in Norway. *BMC Health Services Research*, 20, 1-16.
- Arıkan, Ç. (2002). Sosyal model çerçevesinde özürlülüğe yaklaşım. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 2(1), 11-25.
- Aslan, G. G. ve Güngör, F. (2019). Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye göç sonrası yaşadığı sorunlar: İstanbul örneği. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), 1602-1632.
- Aslan, H. ve Orhan, H. S. K. (2021). Türkiye işgücü piyasasında engelli istihdamına yönelik ayrımcılık: Talep yönlü bir analiz. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 12(1), 24-54.
- ASYB [Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı] (2022). *Engelli ve yaşlı istatistik bülteni Ocak'22*. https://www.aile.gov.tr/media/98625/eyhgm_istatistik_bulteni_ocak_2022.pdf, 28.2.2024.
- Balcı, S. (2019). *Engellilerin sosyal dışlanma durumu: Araklı örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane.
- Basok, T. (2022). The precarious lives of Syrians: Migration, citizenship, and temporary protection in Turkey. *Studies in Social Justice*, 16(2), 531-533.
- Bellani, L., & D'Ambrosio, C. (2011). Deprivation, social exclusion and subjective well-being. *Social Indicators Research*, 104, 67-86.
- Bellia, A., Corsini, L. Disability and Life Satisfaction: The Role of Accessibility. *J Happiness Stud* 25, 115 (2024). <https://doi.org/10.1007/s10902-024-00835-7>
- Berker, A. M. (2018). Suriyeli sığınmacı göçün ekonomik etkilerinin algılanışı. *İktisat ve Toplum*, 95, 81-88.
- Boyce C. J., & Wood A. M. (2011). Personality prior to disability determines adaptation: Agreeable individuals recover lost life satisfaction faster and more completely. *Psychological Science*, 22(11), 1397-1402.
- Brown, M., Blanchard, A., & Sacco, D. (2019). Barriers to social inclusion predict lower basic social need satisfaction among students with disabilities. *Journal of Disability Studies*, 5(1), 3-10.
- Burcu, E. (2006). Özürlülük kimliği ve etiketlemenin kişisel ve sosyal söylemleri. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 23(2), 61-83.
- Burcu, E. (2015). Türkiye'de yeni bir alan: Engellilik sosyolojisi ve gelişimi. *Sosyoloji Konferansları*, 52(2), 319-341.

- Castillo, I. D. (1994). A comparative approach to social exclusion. *International Labor Review*, 133(5–6), 613–633.
- CDC [Centers for Disease Control and Prevention] (2024). *Disability and health overview*. Retrieved from <https://www.cdc.gov/ncbddd/disabilityandhealth/disability.html>, 15.01.2024.
- Cenevre'de 28 Temmuz 1951 Tarihinde İmzalanmış Olan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin Onaylanması Hakkında Kanun (1961). Resmi Gazete, 5 Eylül 1961, Sayı: 10898.
- Chaney, S. (2023). *Normalin tarihi: 200 yıldır aradığımız normal insanlar (ve neden var olmadıkları üzerine)*. D. Kadioğlu (Çev.), İstanbul: İrene Kitap.
- Chimhowu, A., Piesse, J., & Pinder, C. (2005). The socioeconomic impact of remittances on poverty reduction. In, S. M. Maimbo & D. Ratha (Eds.), *Remittances: Development Impact and Future Prospects* (pp. 83-102). The World Bank Publications.
- Ciorbagiu, I., Stoica, A., & Mihaila, M. (2020). Life satisfaction and migration-what relationship? *Journal of Social and Economic Statistics*, 9(1), 105-127.
- Correa-Velez, I., Gifford, S. M., & Barnett, A. G. (2010). Longing to belong: Social inclusion and wellbeing among youth with refugee backgrounds in the first three years in Melbourne, Australia. *Social Science & Medicine*, 71(8), 1399-1408.
- Correa-Velez, I., Gifford, S. M., & McMichael, C. (2015). The persistence of predictors of wellbeing among refugee youth eight years after resettlement in Melbourne, Australia. *Social Science & Medicine*, 142, 163-168.
- Culbertson, S., & Constant, L. (2015). *Education of Syrian refugee children: Managing the crisis in Turkey, Lebanon, and Jordan*.
- Çağlar, T. (2018). Göç çalışmaları için kavramsal bir çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 26-49.
- Çakır, Ö. (2002). Sosyal dışlanma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), 83-104.
- Çelik, Ç., & İçduygu, A. (2019). Schools and refugee children: The case of Syrians in Türkiye. *International Migration*, 57(2), 253-267.
- Çetiner, S. (2020). Uluslararası toplumun kitlesel göçlere tepkisi ve uluslararası göç yönetimi: Suriye krizi örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(46), 653-672.
- Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik (2019). Resmi Gazete, 20 Şubat 2019, Sayı: 30692.
- Çomuk, P. ve Selim, S. (2017). Türkiye’de yoksunluk ve sosyal dışlanma: Karşılaştırmalı bir analiz. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(12), 416- 430.

- Dedeoğlu, S. (2011). Türkiye’de göçmenlerin sosyal dışlanması: İstanbul hazır-giyim sanayinde çalışan Azerbaycanlı göçmen kadınlar örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(1), 28-48.
- Demirel, S. (2004). *Kendini yaralama davranışı: Kendini yaralama davranışı ile yaşam doyumu, depresyon ve intihar olasılığı arasındaki ilişkinin sosyal psikiyatrik açıdan değerlendirildiği bir çalışma*. Ankara: Etik Sağ. Eğt. ve Dan. Hiz. Tur. İnş. Nak. Tic. Ltd. Şti. Yayını.
- Demirel, S. (2017). Engellilere yönelik sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler. G. Yaşar (Ed.), *Sosyal Güvenlik Sistemi* (ss. 241-265) içinde. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açık ve Uzaktan Öğretim Fakültesi Yayını.
- Demirel, S. ve Canat, S. (2004). Ankara'daki beş eğitim kurumunda kendini yaralama davranışı üzerine bir çalışma. *Kriz Dergisi*, 12(3), 1-9.
- Deniz, A. Ç., Ekinci, Y. ve Hülür, A. B. (2016). Suriyeli sığınmacıların karşılaştığı sosyal dışlanma mekanizmaları. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, (14)27, 17-40.
- Diener, E., Inglehart, R., & Tay, L. (2013). Theory and validity of life satisfaction scales. *Social Indicators Research*, 112, 497–527.
- Diker, N. P., & Karan, O. (2021). Suriyeli mültecilerin karşılaştıkları sosyal dışlanma ve geliştirdikleri direniş taktikleri: Ankara örneği. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 281-321.
- Dindarık, N. ve Fidan, Y. (2020). Türkiye’de mültecilerin yaşadıkları bölgelere yönelik insani yardım lojistiği: Kızılay örneği. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 135-154.
- Dockery, A. M. (2003). *Happiness, life satisfaction and the role of work: Evidence from two Australian surveys* (pp. 77-95). School of Economics and Finance, Curtin University of Technology.
- Doğan, H. ve Baz, A. (2019). Suriyeli mülteci çocukların sosyal hizmetlere erişmede yaşamış oldukları ekonomik sorunlar: Şanlıurfa örneği. *I. Uluslararası Siyasal ve Toplumsal Bilim Araştırmaları Kongresi*, Mardin.
- Dost, M. T. (2007). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(22), 132- 143.
- Drishti, E., Shkreli, Z., Zhllima, E., & Gerdoçi, B. (2023). Deprivation, social mobility considerations, and life satisfaction: A comparative study of 33 European countries. *Comparative Economic Studies*, 65(3), 511-550.
- Ekinci, Y. (2015). ‘Misafirlik dediğin üç gün olur’: Suriyeli sığınmacılar ve sosyal dışlanma. *Birikim Dergisi*, 311, 48-54.
- Emniyet Genel Müdürlüğü (2001). *Dünyada ve Türkiye’de yasadışı göç*, Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Hudut iltica Dairesi Başkanlığı.

- Engelliler Hakkında Kanun (2005). *Resmî Gazete*, 07 Temmuz 2005, Sayı: 25868.
- Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (2009). *Resmî Gazete*, 14 Temmuz 2009, Sayı: 27288.
- Erbaş, H. (2019). *Gidişlerden kaçışlara göç ve göçmenler: Kuram, yöntem ve alan yazıları* (2. Basım). Ankara: Phoenix Yayınları.
- Ercan, F. Z., Kırlioğlu, M., & Kırlioğlu, H. İ. K. (2019). Engelli çocuğa sahip ailelerin bu durumu kabulleniş süreçleri ve bu duruma dair görüşleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(44), 597-628.
- Erişkinler İçin Engellilik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik (2019). *Resmî Gazete*, 20 Şubat 2019, Sayı: 30692.
- EUAA [European Union Agency for Asylum] (2019). *Persons living with disabilities and persons with severe medical issues*. <https://euaa.europa.eu/country-guidance-iraq-2021/218-persons-living-disabilities-and-persons-severe-medical-issues>, 04.04.2024.
- Faini, R. (2005). Migration, Remittances and Growth. In, G. J. Borjas, & J. Crisp (Eds.), *Poverty, International Migration and Asylum* (pp. 171–187). Palgrave Macmillan.
- Fellini, I., & Guetto, R. (2019). A “U-shaped” pattern of immigrants’ occupational careers? A comparative analysis of Italy, Spain, and France. *International Migration Review*, 53(1), 26-58.
- Francis, L., & Silvers, A. (2016). Perspectives on the meaning of disability. *AMA Journal of Ethics*, 18(10), 1025-1033.
- Freedman, V. A., Stafford, F., Schwarz, N., Conrad, F., & Cornman, J. C. (2012). Disability, participation, and subjective wellbeing among older couples. *Social science & Medicine*, 74(4), 588-596.
- Gersil, G. S. (2017). The migration and social exclusion dimension in Turkey and in the world. *New Trends and Issues Proceedings on Humanities and Social Sciences*, 4(10), 237-245.
- Goffman, E. (2014). *Damga: Örselenmiş kimliğin idare edilişi üzerine notlar*. Ş. Geniş, L. Ünsaldı ve S. N. Ağırnaslı (Çev.), Ankara: Heretik Yayınları.
- Goffman, E. (2018). *Karşılaşmalar: Etkileşim sosyolojisinde iki çalışma*. S. Çalcı (Çev.), Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Güler, M. A. (2014). *Sosyal dışlanma bağlamında yeni toplumsal hareketler: Yunanistan, Arap Baharı, İspanya ve Amerika Birleşik Devletleri Örnekleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Gündoğar, D., Gül, S. S., Uskun, E., Demirci, S., & Keçeci, D. (2007). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordayan etkenlerin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri*, 10(1), 14-27.
- Güneş, G., & Yıldırım, B. (2022). Türkiye'deki savaş mağduru engelli sığınmacıların ihtiyaçları ve baskı mekanizmaları üzerine niteliksel bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(2), 605-633.
- Haan, A. de (2000). Social exclusion: Enriching the understanding of deprivation. *Studies in Social and Political Thought*, 2(2), 22-40.
- Harunoğulları, M. (2016) Suriyeli sığınmacı çocuk işçiler ve sorunları: Kilis örneği. *Göç Dergisi*, 3(1), 29-63.
- ILO [International Labour Organization] (2017). Global estimates of child labour: Results and trends, 2012–2016. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_575499.pdf, 02.04.2024.
- Im, J. H., & Lee, S. G. (2023). The effect of social exclusion on life satisfaction of single-person households with disabilities: Mediating effect of interpersonal competence. *Journal of The Korea Contents Association*, 23(8), 590-598.
- IOM [International Organization for Migration / Uluslararası Göç Örgütü] (2013). *Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğü*, (2. Baskı). R. Perruchoud ve J. Redpath-Cross (Eds.), Uluslararası Göç Örgütü Yayını.
- IOM-GMDAC [International Organization for Migration's Global Migration Data Analysis Centre] (2016). *Disability and unsafe migration: Data and policy, understanding the evidence*, 7. https://publications.iom.int/system/files/pdf/gmdac_data_briefing_series_issue_7.pdf, 04.04.2014.
- IOM-GMDP [International Organization for Migration's Global Migration Data Portal] (2023). *Disability and human mobility*. <https://www.migrationdataportal.org/themes/disability-and-human-mobility>, 07.04.2024.
- İçduygu, A. ve Sirkeci, İ. (1999). Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde göç hareketleri. O. Baydar (Der.), *75 Yılda Köylerden Kentlere* (249-260) içinde. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- İnak, A. (2022). *Sosyal dışlanma ve çalışan yoksulluğu ilişkisinin incelenmesi: Bingöl örneği* (Yayınlanmamış doktora tezi). Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yalova.
- İpek-Timur, A. (2023). *Sağır ve işitme engelli bireylerde psikolojik belirtilerin algılanan ebeveyn kabul ret durumları, kişilik ve ayrımcılık (sosyal dışlanma) açısından işitme engelli olmayan bireylerle karşılaştırılması* (Yayınlanmamış doktora tezi). Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- İzol, N. (2019). *Suriyeli mülteci çocukların eğitim hayatına uyum sürecinin değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Jamrozik, A., & Nocella, L. (1998). *The sociology of social problems: Theoretical perspectives and methods of intervention*. Cambridge University Press.
- Kaldık, B. (2020). *Engelli bireylerin sosyal dışlanma deneyimleri ve sosyal dışlanma ile başa çıkma stratejileri: Tokat ili örneği* (Yayınlanmamış doktora tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Kane, H. (1995). Leaving home. *Society*, 32, 16–25. <https://doi.org/10.1007/BF02693319>
- Karakaya, H. (2020). Türkiye’de göç ve etkileri. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 93-130.
- Karataşoğlu, S. (2014). *Gelir seviyesinin sosyal dışlanmaya etkisi (Mardin ili örneği)* (Yayınlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Karkın, V. ve Kara, A. (2023). Suriyeli göçünün göçmenlere ev sahipliği yapan ülkelere etkileri ve uluslararası örgütlerin göçü önleme politikaları. *Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 112-135.
- Karpat, K. H. (2003), Türkiye ve Orta Asya, Ankara: İmge Yayınevi.
- Kaya, A., & Yıldız, G. (2023). Twice a minority: Education and life experiences of war victim refugee youth with developmental disabilities and those of their parents in Türkiye. *Participatory Educational Research*, 10(1), 330-343.
- Kaya, M. (2017). Türkiye’deki savaş mağduru engelli Suriyeli mültecilerin toplumsal hayata adaptasyon süreçleri: Özel ve Kamusal Alan Engelleri. *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 127-144.
- Kaypak, Ş. ve Bimay, M. (2016). Suriye savaşı nedeniyle yaşanan göçün ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri: Batman örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(1), 84-110.
- Keely, C. (2001). Replacement migration: The wave of the future? *International Migration*, 39(6), 103-110.
- Kızmaz, Z. (2018). Suriyeli sığınmacılar: Güvenlik kaygıları ve suç. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 392-431.
- Kien, C., Sommer, I., Faustmann, A., Gibson, L., Schneider, M., Krczal, E., Jank, R., Klerings, I., Szelag, M., Kerschner, B., Brattström, P., & Gartlehner, G. (2019). Prevalence of mental disorders in young refugees and asylum seekers in European countries: A systematic review. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 28(10), 1295–1310.
- Kocak, O., Arifoglu, A. T., & Younis, M. Z. (2021). Determination of social exclusion among young Syrian refugees living in Turkey. *European Journal of Environment and Public Health*, 5(2), em0076.

- Kocaoğlu, A. ve Güner, N. (2023). Suriyeli göçmen çocukların Türk eğitim sistemindeki durumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 415-433.
- Konya, S., ve Kabaklarlı, E. (2023). Göçün ekonomik büyümeye etkileri: Seçilmiş ülkeler üzerine panel veri analizi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 26(1), 20-34.
- Lee, J. H. (2015). A study on the determinants that affect life satisfaction of the disabled. *Journal of Digital Convergence*, 13(1), 503–514.
- Lee, J. H., & Song, I. H. (2022). Social exclusion factors affecting marital status and marital satisfaction of people with disabilities: Heckman 2 stage model analysis. *Journal of Rehabilitation Research*, 26(2), 77-103.
- Mahia, R., Arce, R. de, Koç, A. A., & Bölük, G. (2020). The short and long-term impact of Syrian refugees on the Turkish economy: A simulation approach. *Turkish Studies*, 21(5), 661-683.
- MEB [Millî Eğitim Bakanlığı] (2006). *Özel eğitim hizmetleri tanıtım el kitabı*. Ankara: T.C. MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- MEB [Millî Eğitim Bakanlığı] (2017). *Geçici koruma statüsündeki bireylere yönelik özel eğitim hizmetleri kılavuz kitabı*. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/07143429_ozel_egitim_hizmetleri_kilavuzu.pdf, 24.03.2024.
- Meyer, D. F., & Dunga, S. H. (2014). The determinants of life satisfaction in a low-income, poor community in South Africa. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(13), 163-171.
- Morrone, A. (2020). What does it mean to be a migrant, asylum seeker or refugee: Current global situation. In: Morrone, A., Hay, R., & Naafs, B. (eds), *Skin Disorders in Migrants*. Springer, Cham.
- Mültecilerin Statüsüne İlişkin Protokol* (1967). Yürürlük tarihi 4 Ekim 1967, [606 U.N.T.S.267]. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/12968.pdf>, https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/Kitaplar/iltica_goc_mevzuati.pdf
- Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme* (1951). Yürürlüğe giriş tarihi 22 Nisan 1954, [189 U.N.T.S.137]. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf>
- NDA [National Disability Authority] (2020). *Where do persons with disabilities live?* <https://nda.ie/uploads/publications/nda-factsheet-5-housing-briefing-information.pdf>, 04.04.2024.
- Nemček, D. (2016). Life satisfaction of people with disabilities: a comparison between active and sedentary individuals. *Journal of Physical Education and Sport*, 16(2), 1084-1088.
- Neugarten, B. L., Havighurst, R. J., & Tobin, S. S. (1961). The Measurement of Life Satisfaction. *Journal of Gerontology*, 16(2), 134–143.

- Oğuz, Y. (2005). Engelliliğe toplumsal ve etik bakış. S. Demirel ve K. Alptekin (Yay. Haz.), *Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Hizmetlerine İhtiyaç Duyan Bireyler ve Aileleri* (ss. 131-139) içinde. Ankara: Zihinsel ve Bedensel Engelli Çocukları ve Aileleri Araştırma Eğitim Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Yayını.
- Oliver, C., & Singal N. (2017). Migration, disability and education: Reflections from a special school in the east of England. *British Journal of Sociology of Education*, 38(8), 1217-1229.
- Orhan, S., & Özkan, E. (2020). Engelli kadın olmak. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 1-19.
- Önal, Ö, Güblü, M., Akyol, M. H., Kişioğlu, A. N., & Uskun, E. (2024). The impact of perceived social support and social exclusion on the quality of life of individuals with disabilities: A moderation analysis. *Psychology Research on Education and Social Sciences*, 5(1), 1-11
- Özdemir, Ç. (2016). Suriye’de iç savaşın nedenleri: Otokratik yönetim mi, bölgesel ve küresel güçler mi? *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 81-102.
- Özdemir, E. (2017). Suriyeli mülteciler krizinin Türkiye’ye etkileri. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 114-140.
- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2018. *Resmî Gazete*, 07 Temmuz 2018, Sayı: 30471.
- Özer, M. O. ve Beyazıt, E. (2020). Kent kuramları bağlamında Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(46), 545-562.
- Özkalp, E. (2015). *Sosyolojiye giriş* (24. Baskı). Bursa: Ekin Basım Yayın.
- Öztürk, M. (2019). Sosyal dışlanma. Y. Daşlı (Ed.), *Sosyal Sorunlarda Güncel Tartışmalar* (ss. 339-360) içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Paparusso, A. (2019). Studying immigrant integration through self-reported life satisfaction in the country of residence. *Applied Research in Quality of Life*, 14(2), 479-505.
- Pavot, W., & Diener, E. (1993). Review of the satisfaction with life scale. *Psychological Assessment*, 5(2), 164-172.
- Peace, R. (2001). Social exclusion: A concept in need of definition? *Social Policy Journal of New Zealand*, 16, 17-36.
- Pearce, E. (2015). ‘Ask us what we need’: Operationalizing guidance on disability inclusion in refugee and displaced persons programs. *Disability and the Global South*, 2(1), 460-478.
- Phillimore, J., & Goodson, L. (2006). Problem or opportunity? Asylum seekers, refugees, employment and social exclusion in deprived urban areas. *Urban Studies*, 43(10), 1715-1736.

- Piccolo, R. F., Judge, T. A., Takahashi, K., Watanabe, N., & Locke, E. A. (2005). Core self-evaluations in Japan: Relative effects on job satisfaction, life satisfaction, and happiness. *Journal of Organizational Behavior*, 26(8), 965–984.
- Polack, S., Scherer, N., Yonso, H., Volkan, S., Pivato, I., Shaikhani, A., Boggs, D., Beck, A. H., Atijosan-Ayodele, O., Deniz, G., Özü, A., Akıncı, İ., Hameed, S., Acarturk, C., & Patterson, A. (2021). Disability among Syrian refugees living in Sultanbeyli, Istanbul: Results from a population-based survey. *PLoS One*, 16(11), e0259249.
- Renner, A., Jäckle, D., Nagl, M., Hoffmann, R., Röhr, S., Jung, F., ..., & Kersting, A. (2021). Predictors of psychological distress in Syrian refugees with posttraumatic stress in Germany. *PLoS One*, 16(8), e0254406.
- Retief, M., & Letsosa, R. (2018). Models of disability: A brief overview. *HTS Teologiese Studies/Theological Studies*, 74(1), 1-8.
- Richmond, A. H. (1993). Reactive migration: Sociological perspectives on refugee movements. *Journal of Refugee Studies*, 6(1), 7-24.
- Ruhnke, S. A., Hertner, L., Köhler, J., & Kluge, U. (2024). Social ecological determinants of the mental distress among Syrian refugees in Lebanon and Turkey: A transnational perspective. *Social Science & Medicine*, 346, 116700.
- Saleh, A., Aydın, S., & Koçak, O. (2018). A comparative study of syrian refugees in Turkey, Lebanon, and Jordan: Healthcare access and delivery. *OPUS International Journal of Society Researches*, 8(14), 448-464.
- Sapancalı, F. (2001). Yenidünya düzeni ve küresel yoksulluk. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 115-140.
- Sapancalı, F. (2003). *Sosyal dışlanma*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Sapancalı, F. (2005). Avrupa Birliği'nde sosyal dışlanma sorunu ve mücadele yöntemleri. *Çalışma ve Toplum*, 3(6), 50-106.
- Sapmaz, Ş. Y., Tanrıverdi, B. U., Öztürk, M., Gözaçanlar, Ö., Ülker, G. Y., & Özkan, Y. (2017). Immigration-related mental health disorders in refugees 5–18 years old living in Turkey. *Neuropsychiatric Disease and Treatment*, 13, 2813–2821.
- Sarı, A. A. (2022). Mültecilerin yaşadığı psikolojik sorunlar ve çözüm önerileri üzerine minör bir değerlendirme. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 631-642.
- Sarıgül, A. (2016). *Bedensel engellilerde sosyal dışlanma: Ağrı ili örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Saygılı, M., Onay, Ö. A. ve Ayhan, M. (2017). Kişilik özellikleri bağlamında yaşam memnuniyeti üzerine bir araştırma. *Yorum-Yönetim-Yöntem Uluslararası Yönetim-Ekonomi ve Felsefe Dergisi*, 5(2), 61-72.

- Schapendonk, J., Liempt, I. V., Schwarz, I., & Steel, G. (2020). Re-routing migration geographies: Migrants, trajectories and mobility regimes. *Geoforum*, 116, 211-216.
- Schmid, G. (1992). The development of migration policies and their contradictions. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 5(2), 41-50.
- Sezal, İ. (1997). Göçler ve şehirleşemeyen şehirler. II. *Ulusal Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç* (ss. 147-151) içinde. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Steptoe, A. (2019). Happiness and health. *Annual Review of Public Health*, 40, 339-359.
- Solimano, A. (2019). Migration, immigration, and refugees. *Oxford Research Encyclopedia of Communication*. <https://oxfordre.com/communication/view/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-9780190228613-e-734>, 14.03.2024.
- Sunal, O. (2006). *Sosyal dışlanmaya kuramsal yaklaşımlar*. Fişek Enstitüsü, <https://sosyalpolitika.fisek.org.tr/soysal-dislanmaya-kuramsal-yaklasimler>, 07.04.2024.
- Şahin, T. (2009). *Sosyal dışlanma ve yoksulluk ilişkisi* (Yayınlanmamış sosyal yardım uzmanlık tezi). T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Şimşek, H. (2020). Eğitimde kapsayıcı politika ve göçmenler. H. Sakız ve H. Apak (Eds.), *Türkiye’de göçmen kapsayıcılığı: Sorundan fırsata dönüşüm* (ss. 141-162) içinde. Pegem Yayıncılık.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (2024). *İstatistikler: Göç alanındaki güncel sayılar*. <https://www.goc.gov.tr>, 06.02.2024.
- Taylor, J., & Stanovic, D. (2004). Services and entitlements: refugees, migrants and asylum seekers. *Migration Action*, 26(2), 32-35.
- TDK [Türk Dil Kurumu] (2024). Göç. *Güncel Türkçe Sözlük*, <https://sozluk.gov.tr/>, 15.03.2024.
- Temel, R. (2017). *Doğu ve güneydoğudan göç eden bireylerin yoksulluk ve sosyal dışlanma boyutunda incelenmesi (Manisa ili örneği)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Topcuoğlu, R. A. (2016). Göç yazınındaki düzenli ve düzensiz göç kavramları: İnsan hakları temelinde bir kavramsal sorgulama. *İnsan Hakları Yıllığı*, 34, 1-20.
- Tunç, A. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.
- UNHCR [United Nations High Commissioner for Refugees] (2010). *Conclusion on refugees with disabilities and other persons with disabilities protected and*

assisted by UNHCR No. 110 (LXI) – 2010. <https://www.unhcr.org/publications/conclusion-refugees-disabilities-and-other-persons-disabilities-protected-and-assisted>, 04.04.2024.

UNHCR [United Nations High Commissioner for Refugees] (2023). *2023-reports: October 2023, Operational Update – Syria*. Retrieved from <https://www.unhcr.org/sy/2023-reports>, 02.02.2024.

UNHCR [United Nations High Commissioner for Refugees] (2024). *Data and statistics: 2023 mid-year trends*. Retrieved from <https://www.unhcr.org/mid-year-trends-report-2023>, 05.02.2024.

UN-OHCHR [United Nations – Office of High Commissioner for Human Rights] (2024). *Migrants in vulnerable situations*. <https://www.ohchr.org/en/migration/migrants-vulnerable-situations>, 04.04.2024.

Urquijo, I., Extremera, N., & Azanza, G. (2019). The contribution of emotional intelligence to career success: Beyond personality traits. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(23), 4809.

USA for UNHCR The UN Refugee Agency (2024). *Refugee facts*. Retrieved from <https://www.unrefugees.org>, 05.02.2024.

Uslu, L. (2022). Geçici koruma statüsüne sahip Suriyelilerin kültürleşme bağlamında sosyal uyumlarının değerlendirilmesi. *İçtimaiyat*, 6(Göç ve Mültecilik Özel Sayısı), 229-251.

Utku, M. B. (2020). Engellilik sorunları ve çözümler. M. Tekindal ve S. A. Özden (Ed.), *Engellilik Alanında Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulamaları* (ss. 71-82) içinde. Ankara: Nobel Akademik Yayınları..

Waddington, L., & Priestley, M. (2021). A human rights approach to disability assessment. *Journal of International and Comparative Social Policy*, 37(1), 1-15.

Weiner, M., & Munz, R. (1997). Migrants, refugees and foreign policy: Prevention and intervention strategies. *Third World Quarterly*, 18(1), 25-52.

White, A., Dito, B. B., Veale, A., & Mazzucato, V. (2019). Transnational migration, health and well-being: Nigerian parents in Ireland and the Netherlands. *Comparative Migration Studies*, 7(1), 44.

WHO [World Health Organization] (2001). *International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF)*. Retrieved from <https://icd.who.int/dev11/l-icf/en>, 20.01.2024.

WHO [World Health Organization] (2011). *World Report on Disability*. Retrieved from <https://www.who.int/teams/noncommunicable-diseases/sensory-functions-disability-and-rehabilitation/world-report-on-disability>, 22.04.2024.

- WHO [World Health Organization] (2023). 2023 Global Survey on Persons with Disabilities and Disasters. <https://www.undrr.org/report/2023-global-survey-report-on-persons-with-disabilities-and-disasters>, 28.12.2024.
- WHO [World Health Organization] (2024). *Disability*. Retrieved from https://www.who.int/health-topics/disability#tab=tab_1, 15.01.2024.
- Yalçın, C. (2004), *Göç sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayınları.
- Yıldırım, M., Aziz, I. A., Vostanis, P., & Hassan, M. N. (2022). Associations among resilience, hope, social support, feeling belongingness, satisfaction with life, and flourishing among Syrian minority refugees. *Journal of Ethnicity in Substance Abuse*, 23(1), 166–181.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: Çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 1685-1704.
- Yılmaz, M. (2019). *Göç ve sosyal dışlanma: Gaziantep ve İstanbul'da yaşayan Suriyeli Abdal sığınmacılar örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yüksel, A. S., Yanmaz, A., Ak, B., Karabağ, G., Özkan, Ö. ve Duruşkan, S. (2019). 24 Haziran'dan 31 Mart'a: İki seçim arası Türkiye'de siyasal kutuplaşma. E. Şar ve S. S. Korkmaz (Koordinatör), *İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü (ISTANPOL) Raporu*. <https://www.istanpol.org/etkinlikler/rapor-24-haziran-dan-31-mart-a-i-ki-seçim-arası-türkiye-de-siyasal-kutuplaşma>, 04.04.2024.

EKLER

EK- 1. Bilimsel Araştırma İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 18.01.2023-286758

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Göç Enstitüsü

Sayı : E-37550632-050.01.04-286758
Konu : Kararlar

DAĞITIM YERLERİNE

Göç Enstitüsü, Enstitü Yönetim Kurulu'nun 17.01.2023 tarih ve 83 nolu toplantısında aldığı, tez önerileri ile ilgili kararları ekte sunulmuştur. Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

17486

17486

Prof.Dr. Zeynel ÖZLÜ
Göç Enstitüsü Müdürü

Ek:Yönetim Kurul Kararı

Dağıtım:
GÖÇMEN VE MÜLTECİ SAĞLIĞI
ANABİLİM DALINA
Sayın Mete YILDIRIM

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BSULHZ7PFT* Pin Kodu : 03003

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/gaziantep-universitesi-ebys>

Adres : Üniversite Bulvarı P.K. 27310 Şehitkamil / Gaziantep, TÜRKİYE

Telefon : 0 (342) 360 12 00 Faks: 0 (342) 360 10 13

e-Posta : bilgi@gantep.edu.tr Web : www.gantep.edu.tr

Kep Adresi : gaun@hs01.kep.tr

Bilgi için : Elif Polat
Unvan : Sürekli İççi

GÖÇ ENSTİTÜSÜ
ENSTİTÜ YÖNETİM KURULU KARAR TUTANAĞI
Toplantı Tarihi :17.01.2023
Toplantı No :83

Göç Enstitüsü Enstitü Yönetim Kurulu 17.01.2023 tarihinde Enstitü Müdürü Prof.Dr.Zeynel ÖZLÜ başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararları oybirliği ile almıştır.

Karar 4 İlgili: Göçmen ve Mülteci Sağlığı Anabilim Dalının 04.01.2023 tarih ve 281043 sayılı yazısı. Enstitümüze bağlı Göçmen ve Mülteci Sağlığı Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programında öğrenim görmekte olan öğrencimiz, Önder ÖZEN'in tez konusunun "Suriyeli Göçmenlerin Sosyal Kırılganlık Düzeylerinin Psikolojik Sağlamlık ile ilişkisi" olarak belirlenmesine,

Karar 5 İlgili: Göçmen ve Mülteci Sağlığı Anabilim Dalının 04.01.2023 tarih ve 281047 sayılı yazısı. Enstitümüze bağlı Göçmen ve Mülteci Sağlığı Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programında öğrenim görmekte olan öğrencimiz, Mehmet HAVARE'nin tez konusunun "Engelliliği Olan ve Olmayan Suriyeli Göçmenlerin Sosyal Dışlanmalarının ve Yaşam Doyumlarının Karşılaştırılması" olarak belirlenmesine,

EK- 2. Bilimsel Çalışma Kurum İzni

T.C.
HATAY VALİLİĞİ
İl Göç İdaresi Müdürlüğü

Sayı :
Konu : Araştırma İzni
(Mehmet HAVARE)

DAĞITIMLI
29.02.2024

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : a) 18.12.2023 tarihli ve 137053 sayılı dilekçe.
b) Göç İdaresi Başkanlığının 19.02.2024 tarihli ve 13819454-000/236247 sayılı yazısı.

İlgi (a) kayıtlı dilekçe ile Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü Göçmen ve Mülteci Sağlığı Ana Bilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Mehmet HAVARE'nin, "Yayladağı İlçesinde Bulunan Engelli Olan ve Olmayan Bireylerin Sosyal Dışlanmalarının ve Yaşam Doyumlarının Karşılaştırılması" konulu saha çalışmasını yapmak için gerekli izinlerin verilmesini Müdürlüğümüzden talep etmiştir.

Bu kapsamda, söz konusu çalışmanın Göç İdaresi Başkanlığının ilgi (b) kayıtlı yazısı gereğince yapılması hususunda;

Gereği ve bilgilerini rica ederim.

Mehmet Miraç TOPALOĞLU
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1- İlgi Evrak(6 sayfa)
2- İlgi Evrak(1 sayfa)

Dağıtım:
Gereği:
Sn. Mehmet HAVARE
(Samandağ Kültür Merkezi Binası Sosyal
Hizmet Merkezi 2. Kat)

Bilgi:
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜĞÜNE

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: KJY4Ph-V8FnDv-97tnE1-UWSrJw-+YEU7h8S Doğrulama Linki: <https://www.turkiye.gov.tr/icisleri-ebys>

Narlıca Mh. Atatürk Cad. No: 1 Antakya / Hatay
Telefon No: (326)234 58 73 Faks No: (326)234 59 60
e-Posta: hatay@goc.gov.tr İnternet Adresi: <http://www.icisleri.gov.tr>
Kep Adresi: icisleribaskanligi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Ekin YILMAZ
Sosyal Çalışmacı
Telefon No:

EK- 3. Etik Kurul İzni

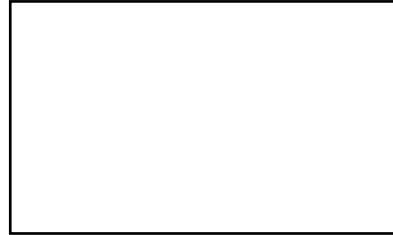
T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU TOPLANTI TUTANAĞI

Toplantı No : 11
Toplantı Tarihi : 05.10.2023
Toplantı Saati : 11:00

Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu 05.10.2023 tarihinde toplanarak yapılan başvuruları değerlendirdi ve aşağıdaki kararları aldı:

- 10) Göç Enstitüsü'nün 22.09.2023 tarih, 383884 sayılı ve "Etik Kurul / Mehmet HAVARE" konulu yazısı incelenmiş olup Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Safiye ÖZGÜÇ'ün Göç Enstitüsü'nde danışmanlığını yürüttüğü Göçmen ve Mülteci Sağlığı Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Mehmet HAVARE'nin "Engelliliği Olan ve Olmayan Suriyeli Göçmenlerin Sosyal Dışlanmalarının ve Yaşam Doyumlarının Karşılaştırılması" başlıklı yüksek lisans tezi çalışmasının Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'na değerlendirilmesi istenmektedir. Kurula yapılan başvuru; çalışmanın amacı, yöntemi, veri kaynakları ve veri toplama araçları açısından değerlendirilmiştir. Kurulumuza beyan edilen belgelere dayalı olarak yapılan incelemeler sonucunda başvuruya ilişkin etik aykırılık tespit edilmemiş olup adı geçen öğrencinin söz konusu yüksek lisans tezi çalışmasını yapabilmesinin uygun görülmesine;

Toplantıya katılanların oy birliğiyle karar verildi.

EK- 4. Sosyal Dışlanma Ölçeği İzni

Dışlanma Ölçeği

journal...alesi.pdf SocialExc.pdf SocialExc-LS.pdf SocialExc-QOL.pdf Sosyal_...tlari.doc sosyal_d...hali.c

Prof. Dr. Nuran Bayram Arlı
7 Aralık 2022 Çarşamba 22:50
net havare
Dışlanma Ölçeği

Sevgili Mehmet

ekte ölçek ve ölçeğe ait tarafımızdan yaptığımız çalışmaları bulabilirsiniz. Şimdiden çalışmalarında kolaylıklar diliyorum. Herhangi bir şey olursa çekinmeden sorabilirsiniz.

Sevgilerimle

Prof. Dr. Nuran Bayram Arlı
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Ekonometri Bölüm Başkanı
16059 Görükle/Bursa

Telefon
web

EK- 5. Yaşam Doyumu Ölçeği İzni

Re: Yaşam Tatmini Ölçeği

Tablo 6.docx Yaşam T...iliği.pdf

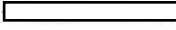
 Kime: Siz Yanıtla Tümüünü yanıtla İlet 7.12.2022 Ç

Bu iletiyi 22.11.2024 Cum 13:13 tarihinde ilettiniz

Tablo 6.docx 15 KB Yaşam Tatmini Ölçeğinin Güv... 634 KB

2 ek (648 KB) Tümüünü OneDrive'a kaydet Tümüünü indir

Merhaba, ölçeği tabii ki kullanabilirsiniz. Çalışmanızda başarılar dilerim. Danışman hocanıza selamlarımı ve saygılarımı iletirseniz sevinirim. Saygılarımla, Mustafa Bekmezci

mehmet havare 7 Ara 2022 Çar, 11:33 tarihinde şunu yazdı:

Merhaba Hocam
Ben Gaziantep Üniversitesi, Göç Enstitüsü ABD da yüksek lisans öğrencisi Mehmet HAVARE. Yüksek lisans tezimde kullanmak üzere geçerlik güvenirliğini yapmış olduğunuz Yaşam Tatmini Ölçeğini izniniz olması halinde çalışmamda kullanmak istiyorum. Saygılarımla.

Yanıtla İlet

EK- 6. Kişisel Bilgi Formu**KİŞİSEL BİLGİ FORMU**

Bu çalışma Engelliliği Olan ve Olmayan Suriyeli Göçmenlerin Sosyal Dışlanmalarının ve Yaşam Doyumlarının karşılaştırılması amacıyla planlanmıştır. Aşağıdaki çalışmada veri toplamak amacıyla hazırlanan, “Kişisel Bilgi Formu, Sosyal Dışlanma Ölçeği Yaşam Doyumu Ölçeği” yer almaktadır. Her bir soruyu dikkatlice okuyup size en uygun seçeneği işaretlemeniz beklenmektedir. Sorulara vermiş olduğunuz cevaplar araştırma amacının dışında kullanılmayacak ve başka kişilerle paylaşılmayacaktır.

- 1) Yaşınız: a) 18-25 b) 26-35 c) 36- 45 d) 46- 56 e) 56 -65 f) 66 ve üstü
- 2) Cinsiyetiniz? a) Kadın b) Erkek
- 3) Medeni durumunuz nedir? a) Evli b) Bekar c) Diğer
- 4) Eğitim durumunuz? (Son mezun olduğunuz okulu yazınız)
() Okur Yazar değil () Okur Yazar () İlkokul () Lise () Lisans () Yüksek Lisans/Doktora
- 5) Aile tipiniz nedir? a) Çekirdek aile b) Geleneksel geniş aile c) Parçalanmış aile
- 6) Mesleğiniz nedir? a) Memur b) İşçi c) Serbest d) Emekli e) Ev hanımı f) Öğrenci g) Diğer
- 7) Aylık gelir düzeyiniz? a) Gelir giderden az b) Gelir gidere eşit c) Gelir giderden fazla
- 8) Kronik hastalıkları var mı ? A) Evet B) Hayır
- 9) Kiminle Yaşıyorsunuz?
a) Yalnız yaşıyorum b) Eşim ve çocuklarımla c) Eşimle d) Arkadaş ve yakınlarımla e) Diğer
- 10) Var ise Engellilik Türü:
Fiziksel () Zihinsel () İşitme () Görme () Yaygın Gelişimsel Bozukluk-Otizm () Özel Öğrenme Güçlüğü () Diğer (Yazınız).....
11. Engellilik durumunuz; a) Doğuştan mı b) Sonradan mı?
12. Engelli olduğunuz için dışlandığınızı düşünüyor musunuz?
a) Evet b) Hayır
13. Engelinizden dolayı olumsuz bir duruma maruz kaldınız mı
a) Evet b) Hayır

EK- 7. Sosyal Dışlanma Ölçeği

SOSYAL DIŞLANMA ÖLÇEĞİ

Lütfen Aşağıdaki Maddeleri Okuyunuz Ve Sizi En İyi İfade Eden Cevabi İşaretleyiniz. Cevabınız İçin Çok Düşünmeyiniz, Aktinize İlk Gelen En Doğrusu Olacaktır	Hiçbir zaman	Ara sıra	Nadir	Sık sık	Her zaman
1. Su, elektrik, gaz, telefon gibi zorunlu ödemelerimi güçlükleyerim.					
2. Ödenmemiş faturalarım vardır.					
3. Maddi durumum hakkında endişelenirim.					
4. Gelirimi giderimle denkleştirmeyi 2 yıl öncesine kıyasla daha zor buluyorum.					
5. Buzdolabı, TV, çamaşır makinesi eskiyince veya bozulursa kolayca yenisini alırım.					
6. Temel ihtiyaçlarımı (yemek, giyecek vb) karşılayamam.					
7. Derneklere üye olmak isterim ancak üyelik aidatı beni düşündürür.					
8. Benim için, kredi almak zordur.					
9. Kamu kurumlarında (hastane, vergi dairesi, nüfus müdürlüğü vb....) kötü muamele ile karşılaşırım.					
10. Kamu kurumlarında (hastane vb) randevu ve tedavi isteklerim çok uzak sürelerle verilir.					
11. Kamu kurumlarında (hastane, vergi dairesi, nüfus müdürlüğü vb....) sorun yaşarım.					
12. Kredi ve sigorta müracaatların reddedilir.					
13. Yararına olacak uygulamalar hakkım olduğu halde sonlandırılır veya hakkım hiç verilmez.					
14. Yaşadığım çevrede olaylar çıkar.					
15. İki yıl içerisinde başka bir yere taşınmayı düşünüyorum.					
16. Yeni bir ev bulmam uzun sürdü ya da uzun sürebilir.					
17. Yaşadığım çevrede komşuluk ilişkileri iyi değildir.					
18. Yaşadığım çevrede kendimi güvende hissetmem					
19. Evde tek başına olmaktan korkarım					
20. Yaşadığım çevrede gürültü vardır					
21. Yaşadığım çevre kirlidir.					
22. Kendimi toplumdan dışlanmış hissedirim.					
23. Eğlenmek için ev dışında faaliyetlere katılırım.					
24. Sosyal ilişki kurabileceğim kişi sayısı çok azdır.					
25. Çok sayıda arkadaşım vardır.					
26. Arkadaşlarımla toplanmayı, birlikte vakit geçirmeyi severim					
27. Sırlarımı paylaşabileceğim arkadaşlarım yoktur, ya da çok azdır.					
28. Arkadaşlarımdan çok az sosyal destek görürüm					
29. Diğer insanlarla olan ilişkilerimde sorun yaşarım.					
30. Sağlık sorunlarım nedeniyle diğer insanlarla olan ilişkilerimde sorun yaşarım.					
31. Arkadaşımın yararına olacaksa yalancı şahitlik yaparım					
32. Yakalanmadığım sürece kanunları çiğnemek sorun değildir					
33. Ücretli olarak çalışanların ek bir işte daha çalışmalarını uygun karşılarım					
34. İşsizlik parası veya sosyal yardım parası alanların ek iş yapmalarını uygun karşılarım.					
35. Başkalarının emekli veya sigorta karnelerini kullanarak ücretsiz muayene olunmasını veya ilaç alınmasını uygun karşılarım.					

EK- 8. Yaşam Doyumu Ölçeği

	Maddeler	1 = kesinlikle katılmıyorum	2 = katılmıyorum	3 = biraz katılmıyorum	4 = ne katılıyorum ne katılmıyorum	5 = biraz katılıyorum	6 = katılıyorum,	7 = kesinlikle katılıyorum.
1	İdeallerime yakın bir yaşantım vardır.							
2	Hayat koşullarım mükemmeldir.							
3	Hayatımdan memnunum							
4	Şimdiye kadar hayattan istediğim önemli şeylere sahip oldum.							
5	Tekrar dünyaya gelsem hayatımdaki hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.							